

Ovidiu Genaru

Sfântul Bacovia

Cu buzunarele pline de ceasuri
defecte trece
un sfânt tușind
Se vede cum luna bate prin sfânt
și umbra lui lasă un om pe ecrane

Cu mâna rece ca iarna el scapă
chibrituri și
duminical aprinde al nimănuși liliac zadarnic

Trece palid anonim
prin măhălăli bombănind
de Orient lovindu-se
zicând pardon.

Interviu cu
Mircea Dinutz:

„Rămân al Bacăului
prin toată ființa mea..”

pagina 3

Cronica literară
semnată de Adrian Jicu

Ovidiu Genaru,
reloaded

pagina 5

• Desen de George Bacovia

Proză de Ion Fercu

Z 21

(fragment de roman)

paginile 10-11

Valentin Ciucă

Viorica Zaharia
sau virtuțile antinarativului

pagina 16

Călătorie în lumea artelor

Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” din Bacău este un loc de pelerinaj în adevăratul sens al cuvântului. Pentru că, vorba lui Andrei Pleșu, în cultură nu te instalezi, nu devii proprietar, căzând în condiția de administrator (de „funcționar steril al intelectului, personaj auxiliar”), ci te simți invitat, călător. La o astfel de tentantă călătorie în lumea artelor au participat numeroșii spectatori prezenți la vernisajul expoziției de sculptură și desen a lui Maxim Dumitras, intitulată „Absențe încercute”. O expoziție superbă, urmată de lansarea albumului de artă Maxim Dumitras „De la natură la semn”, prezentat de criticii Pavel Șușară și Cosmin Năsui. Ei au vorbit despre opera artistului și despre om, unul dintre acei

generoși care știu să dăruiască și au cultul prieteniei. Și alți invitați au intrat în dialog, conținând, prin spusele lor, portretul personalității complexe a unui creator original, de o mare forță expresivă, ctitor de cultură, Maxim Dumitras fiind întemeietorul Muzeului de Artă Comparată din Sângeorz-Băi (o capodoperă!). Concertul cvartetului de chitară clasică „Alhambra” a încântat auditoriul în aceeași seară, care a marcat promițătorul debut al numeroaselor manifestări din această toamnă ale Centrului „G. Apostu”, anunțate de directorul acestuia, Gheorghe Popa. Fideții acestui loc polivalent, de interferență a artelor, se vor bucura, fără îndoială, de bogata ofertă. (C.M.)

Au gândit spectacolul vizual fără spectatori, fără spectatori mulți și amabili din prima zi a unei expoziții (deschisă la Galeria de Artă Contemporană a Complexului Muzeal „Iulian Antonescu”). Astfel, lucrările lor au putut cuprinde întreg spațiul galeriei. L-au cuprins și încheat în labirint. Labirintul s-a parcurs greu, sufocant, pe «strămtă și necăjită» cale. Și mai mult, apoi, spațiul și-a păstrat densitatea, densitatea de fluid incoercibil.

Dany Zărnescu a expus atât de personalele colaje de hârtie carbonizată și fragilă. Altădată, altundeva, acestea ne-au apărut, dimpotrivă, lichide și mensuale. Acum, azima aceasta fără drojdia albă a celulozei, azima aceasta neagră a fost ruptă cu foșnet și oferită discipolilor. Celelalte lucrări, propuse ipoteticului spectator solitar, au continuat exercițiul care a preocupat-o pe Dany Zărnescu în ultima vreme, exercițiul de stil în care catrința din Țara de Sus a fost suport și matrice. Ursitoarea a continuat, netulburată, vrăstele, fire de ton, pe timpul absent al câmpului negru și egal. Pe câmpul negru și absolut al piesei de port tradițio-

Expoziții

De două ori Zărnescu

nal, artista a *deșirată*, în ritm, uneori cu vibrație, firav, un fir de lumină ca o crăpătură pe întuneric.

Sculptorul Gheorghe Zărnescu a găsit miezul cu înfățișare de cruce al lemnului și l-a depus alături, parcă vinovat de tăierea capului, de desfacerea profana-toare a fructului oprit. Sau a aflat lăcașuri într-un lemn și, cu nemăsurată siguranță, le-a însemnat cu semnul crucii, cel mai recognoscibil semn dintre semnele pe care și le fac oamenii. Sau lemnul l-a dat cu cretă uscată, ascetică, precum bisericutele cu rune dobrogene.

Fără nume, remarcabili sunt stâlpii cerului. Sunt albi și ușori ca fluierile picioarelor de sfinți, cu măduva scursă, prin găurile tăiate în cruce primind, cu ultimă mlădiere, greutatea și calea cerului.

Complementară și simultană, expoziția de sculptură și desen a lui Gheorghe Zărnescu, de la

Galeriile „Alfa”, reia câteva din ultimele teme ale artistului. O amintim pe cea a jertfei și darului de sine, temă care este ilustrată de Christul eviscerat, cauterizat până când tegumentele i-au plesnit, bidimensional precum cel din tablă de pe troițele din răscruce. Pe Crucifix, trei sunt locurile pe care sculptorul le marchează tridimensional: capul căzut, inima smulșă și ștergarul care incinge mijlocul.

Mai amintim miturile urbane. Sunt mituri pe care le pune în scenă prin lectura semnelor invazive elaborate, informal și anonim, în stricta contemporaneitate, semne găsite pe ambalajul stratificat, el însuși parte a miturilor urbane, semne găsite și al(i)terate de Zărnescu. Personală este sintaxa, în acest tip de sculptură *dinăuntru spre afară*, în momentele de abordare poetică a întregului, fiind suficientă doar *atingerea* pentru compunerea părților, doar *atingerea*.

Iulian BUCUR

• Gheorghe Zărnescu - Compoziție (bronz)

d'ale lui Ciosu

Cum vorbim, cum scriem

„Povara” de a citi

În 1967, Marius Mircu publică o carte al cărei titlu trimitea spre literatura de anticipație: „Peste cincizeci de ani”. (De altfel, subtitlul spune același lucru: „O viziune literară și științifică a viitorului”). Nu la conținutul propriu-zis mă voi opri în continuare (cu ironia-cunoscută, autorul anunța că peste o jumătate de secol „va deveni obicei, apoi lege, ca fiecare om, după încheierea activității sale publice, să întocmească un *raport*, o carte în care să-și povestească viața, ca pildă și îndemn pentru urmași”), ci la „avertismentul” cu care se deschide cartea. Marius Mircu ne previne că modul în care a fost aceasta realizată este mai interesant decât narațiunea în sine. În proporție de „circa 81%”, cartea „a fost confecționată cu

ajutorul unei mașini electronice, care a fost *hrănită*” cu știri din ziare și cu cărți. „Ce a reținut mașina din toate acestea și ce a înțeles” constituie materia propriu-zisă a lucrării lui Marius Mircu. Mai precis, electronica ne scutește „de o corvoadă grea asumată până acum de oameni: aceea de a gândi și de a scrie”.

Azi, aproape de împlinirea jumătății de secol cerute, lucrurile încep să se adevărească. Nu mai e nevoie să numesc mașină care ține loc de toate. Există totuși câțiva semeni care gândesc binele viitorului omenirii, amenințată să se îndepărteze de carte. În modul în care a fost aceasta realizată este mai interesant decât narațiunea în sine. În proporție de „circa 81%”, cartea „a fost confecționată cu

ajutorul unei mașini electronice, care a fost *hrănită*” cu știri din ziare și cu cărți. „Ce a reținut mașina din toate acestea și ce a înțeles” constituie materia propriu-zisă a lucrării lui Marius Mircu. Mai precis, electronica ne scutește „de o corvoadă grea asumată până acum de oameni: aceea de a gândi și de a scrie”.

Să citești înseamnă să comunici împreună cu cel de dincolo de litera cărții, iar mai apoi, să gândești, să dai glas și chiar să așterni pe hârtie propriile cuvinte. Altfel, mașinile electronice, înzestrate (?) cu „darul de a ne scuti și de povara de a citi”, vor fi propriul agent de alienare. Noroc că „există, deocamdată, prea puține asemenea mașini și nu prea la îndemâna oricui” (același Marius Mircu).

Ioan DĂNILĂ

- Dragă prietene, în iunie s-au împlinit, iată, patru decenii de la debutul tău în revista Ateneu. Ce îți mai spune astăzi poemul *Întoarcere*?

- Un semn al tinereții mele, nimic mai mult. Am scris poezie din prea-plinul sufletesc, nu din convingere sau dintr-o cunoaștere temeinică a artei poetice. Nu era vocația mea. După câțiva ani, în perioada bucureșteană, Constanța Buzea are meritul de a mă fi lecut de poezie. Cu sensibilitatea nativă pe care o aveam, urmărind cu stăruință fenomenul poetic, scriind cu o tenacitate demnă de o cauză mai bună, aș fi îngroșat rândurile celor mediocri. La ce bun?

- Tot atunci, dar în Gaudeamus, ai debutat și în ipostaza de critic, publicând o recenzie la romanul *Coborând*, de Paul Georgescu. Judecând după ce ai încredințat până acum tiparului, se pare că poetul din tine a pierdut definitiv bătaia cu criticul, chiar dacă oaze de lirism se mai găsesc prin textele tale. Ce anume te-a determinat să te îndrepți spre critica și istoria literară?

- La Gaudeamus am ucenicit. Căutam, mă căutam. Literatura mă fascina, dar nu-mi era deloc limpede care e locul meu și nici măcar dacă am șansa unui loc. Am rămas un bun cititor de poezie, iar în anii din urmă poezia și eseu ocupă primele poziții în lecturile mele. Urmări au fost și sunt, așa cum ai observat și tu, dar mai ales criticul de poezie a avut de câștigat. Critica și istoria literară, la început practicate timid, stângaci, fără convingere, satisfăceau nevoia mea de frumos, dar și de ordine intelectuală. În plus, fiecare tentativă critică e un pariu cu mine o provocare care mă face să-mi mențin un tonus intelectual confortabil.

- Pentru a face acest pas ți-a trebuit, totuși, aproape un deceniu de exercițiu ca recenzent, primul tău articol de critică literară (*D.D. Pătrășcanu – Spontaneitate și influențe*) apărând tot în paginile revistei noastre, în iunie 1978. Cum a fost saltul de la D.D. Pătrășcanu la George Bălăiță și Marin Preda?

- Studiul despre D.D. Pătrășcanu, mai amplu decât cel apărut în revistă, a fost – inițial – o obligație de serviciu (lucram atunci la Muzeul Județean de Istorie și Artă Bacău) care s-a transformat apoi în plăcere. Studiul integral a apărut în *Carpica*/1978. Datorită generozității domnului Constantin Călin, atunci redactor-șef al *Ateneului*, am ucenicit în perioada următoare, publicând recenzii în revistă și cronici în cotidianul local la care lucrai în acei ani. Romanul *Lumea în două zile* (1975) al lui George Bălăiță a fost prima piatră de încercare majoră în tentativa mea de a convinge în ipostaza de critic: *Ateneu*/decembrie 1979, *Carpica*/1979, *România literară*/28 octombrie 1982, *SLAST*/1986. Marin Preda a fost prozatorul pe care l-am admirat constant, dar pe care am îndrăznit mult mai târziu să-l comentez, când mai căpătase experiență și curaj.

- Dacă eseurile despre opera lui George Bălăiță ți-au adus lauri concursurilor literare, cele despre opera teleormăneanului aveau să te conducă în cele din urmă spre debutul editorial, studiul critic *Marin Preda. Patosul interogației* fiind girat de editura focșăneană Pro Juventute, în 1997. Deși ecurile critice nu au lipsit, impresia mea e că nu s-a acordat suficientă atenție acestei contribuții la mai buna cunoaștere a prozei autorului *Celui mai iubit dintre pământeni*. În ce măsură viziunea

Mircea Dinutz:

„Rămân al Bacăului prin toată ființa mea..”

confracților asupra creației tale a avut sau nu vreo influență în evoluția ulterioară?

- *Marin Preda. Patosul interogației* a apărut, cum spuneai, la Editura „Pro Juventute”, în 1997. A fost editura mea. - **N-am știut că ai avut și o asemenea inițiativă, tot așa cum nici n-am mai auzit să fi editat vreo altă carte. De ce nu ai continuat?**

- Am înființat-o, din naivitate, considerând că mă pot descurca. Am aflat repede că a te pricepe la cărți e una, iar a te pricepe la afaceri e cu totul altceva. Foarte greu am scăpat de ea. Cartea a fost comentată relativ puțin. E adevărat, impresiile din varii direcții, scrise și orale, au fost pozitive. Dar insuficiente pentru a atrage atenția. Eu însumi privesc cu oarecare rezerve acest debut editorial.

- **Creația fiind, în sine, un act individual, ți-ai văzut doar de propriul program, după seria de ediții critice îngrijite sub egida Editurii Porto Franco din Galați inaugurând o importantă colecție de volume, dedicată unor „Scriitori vrânceni contemporani”. Dată fiind criza prin care trecem, ce șansă mai are acest ambițios proiect?**

- Între 1991-1993 am îngrijit câteva ediții critice pentru Editura „Porto Franco” din Galați. Între acestea, *Lydda* lui Duiliu Zamfirescu a primit aprecierile superlative ale unui zambirolog de prestigiu – Ioan Adam. Alături de Alexandru Deșliu am inaugurat o serie de micromonografii în seria *Scriitori vrânceni contemporani*, din care au apărut, până în prezent: *Virgil Huzum* (2005) și *Ion Larian Postolache* (2006), scrise în colaborare, și *Florin Muscalu*. În curând – sper – va apărea *Ioan Dumitru*

Denciu, în ciuda secetei financiare și a lipsei de înțelegere din partea Consiliului Județean Vrancea. Era limpede că un asemenea proiect depășea puterea a doi oameni, cu atât mai mult puterile unui singur om. Și-apoi, în ciuda travaliului și a sacrificiilor făcute, nu există la nivel local vreo brumă de interes, darămite felicitări și răsplăți. Pur și simplu, nu merită să continui, chiar dacă ar fi să mă trăiesc o sută de ani.

- **După dispariția regretatului Alexandru Deșliu ai primit misiunea, deloc ușoară, de a prelua revista fărâșită de acesta, Pro Saeculum. Ai primit-o ca pe o provocare sau ai considerat că experiența câștigată ca redactor-șef la Oglinda literară și, ceva mai devreme, de coordonator la Revista noastră, te îndreptățește să duci mai departe ștafeta?**

- Am moștenit o revistă de o aleasă tinută, cu un colectiv stabil de colaboratori, cu o excelentă primire în afara județului Vrancea. Am avut-o alături, în acești doi ani, pe doamna Nina Deșliu, care a preluat asupra-și toate obligațiile manageriale, asigurând legătura cu o parte a colaboratorilor noștri și corespondența ritmică, difuzarea revistei. În rest, lectura și selecția materialelor, sumarul pentru fiecare număr, corectura, atragerea unor colaboratori sunt sarcini pe care mi le-am asumat. Doi oameni au făcut o revistă. Spun asta fără să minimalizez sprijinul colegilor noștri aflați la Iași (Constantin Coroiu), Timișoara (Maria Nițu), Cluj-Napoca (Lucia Dărămuș), București (Florentin Popescu)... Sunt semne că revista își va înceta apariția din motive financiare și nu numai... O spun cu toată tristețea.

- **Cât din ceea ce ți-ai propus în primul editorial s-a împlinit și cum**

vezi evoluția prestigioasei reviste focșăne?

- Noi ne-am propus multe. Probabil n-am reușit tot ceea ce ne-am propus la începutul anului 2008. Aveam de gând să demarăm o anchetă, ne gândeam să inaugurăm două noi rubrici, dar cursul evenimentelor, abilele *manevre de culise* ale unora ne-au retazat orice speranță.

- **Știu că, neavând nici un angajament pecuniar, aproape întreaga activitate redacțională stă pe umerii tăi. În acest context, mai ai răgaz pentru propria creație?**

- Am acceptat de la început să fac asta fără avantaje pecuniare. Aproape nimeni din jurul meu nu a crezut cu adevărat că lucrez de plăcere. Iar dacă totuși au crezut, e ușor de înțeles ce-au gândit despre mine și doamna Deșliu, lucrători pe degeaba, halal! Mai grav e că, pe măsură ce sporea prestigiul revistei, primeam zeci de cărți, eram conștient că autorii așteptau... reacții critice. Cui să dau să scrie? Am făcut ce și cât am putut, dar – firește – au fost destule nemulțumiri. Colegii din colectiv de redacție, critici literari, scriau despre ce doreau, lucru absolut firesc. De-acum voi avea suficient timp pentru cărțile mele. Nu știu dacă să mă bucur sau să mă întristez.

- **A trecut aproape neobservată intrarea ta într-o nouă vârstă și, de ce nu, într-o altă etapă a proiectelor literare. Ai avut răbdarea să faci un bilanț și să așezi pe tapet ce urmează?**

- Nu a trecut neobservată depășirea vârstei de 60 de ani. M-au sărbătorit foștii mei elevi, au scris articole (nemeritat de) elogiase: Valeriu Anghel (în *Pro Saeculum*) și Grigore Codrescu (în *Plumb*), iar ultima mea carte, *Tablete de duminică* (2008) a beneficiat de opt comentarii aplicate la Bacău, Focșani, Tecuci, Iași, Alexandria, Bolintinul de Vale. Bilanțul? Satisfăcător. Vor urma două cărți de critică, în care scriitorii băcăuani și vrânceni vor avea o poziție privilegiată. Am făcut mult mai puțin decât mi-aș fi dorit. Să sperăm că mai e timp.

- **O bună parte din cei 60 de ani scurși până acum e legată de spațiul Bacăului. Ce ai dori să le transmii băcăuanilor la finalul acestui interviu?**

- Rămân al Bacăului prin toată ființa mea, pentru că datorez acestui oraș tot ce am mai bun. Copilăria, tinerețea, prietenii, mormintele părinților mei, o viață obișnuită, cu luminile și umbrele ei. Am scris mereu despre scriitorii băcăuani: Iancu Grama, Dan Petrușcă, Ion Tudor Iovian, Constantin Călin, Victor Croitoru, Petru Isachi, Violeta Preda, Raluca Neagu, Eugen Budău, Gheorghe Izbășescu, Viorel Savin, Sorin Preda, Violeta Savu, încercând astfel să fiu o prezență în viața spirituală a județului Bacău. Mi-aș fi dorit mai mult, dar n-am avut acces la cărți. **Bacăul literar** e o realitate culturală cu mult mai vie și mai generoasă în valori decât se vede dinspre Calea Victoriei. Tuturor, admirație și respectul meu.

Cornel GALBEN

• Dragoș Burlacu

Carletta - Elena BREBU

Istorii în istorie

Nu mai cine nu a scris proză, numai cine și-a închipuit că e simplu să rânduiești câteva gânduri și să alegi o editură, doar aceia care se amăgesc că sunt scriitori, pot crede că un romancier de talia lui Dan Perșa se naște în fiecare zi.

Am văzut întotdeauna în acest autor un ziditor al cuvântului și un întemeietor al imaginării, iar azi, când noul roman „Cărțile Vieții” îi întregeste creația, re trăiesc revelația unei lecturi unice, profunde, într-un stil care nu poate să displice, aparent accesibil însă plin de sevă, poate și datorită unui limbaj nu atât arhaic cât arhaizat.

Preluând aparent un tipar mai vechi dacă ținem cont mai cu seamă de „Istoria ieroglică” a lui Dimitrie Cantemir, unde este ilustrată lupta dintre Cantemirești și Brâncovenești, Dan Perșa așază în pagini de un inedit indiscutabil poveștile romantate ale stolnicului Constandin Cantacuzino în lupta pentru putere cu Brâncoveneștii, fără a da naștere, ca marele enciclopedist umanist, unui roman-parabolă sau unei opere cu cheie. Adevărul istoric este doar un punct de plecare pentru un univers născut din mii de contradicții mai mult în plan individual (dacă ne raportăm la primul mare capitol ce vizează viața lui Ștefan) lucru subliniat de altminteri și de domnul Bogdan Crețu: „În «Cărțile Vieții» avem de-a face doar aparent cu un mânăunchi de biografii ale unor celebre personalități istorice. Romanul lui Dan Perșa are de toate: context istoric foarte prudent și acerbios reconstituit, personaje coborâte, aparent cu maximă fidelitate, de prin cronici puțin frecventate, atmosferă de epocă, aventuri de capă și spadă, conflicte politice, intrigi de curte, lupte pentru putere, lovituri de palat și, nu în ultimul rând, simț al comicalului. Cu toate acestea, nu e vorba de un roman istoric încheiat la toți nasturii, căci autorul nu pune accentul pe fidelitatea față de datele din documente, ci preferă să inventeze psihologii. Rând pe rând, Stolnicul Cantacuzino, fiul său Ștefan, Constantin Brâncoveanu, Șerban Cantacuzino și feciorul său Ienăchiță, doamna Maria, generalul Matei sau Suflet Huidici sunt personaje angrenate în tot felul de intrigi, dar care evadează din convenționalitatea specifică romanescului de tip istoric. Personajele nu rămân contemplate din afară, reflexul lor pare a fi întoarcerea către sine.” (cf. contracoperta, op.cit.)

Consider că punctul forte al acestei recente creații epice constă în densitatea afectivă, plasată elegant într-un limbaj neaos de epocă (efect greu de obținut fără un exercițiu asiduu în arta scrierii, caracterizant marilor scriitori). Relatarea la persoana a treia din prima jumătate a cărții se îmbină echilibrat cu perspectiva heterodiegetică din cea de-a doua jumătate, printr-o subordonare coerentă din punct de vedere naratologic față de șirul de subiecte ce alcătuiesc fundalul de tip fabulat al romanului.

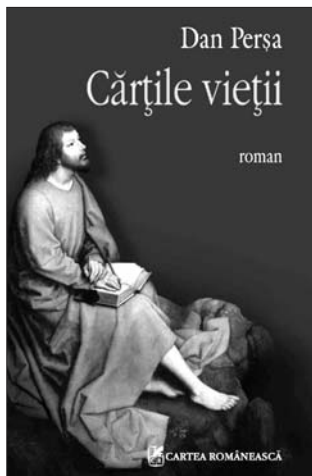
Transpus în totalitate în identitatea protagonistilor săi, Dan Perșa reușește să captiveze, să încante prin dezinvoltura și sincera implicare ce dublează fiecare actant, efortul constant de regie fiind abia detectabil printr-o vocație inefabilă a epicului amplu: „Arcașii prinseră să azvârle și ei, auzeam săgețile

șuierând și corzile de arc zbârnâind, iar eu, aidoma pihotașilor când au sfârșit de descărcat durdele, mi-am tras sabia de la brâu și-am năvălit chiuind spre lupii ce-au pătruns între noi și măraiau, sfârtecând uniformele celor mai puțin norocoși, ca și când ar fi sfârtecat niște hoituri. Marele agă, sculat de gălăgie, ieșise zburit din cort, înveșmântat într-un cămeșoi albastru cu găitane și doar în picioare apucase să-și tragă cizmele chezaro-crăiești și numaidecât, ieșind, a puscat întâi din pistoale, dând de-a berbeleacul doi lupi, iar apoi, lepădând pistoalele în nea, cu sabia deasupra capului, a pornit cu un strigăt și ca pe-o morișcă rotind-o, a sfârtecat și a tăiat la lupi ca o mașinărie și i-a tocat.” (cf. op.cit., p.159).

Din punctul meu de vedere ceea ce lipsește poate pe alocuri din acest roman este dinamismul, și nu mă refer aici la capacitatea descriptivă a unor evenimente (fie experiențe erotice, fie demersuri istorice, fie pasaje cinestetice etc.) cât mai ales la ponderea pe care trebuie să o aibă în planul compoziției epice dialogul. De altfel, opiniile unor oameni de cultură abilitați din cercurile pe care le frecventez au amendat deseori lipsa de vitalitate a dialogului în cărțile lui Dan Perșa.

Desigur că fiecare autor își găsește un drum, o cale individuală de afirmare și, se știe, adevărații prozatori sunt mari tocmai pentru că stăpânesc arta descrierii și arta expunerii narative ample, văduvind deseori inserția procedeelelor de sorginte dramatică.

Ceea ce se impune tranșant, dincolo de savoarea lexicală și de prospețimea intelectuală, este maniera în care autorul construiește un soi aparte de monolog, mai ales în cazul protagonistilor, care recurg pe de-o parte la soliloquiul (pentru a-și elucida trăirile), iar pe de altă parte la un aparteu amplu (pentru a ironiza sau sancționa dur anumite contexte, personaje etc.): „Stolnicului îi venea greu să înțeleagă de ce el însuși, privit din-

spre nord, e un om de ispravă și iubit, pe când cei puternici îi poartă sâmbete? Nu cumva temându-se că ar putea ajunge Domn și atunci ar șterge vechi privilegiile desfrânării, pentru a administra țara așa cum își administra moșiile, cele mai prospere din câte se cunoșteau în Târa Românească? Le era teamă de mâna lui tare, de gânduri fără preget? Și din câte intrigi se țes, doar puține îi ajung la ureche, dar câte ar putea să fie? Nu, își spuse stolnicul Constandin, odată de Seher-oglan și boierii de seamă sunt împotriva lui, nici nu ar vrea, el însuși, să fie domn.” (cf.op.cit., p.19)

Aproape sadovenian în transformarea istoriei în literatură, păstrând nota de autentic sau impunând repererele unui timp bine determinat (referindu-ne strict la epocă), Dan Perșa construiește aparent inegal capitole de dimensiuni mari, alternându-le cu cele de doar o pagină-două cum este cazul cap. „DIONISIE SEHER-

• Anca Irinchiuc

OGLAN”(p.139-141) și al altora de acest fel, alcătuit parcă un șir de medalioane epice în cadrul unei odisee ce pare să poată continua la nesfârșit.

Nivelurile de accesare sunt distincte: primul este cel superficial, adresându-se unui lector aleatoriu, al doilea se adresează iubitorilor de legende și de mentalități românești (o perspectivă antropologic-sociologică), al treilea este cel mai profund și pune în valoare într-un algoritm intelectual unic ipostazele eului auctorial (adică ce lasă autorul să se vadă dincolo de măști, dincolo de personaje, din sine).

Bun cunoscător al tipologiilor umane, și, ca atare, un fin psiholog plasează accente strategice pe evoluțiile sufleteste ale personajelor sale, punând o relație absurdă cauză-efect, în efortul de a demonstra jocurile sorții, nedreptățile istoriei și caracterul repetabil al erorilor, indiferent de tipul de orânduire. Ceea ce se greșea atunci se greșeste și astăzi. Repetabilitatea umană este pusă într-o lumină ironică mai ales cu trimitere la familia Cantacuzineștilor și oarecum la cea a Brâncoveneștilor: „Ștefan. Nu e oare aidoma tuturor boierilor mari, chitit spre poftă și desfrâu? N-a ieșit nimic bun din el, cu toate stăruințele părintești. Va ajunge, pesemne, luând sceptrul, aidoma lui Vodă Brâncoveanu, înconjurat de o curte a miracolelor cu netoși și cheffii... Și mai răspândiseră zvonul că Ștefan este fiul vistiatriului Bojoreanu. Răutatea. Dă pe-afară în Târa Românească. Binele e îndată preschimbă în oțet. Stolnicul își amintea iar mlaștina plină de șerpi și broaște, pe care ar fi vrut s-o asaneze. Dar tocmai Ștefan s-a opus, în felul său fără gri, dar grăitor prin gesturi. Stolnicul înțeleșese că fiul său iubește mlaștina, dar nu înțelegea de ce, decât numai dacă nu cumva firea trage spre ce îi seamănă.” (cf.op.cit., p.19-20)

Efectul polifonic al epicului este rezultatul multipleurilor prezențe actantiale, numărului mare de figuri reprezentative, iar tehnica ingambamentului impune alternarea necesară dintre pasajele dense de o consistență opacă cu cele mai „aerisite” în ritm allegro, transparente (transparenta oferită prin suprapuneri de imagini, într-o dantelărie sofisticată).

Se știe că literatura română nu cultivă epicul amplu în maniera în care o face de exemplu literatura franceză sau literatura rusă. Avem mulți povestitori, dar extrem de puțini romancieri adevărați, asta dacă ne raportăm la marile literaturi. Se scrie însă din ce în ce mai puțin roman și balanța înclină îngrijorător spre latura diletantă a unui eseism strâmb căruia îi lipsește esența filosofică fundamentală acestui gen.

În peisajul literar băcăuan, Dan Perșa are un cuvânt greu de spus, fiind apreciat pentru toate registrele în care se manifestă în plan cultural.

Recunoscut prin premiile literare: Premiul Salonului Național de Carte pentru volumul „Vestitorul” (ediția a VII-a, 1997), PremiulUSR pentru debut în proză (1997), Premiul Bacovia pentru cel mai bun volum de proză al anului 1997 („Vestitorul”, 1998), Premiul Special al Editorului la Concursul Național „Al. Piru” pentru debut în poezie în volum (1996), Premiul Salonului Județean Anual de Carte, ediția a IX-a, pentru romanul „Sah orb...” (Slobozia, 2000) și premiul pentru cea mai bună carte de proză a anului 2007 pentru romanul „Cu ou și cu oțet” și multe alte premii și distincții, autorul demonstrează că a primit în mare parte recunoașterea meritată, deși așteptările sunt încă mari.

În plină putere creatoare, aflat la vârsta marilor împliniri, Dan Perșa este garanția unei literaturi autentice.

Încununare a unei activități scriitoricești remarcabile, începută acum patruzeci și trei de ani, când debută cu volumul *Un sir de zile, Trandafir cu venele tăiate* (București, Editura „Vinea”, 2008) se constituie într-o veritabilă sumă a ceea ce înseamnă poezia lui Ovidiu Genaru.

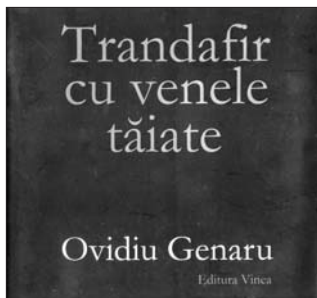
Printre generații și promoții

Ovidiu Genaru se strecoară printre generații și promoții, fentează clasificări și clasicizări, nefiind un șaicicist propriu-zis, „scriind mai bine decât optzeciști” și simțindu-se în largul său în poezia actuală. Tocmai din acest motiv el topește în creuzetul său liric teme, preocupări, obsesii și registre dintre cele mai diverse, raportându-se însă la o sensibilitate proprie. Un elogiu adus lui Bacovia, în a cărui descendență a fost adesea plasat, demonstrează subtilitatea de a lucra cu intertextul. Astfel, lui Bacovia i se atribuie, cu nonșalanță, vorbe care trimit la volumul lui Genaru, *Orient, pardon*: „Cu buzunarele pline de ceasuri/ defecte trece/ un sfânt tușind/ Se vede cum luna bate prin sfânt/ și umbra lui lasă un om pe ecrane// Cu mâna rece ca iarna el scapără/ chibrituri și/ duminical aprinde al nimănui liliac zadarnic// Trece palid anonim/ prin mătăhăli bombăniind/ de Orient lovindu-se/ zicând pardon.” (*Sfântul Bacovia*, p. 83)

Poetul (se) reinventează mereu. Eminesciana „Credința zugrăvește icoanele-n biserică” devine pentru Ovidiu Genaru „Ura cojește icoanele-n biserică” (p. 15). Rezonanțele bacoviene sunt și mai numeroase, peste ele poetul mixând în manieră postmodernă, rezultatul fiind un sunet și un suflu poetic propriu: „Prin mătăhăli rău famate aud chicoteli de/ femele/ cu ciorapi ieftini/ Se-aud zurgălii chiloților bej/ de-a dura prin hârjoane de gang (...) Noapte de vară vreme de așternut/ și fie ce-o fi/ un vânt țigănesc mă-n-deamnă spre bordeluri.” (*Vânt țigănesc*, p. 18) Predispoziția ludică își găsește ecou în *LyrîCola*, care trimite la automatismul vieții de astăzi, unde totul se supune globalizării și consumismului: „Se cumpără cutia/ se ține cu stânga/ se trage inelul/ ca la grenadă // Se mută în dreapta/ se duce la gură/ se bea continutul/ multinational/ Se răgăie delicat CO2/ Ambalajul se aruncă/ înapoi peste umăr/ în haznaua de mâne// Cu dragoste toxina/ va naște monștrii peste o sută de ani.” (p. 76)

Chiar când reia texte mai vechi, ele sună diferit, fiind încărcate cu noi și noi sensuri. Este și cazul cunoscutei *Vreau și eu la berărie*, în care Alex Ștefănescu vedea (într-un articol din „România literară”, nr. 31/2002) un gest de revoltă împotriva regimului comunist: „Așa grațioasă și jucăușă cum este, răzvrătirea poetului nu place încrunțatei oficialității. Ori de câte ori el depășește o anumită limită, cenzura intervine, vigilență, și îl temperează. În volumul *Am mai vorbit despre asta*, 1986, există poeme care par inofensive, deși în manuscris arătau altfel. Iată, ca exemplu, varianta tipărită a poemului *Vreau și eu la berărie*: Domnilor vreau și eu la berărie/ Domnilor sunt sătul până-n gât de simigerie/ Vreau și eu să citesc Rebecca/ Vreau tutun de pipă Clan de la tutungerie/ Domnilor vreau să renunț la telefon/ Vreau și eu un cătel de garsonieră grifon/ Nu/ Dumneata vei purta bască.” Și iată, acum, forma originală a poemului: „Domnilor vreau și eu la berărie/ Domnilor sunt sătul până-n gât de simigerie/ Vreau și eu tutun de pipă de la tutungerie/ Domnilor vreau să renunț la actualități și la telefon/ Vreau și eu un cătel de garsonieră grifon/ Nu/ Dumneata vei purta șapcă.” Acum, în volumul *Trandafir cu venele tăiate*, poemul își modifică din nou forma (și nu din cauza cenzurii), semn că răzvrătirea poetului nu era îndreptată neapărat împotriva regimului comunist, ci vizează orice formă de suprimare a libertății omului: „Pentru că haznaua și dan-

Ovidiu Genaru, reloaded

danaua/ încă se mai vând cu ocaua/ Domnilor/ vreau și eu la berărie/ sunt sătul până-n gât de cacofonie/ Vreau și eu în francofonie în masonerie/ vreau zaiafet și vreau sindrofie/ Vreau tutun de pipă Clan/ vreau șampanie și vreau chantan” (*Nu*, p. 23). Rămâne însă neschimbat răspunsul: „Nu/ dumneata vei purta șapcă.”, ceea ce indică, fără tăgadă, că mesajul textului nu poate fi limitat la o aluzie împotriva comunismului. Upgradarea și actualizarea poemului nu modifică radical mesajul original.

Umor? Ironic? Spirit? Ludic?

Nota dominantă a volumului pare a fi umorul. Spirit ludic, Ovidiu Genaru se joacă permanent cu limbajul și sensurile, reușind să extragă din întâmplările vieții un lirism profund, original, cu aparență de epic. Așa cum se poate proba în numeroase texte, umorul acesta simulat servește ca pretext pentru plasarea unor chestiuni grave în subsidiar, cititorul asistând la adevărate răsturnări de sens: „Mi-au străpuns cranii cu raze X și mi-au luat tensiunea/ Mi-au lovit genunchii cu ciocanele de piculină/ le-am scos limba bifurcată/ am spus 33/ În sfârșit oculistul m-a întreat ce citesc în subtext/ Psihiatrul a forat în subconștient/ Inima ficatul sunt în regulă degetele/ nu-mi tremură pe trăgaci

• Teodor Moraru

ca la alcoolici/ Măseaua de minte e intactă/ Recunoaște mi-au spus că n-ai nici pe dracu/ de ce simulezi fericire?” (p. 30) Ironiei mușcătoare el îi adaugă adesea săgeți critice pe care le înveșmăntează în tonalități aparent vesele.

Hătru din cap până-n picioare, Ovidiu Genaru nu se dezmente nici când vine vorba de propria persoană, persiflându-se fără menajamente, ca și când și-ar face un serviciu. Autoironia aceasta, atent cultivată, îl prinde bine ca și cum i-ar fi o a doua natură. Iată-l, deci, mustărându-se cordial, alături de cei din tagma sa: „adică noi/ noi poeții/ balastul/ ar trebui să ne ardem singuri pe rug// Maica noastră cea bună/ măicuța milenului trei patria/ ne dă o mână de ajutor/ deja ne pregătește chibritul.” (p. 6) În poemul *Așteptat*, o călătorie a autorului în Marea Britanie devine pretext pentru a liriza asupra imaginii românilor în străinătate: „In yorkshire la leeds pasămite nu ploua/ Pe aeroportul de cristal singura/ muscă lihnită de foame din anglia/ ateriză pe-o pată de forma româniei de pe/ valiza mea/ și/ cu nesat încep să sugă// Eram așteptat.” (p. 101) Fără a cădea în lamentații și fără a-și plânge de milă, el consemnează cu simplitate detașare neajunsurile condiției de poet, ceea ce îl salvează de ridicol. Așa se face că în finalul poemului 1979, ironia la adresa birocrăției și a statului funcționăresc ia o turnură neașteptată, cotind-o spre un umor negru, de efect: „Oameni cu pielea trasă pe ochi așteaptă în fața ghișeului/ fumează dimpotrivă alții tac/ Pielea ale e și spartă de trăsăturile/ somnolente ale desertăciunii (...) Încă un pas înainte/ încă o verigă/ încă un fir de praf// Muriți încet nu stărâni panică.” (p. 21)

One Man Show

Aidoma unui actor de circ, Ovidiu Genaru urcă pe o scenă imaginară, spune lucruri trăsnete și face giumbușlucuri de tot felul. Poezia lui excelează prin discursivitate, dar nu una retorică, ci, dimpotrivă, una cultivată pentru virtuțile ei expresive.

Adrian JICU
jicquadrian@yahoo.com

Maniera aceasta dialogată, dedublarea eului, care-și vorbește sieși, dar și celorlalți, dând permanent senzația de spectacol dramatic, sunt calitățile care sporesc atractivitatea textelor. Mijloace clasice precum adresarea directă, paralelismul sintactic sau exclamația retorică devin armele predilecte ale autorului, care, le utilizează în mod neașteptat, însoțindu-le cu o ironie scilpitoare și o vervă a zicerii unice: „Draga mea hai să ne întâlnim/ Dragul meu dar deja suntem întâlniți// Dragă mea așa vrea să ne sărutăm/ Dragul meu dar deja ai mai vrut/ Dragă mea uite îți-am adus frezii/ Dragul meu ucigaș de mirezum/ Dragă mea îți-am adus o scrisoare/ Dragul meu nu mai citeșc romane (...)// Dragă mea ai uitat jurământul dintăi/ Dragul meu cuvinte cuvinte.” (*Cuvinte cuvinte*, pp.111-112). Așa cum se observă, poetul își subminează deliberat textul, orientându-l către o interpretare autoironică. E modul său de a se uita înapoi, fără mânie.

Autorul are puterea ca adevărat remarcabilă de a da concretețe ideii, în versuri care sună mereu neașteptat, care trezesc interesul instantaneu: „Toți trandafirii mei au venele tăiate”. Deși multe dintre texte se încadrează în ceea ce se numește poezie ocazională, Ovidiu Genaru știe să se ridice deasupra fapticului și să propună o viziune cu totul inedită a lumii. *31 dec 1982, După Revoluție, 24 septembrie 1987* sau *Privește la Agapia sunt dovezi* în acest sens. Un „va să zică” strecurat oportunitate asigură coerența discursului liric, prinând definitiv cititorul în mrejele textului: „Va să zică posteritatea și-a rezemat bicicleta de gard”. Mai peste tot dai de versuri proaspete, cu largă putere imaginativă. „Patria își oxidează fiii”, „Îmbrățișai ca naufragiatul cu scândura” sau „Înăbușim cu perna ficțiunii lumea”. Din aceeași recuzită ingenioasă fac parte jocurile de cuvinte și versuri, aparent gratuite, dar purtătoare de sens. *28 iunie 1998* surprinde cu acuitate nemulțumiri acumulate și accentuate în anii de iluzii de după 1989: „Între Est și Vest/ un tampon de azbest// Un copil născut din incest/ S-ar putea ca acest// text impulsiv să fie un rest/ de pe când jinduiam în areșt// Între mocirle și Everest/ la coada vacii în Est.” (p. 44)

Un poet valoros

Prin oralitate și prin comentariile hătre, tăioase, Ovidiu Genaru este un Neculce benign, calm, aproape imperturbabil. Spre deosebire de cronicarul moldovean, care se implică în ceea ce scria, care tuna și fulgera împotriva stricătorilor de țară sau se lamenta văzând decăderea Moldovei, poetul băcăuan îmbracă masca liniștii perfecte, privind totul cu aparentă detașare. E un calm suspect, neașteptat, care trădează inteligentă. Dincolo de mască se ascunde însă un Genaru aplecat asupra marilor întrebări ale lumii, un hiperlucid, care a înțeles că se poate salva prin poezie. Există în scrisul său o siguranță cum numai cei care au trăit cu adevărat și au înțeles ceva din viață pot avea. *Trandafiri cu venele tăiate* confirmă, de fapt, că Ovidiu Genaru rămâne unul dintre cei mai importanți poeți contemporani și chiar postbelici.

Daniel D. Marin

I-am luat deoparte și i-am spus

În contextul poeziei de astăzi o voce aparte este cea a lui Daniel D. Marin, un foarte tânăr poet (n. 26 iunie 1981) care, în cartea de versuri *I-am luat deoparte și i-am spus* („BrumaR”, Timișoara, 2009), ne propune un univers liric ce mizează pe epic, pe elemente vizuale desprinse parcă de pe pelicula unui film. Poezia lui Daniel D. Marin este animată de personaje, fapt mai puțin obișnuit în poezie. Insolită pare a fi și inserarea unor elemente fantastice care țin de basm. Reiterarea inefabilului amintește întrucâtva de poemele lui Florin Mugur din *firea lucrurilor*. Însă, profund liric, Florin Mugur apelează la misteriosul poemat al basmelor folosind simbolul și aluzia. Daniel D. Marin se inspiră din basm și o face în cheie modernistă, accentele fiind puse pe oniric și pe neclaritatea existenței hotărâului dintre real și fantastic. Autorul pare a imprumuta vocea povestitorului din basme, respectând stilistic o retorică a oralității. Chiar titlul, *I-am luat deoparte și i-am spus*, sugerează continuarea unui discurs de tip monolog, desfășurat într-o scenă anterioară petrecută într-un timp trecut, nu prea îndepărtat. Absurdul realității, dramaticul existent în banalul cotidian, gravitatea maturizării și a descoperirii concretului sunt evocate mimându-se un ton naiv. Senzațiile induse sunt contradictorii, de la candoroș trecându-se cu ușurință la cinism și viceversa. Melanjiul dintre realism și ludic înveșmăntează versurile într-o aură stranie.

Volumul este alcătuit din cinci secțiuni: *domnișoara o., dragonul fără Aripă, când a ajuns lângă noi, Ivan, ca un duh străni, cea mai puternică fiind prima, în care personajul feminin parcurge un drum sinuos al totalei însingurări, dezamăgirea repetată și pășirea pe alte tărâmurii (într-o lume aflată între aici și dincolo, cea a stafilor) sunt experimentate păstrându-se în mod paradoxal eternul farmec feminin. Imaginea domnișoarei o. este fixată inițial într-un plan real. O domnișoară deziluzionată se închide în micul ei univers, în care timpul este reversibil, tot ce ar putea s-o atingă din exterior fiind seducție, ademenire ce se poate transforma în pericol, ispită: „domnișoara o. stă pe covor cu ochii închiși. când expiră/ ceva liniștit îi înconjoară mâinile./ le ține strânse între genunchi./ poate vede ceea ce nimeni/ nu-și poate imagina poate doar/ alunecă fără voie într-o peșteră cu animale imense în alt timp./ dacă ar deschide ochii/ cu siguranță s-ar juca în voie/ cu animalele imaginare./ dacă nu ar fi așa liniștea s-ar risipi/ din mâinile ei și covorul/ ar cobori încetșor pe marginea/ unei prăpăstii.” (pe covor). „domnișoara o. n-a mai ieșit/ de 3 zile din casă. stă cuminte/ pe covor bea multă cafea și din când/ în când fumează. dacă ar deschide/ fereastra aerul rece de afară s-ar strecura ca o ispită în sufletul ei.”*

Penetrant este și capitolul intitulat „Ivan”, unde întâlnim personaje doctoevskiene, nume, caractere și tipologii amestecate din două romane diferite: *Frații Karamazov* (Ivan, Grushenka) și *Adolescentul* (Olea). Nu știu dacă e sau nu pentru prima oară radiografiată în poezie schizofrenia, însă Daniel D. Marin realizează un experiment interesant: „[...] Ivan stă cât este el de înalț/ cu picioarele desfăcute în mijlocul curții/ agită lanțul cel gros deasupra capului/ și urlă la oamenii care privesc în curte/ după gard cu teamă/ să i-o aducă pe Olea cât mai degrabă/ că altfel o să distrugă tot satul.”

Afiat deja la a treia carte de versuri (*I-am luat deoparte și i-am spus* fiind precedată de *Oră de vârf și așa cum a fost.*), Daniel D. Marin se anunță o voce distinctă. N-am avut acces la celelalte două cărți, dar din textele citite pe internet, pot spune că nu există mari diferențe între poeziile publi-

cate anul acesta și cele scrise anterior. Se observă lesne o evoluție a autorului în construcția frazei lirice, mai multă siguranță în expunere, versurile fiind rotunde, iar exprimarea curată și limpede. Un pericol viitor pentru Daniel D. Marin ar fi însă autopăsișirea, alunecarea în manierism. Oricum, el e un autor care merită urmărit. În viitor cred că se va afirma ca un prozator liric de excepție sau un poet care ar putea fi și mai convingător aducând în versul său tușe de tensiuni lirice.

Violeta SAVU

Mihai Mercicaru

Arca lui Petrarca

„Salahor în rafinările cuvântului”, cum l-a definit Cristian Livescu, Mihai Mercicaru își continuă aventura lirică, propunând cititorilor o carte de sonete petrarchiste, intitulată, deloc întâmplător, *Arca lui Petrarca* (Iași, Editura Fundației Culturale „Poezia”, 2008).

Acum, când mai toți alegă după „aur și averi”, când poezia contemporană a devenit un soi de rebus din care nu înțelegi mare lucru, ironicul tălcutor al vremilor din urmă se încapățânează să scormonească „înfrigurat în cuvânt” și, visând la cititorii ce „nu s-au născut încă”, ne îmbie cu o „ploaie caldă de poeme” în dulcele stil clasic, demonstrându-ne că, pentru el, „scrisul e templul cel sfânt”. Conștient că exercițiul de virtuozitate pe care îl presupune scrierea unui sonet nu e la îndemâna oricui, visătorul poet ne îndeamnă mai întâi să smulgem un „secret și de la Petrarca”, pentru că numai în felul acesta vom ști când să ținem și când să deschidem gura, dar și cum să gândim la „toate pe-ndelete” și cum să ne vindicăm din „nimă arsura”.

Constatând că „Galaxia-i movilă de surcele” și că întreg pământul e „locuit de ură”, că viața în sine e o capcană și un „dialog absurd cu surzii/ De consemnat în cronici și pisanii”, el nu cade într-un totul în deznădejde, ci, dimpotrivă, cu gândul la iubită, se îmbărbătează: „Fii fericit că astăzi îți zâmbește/ Și trăiește-ți basmul cu frenezii/ Cu sufletu-n cârcă de poezie./ Oprește-o și iubeste-o-mprătește!// Amintirea sacră păstrează-o vie! Ce dacă inima-ți se zbate-n clește?/ Bucură-te când suferința-ți crește/ Chiar dacă asta-ți pare nebunie!// Învălu-i în nimburi diafane/ Și urc-o sus, pe culmi de nemurire./ Cât mai departe de priviri profane!// Nu te ascunde după paravane/ De-a soarelui caldă strălucire./ Dar nici nu te topi într-o privire!” (*Sonetul unei nebunii*). Romeo declarat, poetul provoacă un „Incendiu devastator detrandafiri/ De garoafe, de crini și crizanțeme./ Urmat de-o ploaie caldă de poeme” și, deși nu e tocmai sigur dacă Julietta lui vine ori merge spre infinit, el dă ocol planetei de trei ori, pentru a-i oferi „cel mai frumos dar”: „Vom descinde pe un tărâm paralel/ Unde ne vom ridica un alt castel/ De gheață, stelute și cristale./ Vom bea șampanie din largi pocale/ Și vom avea amândoi un singur tel:/ Tristetile să le tocăm mărunțel!” (*Sonetul altui tărâm*). Convins iremediabil că n-o să scape „nici-cum de al dragostei chin”, toarce „multe întrebări din albul caier”, dar până la urmă șlefuiește o singură sentință: „Ce-ar fi viața fără suferință?” Cu inventivitatea-i caracteristică, Mihai Mercicaru găsește imediat și un remediu bolii („O nouă iubire”), însă după ce constată că ascensiunea sa „până la cer” nu l-a dus în grădina multicoloră a Raiului, ci direct în Iad, se întoarce spășit la Mântuitor, căruia i se închină: „Pe crucea Ta de aur cu rubine/ Te văd și-acum răstignit, Iisuse./ Cu amândouă mâinile strâpuns/ De cuiele ajunse și în mine./ Dă, Doamne, harul Tău firii-mi supuse./ Lasă lumina Ta să-mi intre-n sine/ Odată cu virtuțile divine/ Sferite-mă de căile abstruse!// Mult ai suferit pentru izbăvire/ Și Te-ai declarat al mântuirii

mire!// Îndrumă-ne pe luminoasa-Ti cale,/ Desăvârșește înalta-Ti zidire./ Sufală peste pământ Dumnezeire!” (*Sonetul desăvârșirii*).

Sintindu-se „răstignit dincolo de vreme/ Crunt devorat de-o turmă de dileme”, el își face totuși „casă nouă din cuvinte”, căreia îi pune „vitrail din petice de-azur./ Temelie trairică din calambur./ Acoperiș din aducerii-aminte.” Are în jur, pe lângă „grădina, codrul cu muntele sur”, și un poligon de tir, unde-și ia „poeme(le) drept țintă” și lasă porțile neînclinate, astfel încât „Musafirii sunt bine-veniți oricând”, fără bilete de intrare și fără teama că vor sta prea puțin („Plecarea se amână sine die”). Totul e să trimită „un bip pe-o undă de gând” și să intre cu „el în sanctuarul limbii române, căreia de asemenea i se închină: „Limbă română, tu ești casa noastră./ Sarea cu pâinea, soarele cu luna./ Marea și Carpații dintodeauna./ Basmul din bătrâni și bolta albastră./ Izvorul în munți și-n curte fântână./ Trei culori precum florile în glastră./ Raza de aur ce bate-n fereastră./ Sângele-n vene, sâmbăta, țărâna./ Din gîntă latină ne-ai făcut popor./ Separându-ne de-o împărie./ Și ne-ai plămădit din dragoste și dor./” Tine-ne mereu sub același tricolor./ Curgi înainte ca o apă vie./ Du-ne fără preget spre veșnicie!”

Deși nu toate cele 65 de sonete sunt reușite, deși sintagmele nu sunt întotdeauna fericit alese, deși invențiile lexicale („să ne înzeie”, „muguriada”) ori cuvintele neaoșe („strochi”, „jariște”, „vref”, „găjbi”, „ghers”, „firiric”) nu se armonizează mereu în cadrul poemului, nu puțin vor gusta ironia sa șchiuitoare. Niciunul din cititorii săi nu va contesta însă că nu a dus până la capăt acest exercițiu de virtuozitate, că nu și-a valorificat din plin fantezia ori că maturitatea poetică la care a ajuns nu e probată. Să-i așteptăm, tocmai de aceea, cu încredere, viitoarele cărți, nu înainte de a-i face cunoscută povăța-testament: „Numele meu provine de la mentat și Unitate de măsură la moară./ Răsună mai frumos ca o vioară/ Și pare-n crustat cu aur pe-un portic./ Cine mai știe cât, a căta oară/ L-am rostit cu mândrie, după tipic./ Atent cum curge-n ureche pic cu pic/ Ca un firiric într-o comoră./ Prin făina de grâu poți să-nțelegi/ Că pâinea, ca și numele, înseamnă viață./ Marea bucurie a lumii înțelegi./ Nepotilor mei le las o povată:/ Nu vă schimbați identitatea în piață./ Chiar dacă știți că negustorii sunt regi.” (*Sonetul numelui*).

Cornel GALBEN

Victor Mitocaru

Un expirat în Agora

Cel de-al treilea volum de publicistică semnat Victor Mitocaru, *Un expirat în Agora*, Iași, Editura „PIM”, 2009, dezvăluie un autor atent la lumea în care trăiește, capabil să analizeze cu luciditate ceea ce îl înconjoară și mereu tentat să-și spună opinia în ciuda tuturor posibilităților inconveniente. Așa trebuie înțeles și titlul (auto)ironic al cărții, care nu se referă doar la condiția de marginalizat a celui care scrie, ci și la o stare de lucruri îngrijorătoare, la o lume pe dos, în care vocile cu adevărat importante sunt neglijate. Asumându-și riscul de a fi privit condescendent sau luat peste picior, Victor Mitocaru își impune să spună lucrurilor pe nume, să meargă împotriva curentului și să-și facă datoria de om al cetății, ieșind în Agora și glăsuind celor care au urechi de auz. Nu întâmplător, el îl omagiază pe Octavian Paler care trebuie să-i fi servit de model: „Am scris aceste rânduri în urma primirii veștii imprevizibile despre moartea lui Octavian Paler. Chipul lui îmi devenise familiar. Un om în vârstă care se auzea distinct în Agora. Un înțelept care, departe de a fi neutru și retras în abstracțiunile

ideilor, predica scepticismul, convins, cred, că nația lui va fi izbăvită totuși de relele existente. O conștiință, așa zice, care se impunea discret, dar statornic, așa cum apare, apropiindu-te de geam, perspectiva unor creste de munți într-o depărtare greu de apreciat, mereu aceeași” (p. 50)

Deși eterogen (cuprinde articole sociopolitice, culturale, interviuri, portrete, recenzii, studii etc.), volumul place prin atitudine. Victor Mitocaru se implică în ceea ce scrie. De aici, o notă de gravitate, pe care o ascunde adeseori sub masca ironiei. Mai ales în prima parte a cărții, sugestiv intitulată *Primii cu criza?*, autorul face o radiografie a societății contemporane, intuind, cu finețe, sensurile de profunzime ale unor evenimente sociale sau politice. Diagnosticul său este, adeseori, exact, semn al înțelegerii situației de fapt, așa cum o dovedește o formulare inspirată din articolul „Formă și conținut”: „Zicându-mi acestea și reamintindu-mi involuntar de maiorescienele «forme fără fond», am procedat la o rectificare a celebrilor sintagme, bazat, cum se vede, pe realitățile de astăzi: carpatini în formă și balcanici în conținut”. (p. 45)

Victor Mitocaru este, în egală măsură, un moralist, care nu se sfiește să critice relele apăsătoare ale contemporanilor, fie că e vorba despre tineri sau bătrâni, oameni de cultură sau politicieni. Piesa de rezistență rămâne în acest sens „Un expirat în Agora”, pseudoficțiune despre eternul conflict dintre generații: „Drama biologică e după cum se vede ca un burete: o absoarbe pe neobservate și pe cea socială. Bătrânul e bucuros că în jurul lui se răsfață democrația fără nicio rețineră, precum femeile goale prin revistele cât se poate de înmiresmate democratic. (...) prin curtea blocului unde locuiește se retrag strategic elevii și elevetele de la liceul vecin, în pauze, în timpul orelor, ca să fumeze. Se așază chiar pe treptele casei scării, încât te simți chiar jenat să le ceri voie să-ți permită să treci. Te strecoi cum poți printre ei, atent să nu-i deranjezi. Ce vezi la dânșii? Diverse ocupații, de regulă, fumatul însoțit de scuipat la tot pasul, vorbitul la telefonul mobil, dar mai ales replicile strigate, răcnite, pline de injurății. Culmea culmilor, când injură sau își etalează indignarea, refuzul, mirarea răstită, chiar și elevetele invocă organul genital bărbătesc ca propriu element anatomic”. (p. 111) La fel de interesante se dovedesc opiniile despre bacalaureatul de odinioară, despre căderea ideii naționale în desuetudine, despre jaful național postdecembrist sau despre pierderea credinței adevărate.

O mențiune specială merită capitolul final, *Între România și Europa*, care, în afara titlului neinspirat, conține trei ministudii originale, care pot intra oricând în bibliografia de specialitate. Este vorba despre „Ipostaze ale spațiului limitat. Eminescu și Bacovia”, „Marginalii la târziu bacovian” și „Două mituri”, eseuri bine scrise, care dovedesc o bună asimilare a judecăților critice anterioare și putere interpretativă.

Dincolo de anumite stereotipii și de caracterul de balast al unora dintre paginile cărții, ea merită reținută prin atitudinea tranșantă a autorului, prin capacitatea de a puncta năruirile lumii în care trăim și prin pledoaria, mai ales implicită, pentru normalitate, pentru adevăr și pentru cultură. Conștient că în contextul actual el este mai degrabă vocea celui care strigă în pustiu, Victor Mitocaru își asumă această misiune de Don Quijote, din convingerea că este datoria sa de a ieși în Agora și de a spune ce gândește.

Adrian JICU

Dan Brudașcu

**Degetele
timpului**

A apărut (la Cluj-Napoca, Editura „Sedan”, 2009) o carte de versuri a profesorului Dan Brudașcu – cel știut de noi, până azi, ca fiind maestrul-exeget al vieții și operei lui Octavian Goga, un poliglot și traducător iscusit. Este, deci, acest volum, de 106 pagini, expresia elegantă, dar diletantă, a unui hobby, ceva de genul „*violon d'Ingres*”?

Și da, și nu. Uneori, versurile deriază grav și irecuperabil, dintru visare, spre o realitate „neprelucrată” suficient interior – din pricina unei patimi prea mari față de realitate, a unei patimi ascunse, dar cu „vergeturi” de febre și pojaruri și boli care seacă omul, întru Cuvânt... - vorbele nu mai pot rămâne în chinga metaforei, în chingă rotitor de lună al metaforei, și dau pe dinafară, înspumate precum **cronica pripită a unei ciume**...și, deci, rămân într-un „pe dinafară de templu”, ca zguri ale imediatului consemnat în ziarul/editia de seară...: „Apoi bombardamentul/ sistematic, agresiv, violent./ trivial chiar, care-ți amenință/ fiecă clipă și vrea să te/ sustragă intimității propunându-ți/ de la oferte mediatice/ la nuri zbârciți ai prostituatei/ de pe trotuarul de alături” (cf. *Singur*, p. 11); „Știu dinainte motivul – banul/ cu care voi încărca mâine nota de plată” (cf. *Noul Babilon*, p. 52).

Alteori, însă, patima se resemnează, parcă, întru reflecție amară, aparent „predata”, neputincioasă... - și, abia atunci, versul își intră în matcă, abia atunci capătă forțe nevăzute, dar maiestuoase, cu „bătaie” semantică infinit mai lungă spre un cer metafizic întrezărit, și deci, mai convingătoare decât „reportajele” pătimirii grăbite – versul intrând întru fertila ambiguitate a registrului arhetipal-simbolic: „S-a născut veacul cel nou/ și are deja privirile înroșite/ca o țevă de tun,/ iar pasul îi e nesigur, șovăielnic” (cf. *Mileniu bolnav*, p. 88).

Mult mai multe sunt reșeitele poetice. Volumul marchează, încă din debut, o conștiință hipersensibilizată de trecerea timpului, de încheierea escatologică a unui ciclu – personal ori/și cosmicomanvantaric, deopotrivă – de exercitarea prerogativelor „lumești” de către niște forțe chtoniene decadente, satanice, care, parcă, grăbesc, bezmetic, prefacerea unității **lunii**, într-o puzderie de „**fărăme**” – în acel celebru „Totu-i praf...lumea-i cum este, și ca dânsa suntem noi” – precum și a lucrurilor cruciale (**străzi**) în contracții și minimizări semantice progresiv-derizorii (**ulița plină de gropi**) – a **luminii**, în **bezna** care este semnul marii cezuri cosmice dintre cicluri: „stradă pustie/ frunze cărunte se zbenbuie-n / bătaia vântului de toamnă/(...) mâine va fi oare soare/ pe strada – dar ce zic eu” (cf. *Fărăme*, p. 5).

Nici măcar Eros-ul nu poate garanta efecte soteriologice clare – doar prelungirea unei agonii, a unui blestem, prin patimă și minciună – rămânând preferabilă starea de **singurătate**, ca stare de regroupare a forțelor de rezistență (**gândul și liniștea**), în fața agresiunilor metafizice tulburi: „M-ai blestemat, iubito, să/ port în carnea mea dorul cel/sălbatic al mângâierilor tale (...) Binecuvântată fie plecarea ta/ Binecuvântată fie singurătatea/ ce mi-a rămas și în care/ sper să-mi regăsesc vreedată/gândul și liniștea” (cf. *Despărțire*, p. 10). Din păcate, nici măcar „singurătatea și liniștea” nu oferă

garanții soteriologice absolute – dimpotrivă, slăbesc forțele de împotriviare față de saturnizarea lumii, **norii** devenind schițe ale delăsării/ plonjării/ gravității definitive în/intru zona chtoniă: „Când tăcerea va ajunge la tine/ cuvintele mele vor fi/ bătrâne și greoaie/ ca norii purtați/ de vântul de nord” (*Ademenirea tăcerii*, p. 89). Totuși, **Nordul este locul Lui Dumnezeu**...!!! Iar efectul soteriologic al Artei și Poetului sunt niște realități metafizice pe care social-economicul, Vițelul de Aur, le-a corupt parcă irevocabil, ireversibil – chiar dacă, uneori, „*într-un colț o pată discretă, măruntă/ rămâne dovada că Poezia nu moare*” (cf. *Cavalcadă de silabe*, p. 7) – dar „*pată*” nu conține, ÎN SINE, lumină (poate doar o concentrare de avertismente...), deci nu (se) poate dărui deloc, sau, cel puțin, nu poate oferi suficientă forță de iluminare/revelație...!!!

Dincolo de această minusculă speranță, iată cum arată Poetul, luciferizat, mercantilizat, vampirizat și, totodată, adaptat la „social-economic” (numele Satanei, în contemporaneitate...) – iar „**adaptabilitatea**” sa (ca formă de țârg faustic, întru modernitate) și „**înțelegerea**” sa sunt semnul paradoxalei „muțenii”/ impotențe/ neînțelegeri spirituale (de fapt, al pactizării cu diavolul...) – sunt semnele supreme ale „șanselor” de disoluție a lumii-cosmos: „Negustor de metafore, poetul/ este ființa năzuroasă și mândră / exaltatului care se crede ziditor./ deși știe că himerele lui nu mai au/ prea mare trecere pe piață./ Poetul nu e neadaptat și neînțeles/ iar turmul său de fildes s-a prăbușit/demult./ Vai, poetul – acest mit și/hăituit nemilos din cetate de un zeu frivol – banul” (*Poetul*, p. 9). Cel (din nefericire pentru Omenire și Destinul ei) închinat la Vițelul de Aur iese din Mit și intră în starea de „hăituire”, adică de pierdere totală a Centrului Stabil Spiritual al Cetății-Cosmos.

Deci, încă o dată: **de ce Dan Brudașcu scrie, acum și nu altădată, acest volum?** Pentru că Autenticul Poet (am spune, în condițiile lumii actuale: „**Rătăcitul de Lume**”...!!!), cel „neadaptat”, cel ne-țârguit cu Satana, deci **responsabil de Cetate** – își dă seama că Poezia a rămas, totuși, prin neștiutii ei devoți și templieri – dacă nu o soluție soteriologică sigură, măcar o modalitate de avertizare, de semnalizare, către Spiritualitatea Omenirii (câtă va mai fi rămas neatinsă de **ciumă**...) – că escatologia, „plinirea timpului” hristic – ar putea să se producă nu numai sub formă de dezastru penibil, ci sub o formă mult mai „ele-

gantă”, mai umană, mai...promițătoare nu de „*mode*” („*oferțele, și ele în pas cu moda*” – cf. *Singur*, p. 11), ci, eventual, de iluminări-revelații ale Eului Nostru Cosmic Autentic și Generos/Autosacrificial...

Măcar și pentru această luciditate, fie și pentru aceste semnale de alarmă, atât de acute – confirmând, „*sotto voce*”, că mai există **funcția de Poet-Hristos** – volumul lui Dan Brudașcu trebuie să fie citit cu empatie, căci ne descrie, de fapt, condiția noastră tragică și soarta noastră posibil catastrofică... Iar chipul Poetului este, prin încruntarea lui extrem îngrijorată, anticiparea unui verdict sinistru, dar meritat de Omenirea actuală...Dacă nu binevoiește să iasă din inerția maladiv-autodistructivă... Din starea de **CIUMĂ!**
Adrian BOTEZ

Marian Rădulescu

**Istorioare
cu miroazne
și crustă**

În plină nebunie a programelor TV care pun la zid – din ce în ce mai abilit – nesocotința pe care o manifestăm în alcătuirea meselor zilnice, sufocați de problemele de serviciu, ba, și mai mult, de eventualul colăcel de grăsime, care ne reamintește la fiecare pas că „da, mâine trebuie să mănânc cu mai multă grijă”, pare să uităm voită nume celebre într-ale „bucătăriei”. Să îi punem așadar la zid pe Anton Pann ori Păstorel, pe Sadoveanu ori pe Kogălniceanu plus Negruzzi? Ori vreți să ne uităm și mai departe-n cronici?

Bucatele – pentru unii curat meșteșug de atățare a simțurilor, de reîmprospătare a unor amintiri uitate-n vreun cufer, pentru alții prilej de discuții savante ori de concursuri (care de care mai năroade). Și cât am urât vorba ceea bătrânească !... Or trece toate prin stomac, dar acu’ depinde... și de stomac și de al său antrenament, și de gălceava stomacului în fața bunului echilibru... Să îi scoatem din discuție pe Mitică și Costică, măcar pe moment. A... Cine sunt cei doi? Li cunoașteți foarte bine – cei care merg pe litoral ca să încropească în sânul familiei un grătar printre buruienile de la marginea șoselei, cei care, cu același grătar, sunt în stare să se încurce-n vorbe tocmai sus... ridicăți la cer (a se citi acoperișul blocului l) de nerăbdarea de a desface purcelușul, mai disciplinat spus – „petul de plastic” – adică berea. Firește, aveți dreptate: Mitică și Costică s-ar simți

fericiți în multe alte variante (pseudo)existențiale. Totuși, am fost căm am putut de tranșant: să îi lăsăm deoparte !

Iar atunci, neplimbată din cabinet în cabinet medical, tradiția noastră culinară iese la iveală îmbietor... Printre altele, mi-aduc și acum aminte cu mare bucurie de emisiunile lui Radu Anton Roman, adevărate spectacole culinar-culturale ori de clipele petrecute alături de acesta (din păcate doar imaginar), odată cu lectura monumentalului volum *Bucate, vinuri și obiceiuri românești*. Ei bine, nu cu mult înainte de începutul toamnei, am primit spre lectură o carte ușor ciudată și, totodată, îndrăzneată. Recunosc, strict bio-bibliografic, despre autor nu aș putea spune prea multe. Cu toate acestea, Marian Rădulescu va fi unul dintre numele pe care de acum înainte le voi urmări îndeaproape, grație felului potrivit de a amesteca vorba dulce cu utilitatea efectivă pe care o propune cartea de față. Mai concret, prin intermediul Editurii „Raluca”, Marian Rădulescu reface traseul unor istorioare „cu miroazne și crustă”. Combinând ceva din savozarea limbii lui Sadoveanu cu felul ușor mai pragmatic a lui Păstorel, autorul pare a fi demnul continuator al lui Radu Anton Roman. Probabil buzoian, semnatarul rândurilor pare să fi avut tragere de inimă atât către marea „curte a miracolelor bucătăriei tradiționale românești”, cât și pentru acea bucurie a co-împărțășirii. Rețetele prezentate nu sunt deloc dificile pentru omul modern. Pentru realizarea bucatelor promise, Marian Rădulescu aduce în prim-plan marea experiență a oamenilor pe care probabil i-a îndrăgit cel mai mult de-a lungul vieții: ciobanii. Aceștia sunt prezenți aproape ca niște magi, păstrătorii unor secrete milenare, ce pentru o clipă înțeleg să oficieze ritualuri purtătoare de sensuri în imediat. Întâlnirile dintre aceste figuri reînviate în mintea autorului recompun o lume ademenitoare, o lume deopotrivă a palpabilului și a clipei de grație.

Rețetele sună când simplu, când extrem – ademenitor: bulz de Penteleu, tochitură măcelărească a la Babeș Măcelaru, pui ca la Pietroasele, „Păstrăvii” lui Gheorghe Moagher, plăcinta lui don’ învățător de la Negoșina, mămăliga, cronțonelele lui Moș Ghiță, facere de vin pelin în tânăoasă, ciorbă și friptură de „raci”, etc. Firește, cum am lăsat să se înțeleagă, toate acestea sunt impresurate de snoave, de întâmplări, situații ce provoacă râsul sănătos. Cele extrem serioase se îmbină fericit cu cele ce țin de cotidian. La urma urmelor, după cum zice și autorul, „Măncărurile acestea au un secret al lor, că din te miri ce, iese o haleală așa delicioasă, dar mai ales sănătoasă și nu grea ca a noastră. Se spune că secretul este focul la care este făcută mâncarea, foc tihnit din lemne groase și puțin verzi, că nu aveau timp să se usuce. Sau fumul care învăluia vasul și pătrundea în mâncare în timp ce fierbea. [...] Eu, unil gurmand călător, zic că ingredientul lor secret este dăruirea, meticulozitatea și dragostea cu care se apucă ei să facă o treabă”. Ei bine, această triadă o regăsim și în propunerea semnată Marian Rădulescu: iubire de aproape, hârnice, armonie.

S-aveți poftă!

Marius MANTA

• Maxim Dumitras

gaură-n cer

C. D. ZELETIN

Taie poala
și fugi...

În orele de reverie lexicală, încerc să reconstitui felul de a vorbi al mamei. Vorbea firesc, nu mult și totdeauna din necesitate, avea însă ceva numai al ei care-mi scăpa ca printr-o breșă secretă a ecranului receptării. Folosea când și când proverbe și zicături, dar deprinderea aceasta o aveau și alții, mai ales în Moldova. Faptul de a fi fost învățătoare o silise la vorbirea esențializată mai mult decât la vorbirea elementară.

Instruită deopotrivă prin învățătură și prin norma morală, exprimarea ei nu era totuși o practică a conștiinței de limbă. Nu mi-am dat niciodată seama în ce măsură însușirile ei în această privință coborau dintr-un îndelung exercițiu didactic ori din vocație. Nu căuta să apară în vreun fel prin alocuțiune. Proverbele ori zicăturile nu veneau din afara făgașului limbii, ci îi erau elemente de structură, ivite de la sine, nu din vreun interes privitor la cromatică. Forjate în minte odată cu fraza, ele nu se adăugau asemenea ornamentelor și, în orice caz, nu-i alterau aticismul. Nu-și asculta cuvintele, cu atât mai mult n-o interesa efectul lor, altul decât cel al comunicării. Cu o virtuozitate oarecum misterioasă, ocoala locul comun, ceea ce avea drept urmare surpriza. Venind odată vorba despre avere, a replicat cu un proverb pe care nici nu-l auzisem până atunci, nici nu l-am mai auzit de atunci: *averea-i căteia ușănică!* Altădată am tresărit când *averea*, omonim, trimitea în altă parte: *Avere-ai cinstea fasolei în ziua de Paști!* Infinitivul *a avea*, *avere* era folosit aici la modul imperativ, ca o imprecuație...

Dar eu la o altă expresie paremilogică a mamei vreau să mă opresc, și anume, la: *Taie poala și fugi!* Dacă nu izbutești să-ți desprinzi poala prinsă de spinărie, tai-o și părăsește îndată locul întâmplării. Îndemnul e simplu și nu trebuie să-i mai explic înțelesul imediat. Dar dincolo de recomandarea debarasării urgente, există un tăl filozofic pe care numai contextul, poate chiar geniul utilizării, îl relevă, și anume: ia distanță, cu orice preț, față de Rău. Dacă, în drum spre miez, decojim noțiunea plurisemantică de Rău, dacă-i neutralizăm, de pildă, ura, orgoliul, invidia, fătărnicia, minciuna, nedreptatea etc., împotriva cărora se poate lupta, rămâne un reziduu pulsativ, care este puterea de contagiune, împotriva căreia n-ai cum să lupți decât sustrăgându-te, decât fugind, introducând între tine și măduva otrăvită a Răului izolatorul care e distanță. Nu e vorba despre defetism ori lașitate. Tai poala hainei, o părăsești în dinții mărcinelui și fugi, în speranța că Zicătoarea e un elogiu adus purității morale și amintește principiul inițiativ *Noli me tangere!* Nu te amesteca în impurități, pentru a rămâne curat, căci Răul e molipsitor prin simpla atingere, grație căreia își extinde continuitatea. Nu tranzacționa cu Răul, ci mai curând fugi de el, căci ești slab și cazi ușor în ispită, cu atât mai mult cu cât Răul este seducător în timp ce Binele e limfatic, Răul este expresiv, Binele e șters, Răul se cuibărește lesne, Binele se cultivă cu efort.

Dacă tai poala și fugi nu înseamnă că ai pierdut bătălia, ci doar că ai câștigat-o în alt chip. Nu-i nici elogiu adus pasivității, ci aplicarea unei tehnici de luptă pasivă, deci tot luptă, chiar dacă nu-i înfruntare. Aspectul activ aici se retrage în conștiința veghiei la păstrarea purității sufleteste.

O rudă a „tăierii poalei”, deci tot fugă, oferă și dinamica onomasticii Răului. O simplă rostire a numelui, de pildă *Diavolul*, poate fi luată drept invocare. Pronunțarea numelui creează riscul de a primi răspuns din partea celui ce socotește că a fost apelat și cum, pe de altă parte, omul trebuie totuși să numească, în conversațiile sale cu semenul, numele *Aceluia*, a fost găsită soluția înlocuirii numelui cu un sinonim în care Răul să nu se recunoască. E trucul empiric al izolării prin eufemizare. I se vor da, prin urmare, alte nume: *Ducă-se pe pustii*, *Ucigă-l toaca*, *Împielțatul*, *Benga* etc. Asta merge o vreme, până când *Cel Viclean* își descoperă noul nume, iar bietul om e silit să născocască un altul... Viteza primenirii (*turnoverul*, cum se spune astăzi cu un anglicism ce a prins mai ales în știință) acestor porecle măsoară rapiditatea prin care *Împielțatul* se informează...

Cît un copil de mic

Recitat la Festivalul Internațional Lucian Blaga,
Cluj-Napoca 2009

E lumina ce-n gura mea adoarme
de apele energetic limfactice
luați, luați și beți și spălați-vă ochii
de culcat nu m-am culcat cu nici un bărbat
puteți gusta din trupul meu nears de
patimile iubirii. Ce cuvînt! Cît Dumnezeu de mare
Ce Dumnezeu, cît un copil de mic
Ce *mic* înnoată în apele energetic - limfactice
veniți, luați, mincați! Trupul meu este de
piine caldă. nu-l pot atinge decît pruncii
apoi adorm visînd la ...visul de
Ent-Fernung
Am avut un tată spune primul pește-copil
înnoată în Ent-Fernung
Ent-Fernung, Ent-Fernung, Ent-Fernung
Am avut un tată spune al doilea pește - copil
înnoată în *esti gar einai*
esti gar einai; esti gar einai; esti gar einai
am avut un tată spune al treilea pește-copil
înnoată în „ceva”, „ce-va”, „c-e-v-a”
nu-l vedea nimeni afară de ființa pește-copil
tatăl meu, le-am replicat celor trei pește-copil
tatăl meu împrăștie unde de lumină în lume
pe oriunde mă duc îmi adulmecă pașii
îmi numără lacrimile din jurnal
Ce anume este Ent-Fernung, Ent-Fernung, Ent-
Fernung
ce logos să-nsemne *esti gar einai; esti gar einai;*
esti gar einai
dar „ceva”, „ce-va”, „c-e-v-a”
al meu tata ----
e lumina ce-n gura mea adoarme
de apele energetic-limfactice

luați, luați și beți și spălați-vă ochii
de culcat nu m-am culcat cu nici un bărbat
puteți gusta din trupul meu nears de
patimile iubirii. Ce cuvînt! Cît Dumnezeu de mare
Ce Dumnezeu cît un copil de mic
Tatăl meu e vinător
vinează energiile mele neuronale
prin pereți descendenți de vecini
tatăl meu vrea să arate că
„et pondus, et colorem, et alias omnes
eiusmodi qualitates
que in materia corpora sentiuntur,
ex ea tolli posse, ipsa integra remanente:
unde sequitur, a nulla ex illis eius
naturam dependere”
sirenele nu ajung în copacul cu azalee!

M-ai căutat

Îmi amintesc - erai frunza
căzută toamna la pămînt
și ce pămînt, cită trudă
și ce frunză, cită artă!
Îmi amintesc, mîngiam cu sufletul
verdele unduos al pădurilor
dău din duhul tău
cobora peste lună în noapte
atunci, atunci, a-tunci
am ridicat frunza degete
am lipit-o de palma mea
eram eu.....
am mers mai departe prin lume
și-am mîngiat dealurile
și-am mîngiat apele,
am mîngiat.....
stelele toate cite există în noapte
de unde, de unde, Doamne,
să-mi vină bucuria
și glasul, și privitul
dacă nu din bucuria ta
din felul tău de...
din felul tău...!
M-am uitat la pămînt
și pămîntul m-a durut
m-a durut frunza degete
ridicată...atunci...în noapte
m-a durut memoria urmelor
dar tu, doar tu, doooar tu,
mi-ai înălțat privirea la cer
cerul n-avea amprenta
amprenta judecăților mele

Lucia
Dărămuș

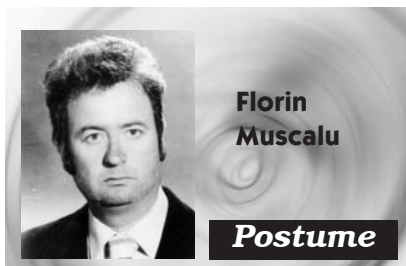
și-am auzit, am auzit limpede
vuietul tău de iubire ce-mi striga
NU!
Am privit negura adîncă
dincolo de chipul prim
Ce gol! Cită îndepărtare!
vuietul tău de iubire-mi striga
NU!
din NU mi-am descoperit
fața sub alintul cuvintelor tale
Unde, unde să mă ascund, Doamne
În ce colț de lume
în ce zbor de pasăre
sub care stîncă
sub ce vîltoare de apă?
Mi-am lăsat pașii pe nisipul fierbinte
și-am sperat, am sperat...
ca urma mea să fie umbra
uitată a memoriei tale.
M-ai căutat, m-ai căutat
În cel mai adînc colț
în propriul meu mine.
M-ai căutat!

Pumn de cuvinte

Nu sînt decît un pumn de cuvinte
SOARE
solare cuvinte și zeul din mine
o, soare, cum cîntă
te aud, te aud și te văd
în casa memoriei mele
te văd , te simt, te simt
o, zeu nemuritor al ființei
și cît te strig, soare,
și cît te chem din înalt
îmi respir în fața ta pletele
copilăriei ca tu să le mîngii
O, soare, soare al meu
îmi desfac degetele prin frunzele
mîngiate de tine să simt
umbra respirației tale
lumină vie și rece, o, soare,
astru al ființei mele
îmi las călcîiele goale pe lumina
ta, abia s-o ating, s-o sorb
te simt, te aud , te știu
cum dăntui în mine
SOARE- pumn de cuvinte -Eu!

Grădina cu sunete

Plouă. În grădina cu sunete
plouă
picurii cad pe sunetele trandafir
apoi, ca un dans nupțial,
se unesc cu iarba, copacii
florile... plouă
de jur împrejur e spitalul
îmi amintesc. Atunci am rîs la lună
sîngele țîșnea din mama
ca inflorescența unui nufăr roșu
eu, eu rideam sunetelor lună
și plouă. În grădina cu sunete plouă
Simeon urlă la luna lui
sîinii asistentelor poarta lorazepam
lorazepam , grădina în floare
grădina cu sunete este a mea
mă întîlnesc cu soarele
intru în casa memoriei lui
și plouă
acolo, dincolo de acolo, în
casa memoriei îmi amintesc
sunetele intime ființei mele
SOARE
Acum știu, ce mult te-am iubit, Tata!

Cu mâinile la ochi

Eu, care am scris Cartea Morților,
Înnebunind de plăcere,
Eu, care l-am sprijinit pe Shakespeare
Pentru a vă inventa pe voi
toți cei ce vă uitați acum la mine,
Eu, care i-am dictat lui Dumnezeu
Așezarea stelelor, după Cartea Nescrisă,
Vă spun că nu mai este nimic de făcut...
...Și poezia mea, cu mâinile la ochi,
ca Ezra Pound...

Fregata de alamă

Eu care am plâns la despărțirea mării
De ochii lui Christos... Cum să ajungi
Acea fregată plină de lucrurile lumii,
Ce-ndepărtează timpul încă de atunci ?...

Cum să atingi cu semne muritoare
Râpa albastră, pânze reci de ceară,
Pe care o știu șiruri întregi de Lume
Și-n care ele se roagă și coboară,
Și îi stau acolo limpezi ca tăcerea
Ce se strecoară între două veacuri...
Doamne, Fregata-de-Alamă verde albastră
Plutește deodată pe mai multe mări și lacuri...
Și ce se întâmplă ? Semnul e de cruce
Cel al curentilor, se ce repetă-n jos
Și iată, ne urcăm și noi acum în cerurile Crucii
Eu, Care am fost la despărțirea mării
de ochii lui Christos...

Cum arătau Ei

Ei, care au plecat mai de pe acest pământ,
Lăsând în urmă mari orașe,
Mări și constelații ce se vedeau în acestea,
Când și ele erau pe moarte,
Ei, Doamne, cum arătau Ei,
Alături de acele femei frumoase
Înviorate subit acum
De umbra mortuară a atâtor veacuri
ce au trecut?...

Boala Sitarilor

Și ce dacă acum nu mai însemnăm nimic,
După ce au trecut veacurile în care ne-am uitat
Unii la alții prin lentila morții
Pe care aici o exersează acum
în fața noastră copiii?

- Doamne, acest cârd de sitari,
Ce roiesc deasupra noastră ca albinele,
Scuipând cerul din ei
Vor dă-l aducă singuri aici pe pământ...

Cum faci ca măcar un poem să nu-ți putrezească

1.Îl așezi într-un mic sicriu de argint
Ușor cât un fluture,
Plin de excrementele consoanelor și ale
Vocalelor lor pubere
2.Îl așezi în aburul acelor excremente,
După ce el a fost vizitat de furnici
Spre incinerare
3.Apoi îl așezi în excrementele Aerului,
Și te închini, până el devine un
Sfânt...

Sărutul Angliei

Iarăși au căzut sitarii aurii ai verii,
Cei ce nu vin niciodată vara, ca un
Calambur mortuar al anotimpurilor, învățând
Stema regală a Angliei, toamna târziu, seara
Unde își depun miresele aripilor spre a oferi
Marelui Regat religii. Oasele verii se rup
sub religia acestui
Zbor. Priviți ! Se înclină acum planeta, datorită lor,
Celor ce nu vor mai trăi, după sărutul Angliei...

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Sylvia Plath în „lumina pură a panicii”

A apărut de curând, la editura Polirom, varianta română a volumului de povestiri scrise de marea poetă americană Sylvia Plath, *Johnny Panic și Biblia Viselor* (în traducerea Anacanei Mindrila-Sonetti). Ortografia titlului este, sper, doar din neglijență (nu știu cât de scuzabilă) contaminată de regulile limbii engleze, cea care te obligă să scrii toate cuvintele dintr-un titlu, cu excepția conjuncțiilor, prepozițiilor și articolelor, cu majuscule. Ultimul cuvânt din titlu nu are de ce să fie scris cu majusculă în românește, nefiind un nume propriu în sine, ci doar parte a unei sintagme dintr-un titlu.

Numele Johnny Panic, deși s-ar fi putut traduce ușor, este în mod inspirat păstrat ca atare, pentru că toate variantele posibile în română ar fi plasate prea mult în zona ludicului senin, a diminutivului banal și util, ceea ce nu s-ar potrivi universului Sylviei Plath. La fel ca Lady Lazarus, Johnny Panic devine un nume aproape talismanic (o ziaristă de la *România liberă* a găsit pe internet chiar o trupă punk cu acest nume), ecurile sale asonantice redând la nivel formal mișcarea accelerată a spaimei eterne și fără leac.

Coperta volumului, un colaj de imagini și desene, marșează, așa cum o fac toate articolele și recenziile la cărțile Sylviei Plath, pe temele în primul rând vandabile ale vieții și operei sale: nebunia, moartea, violența, rafinamentul, creația. Tehnica colajului nu era deloc străină poetei, autoare ea însăși de o astfel de lucrare, păstrată cu grijă la biblioteca colegiului Smith, Massachusetts, unde a studiat poeta. Totuși, tenta suprarrealistă a asocierii imaginilor corespunde mai degrabă poeziei, decât povestirilor, care, deși sunt traversate de curenti subterani întunecați, nu se ridică, după cum s-a observat de multe ori, la eterul incandescent al poeziei, adevărată chemare a Sylviei Plath.

În orice caz, fapt dovedit de jurnalele sale, poeta însăși a mizat, în cea mai mare parte a existenței sale, mai degrabă pe proză, decât pe poezie, pentru că proza îi dădea iluzia unui loc mult mai generos de desfășurare. În schimb, eseuul „O comparație”, publicat pentru prima dată în iulie 1962, deci cu câteva luni înainte de marea descătușare creatoare ce a dus la capodopera *Ariel*, ne-o arată pe poeta învidioasă pe arta romancierului care „are tot timpul din lume”, dar deja mărturisindu-și cvasicapitularea în fața nesupuselor sale metafore. „Poezia e mândră”, spune acum Sylvia Plath, cu seriozitate și devotament.

Pentru un cititor nefamiliarizat cu poezia Sylviei Plath, dar care are lecturile de bază făcute, povestirile (la fel ca romanul ei) pot ușor declanșa conexiuni cu proza lui Salinger. Cinismul, distanța, blocajul, obsesia, sufocarea, plictisul, depresia, înstrăinarea, suicidul, toate sunt prinse într-o țesătură aparent calmă, benignă, tulburată doar rareori, dar semnificativ, de prezențele subliniate cu litere cursive ale unor cuvinte ce devin neliniștitoare prin repetiție și care fac legătura între planurile exterioare și cele interioare, separate uneori în mod alienant (vezi, de exemplu, cuvântul „rece” din *Scumpița și oamenii burlanelor*).

În schimb, atunci când recitești proza Sylviei Plath după ani de studiere a operei sale în ansamblu și după o teză de doctorat despre poezia ei, capeti abilitatea de a reacționa automat la acele puncte de intensitate (anumite cuvinte, imagini, sintagme) din care se pleacă, pe niște fire nevăzute, dar ineluctabile, dinspre proză către poezie. Lectura devine un proces analogic reactivării unor vechi dureri: tratamentul cu electroșocuri al eroinei din *Johnny Panic și Biblia viselor* se leagă de mortile și învierile incandescente ale personajelor poeziei (cea mai cunoscută fiind Lady Lazarus, deși nu e singura din această categorie); moartea dlui Prescott este o notație încă neesentializată a percepțiilor aproape indescifrabile din poemul *Berck-Plage*; și tot așa. La traducerea povestirilor, dacă nu ești conștient de toate aceste corespondențe, poți pierde la nivel stilistic, lucru care se întâmplă, pe ici, pe colo, și în prezentul volum.

Problema cu Sylvia Plath este că, indiferent de cât de experimentat cititor ai fi, al ei sau al literaturii în genere, continui să rămâi mut în fața absolutei, aproape violentei sincerității a trăirii poetice care iese la supratată și în aceste povestiri, în momentele halucinante ale „purei lumini a panicii”, singura care îi oferă scriitoarei acces pe teritoriul lui Johnny Panic, demonul, zeul, tatăl, moartea, spectrul, fiara care și acum se uită la noi de după luna, arborii de țasă și sirma ghimpată ale unei mari poezii.

Zi-i, bă, care-i treaba cu manifestele?... Credeai că scapi de mine, chiar și-n Ferentari? Și-n gaură de șarpe te găseasc. Burtă Multă își scosese șapca și-o așezase pe biroul directorului, ca pe un trofeu, și o mângâia din când în când ca pe un animal de companie. Avea oarece probleme cu scaunul. Directorul școlii era cam pipiriu și nu prevăzuse că burtosul cu epoletii va pune la încercare obiectul. Pățit, probabil, muntele de grăsime se strâmba rău de tot atunci când scaunul, greu încercat, scârțâia la cea mai mică mișcare a sa. Când auzea scârțâitura, Burtă Multă arăta ca un ins fatalist aflat în pragul unei mari drame. Juca rolul personajului din povestea aceea cu drobul de sare. Mai erau și alte scaune în birou, dar visase probabil toată viața lui să stea pe un scaun de director, motiv pentru care înfrunța posibila cădere de pe scaun ca un adevărat erou... Hai, zi-i, că n-am toată zuișca la dispoziție pentru conversat cu tine. Mai sunt și alți bagabonți care mă așteaptă... Adevărul era că nici scaunul directorului nu mă ajuta. Scârțâia de scârțâia, dar nu aplica lovitură fatală. Mă așteptam să-l văd pe Burtă Multă lat, lângă biroul directorului, printre picioarele împrăștiate ale scaunului. Îmi imaginez că este chemată ambulanta, ca să-l culeagă de pe jos. Dar ce ambulanță? Dacă ar veni și zece brancardieri croiți pe măsura directorului nostru, tot n-ar reuși să-l ridice. Uite, cred că n-ar fi rău să propun pentru cutiuța cu sugestii și reclamații a Miliției dotarea ambulanțelor cu macarale. Dar cum Dumnezeu va intra macaraua în biroul directorului?... Te-a furat peisajul, ă? Vrei să-ți treci în cartea de onoare a vieții faptul că ai avut norocul să stai în biroul directorului, înfruntându-mă pe mine, ai? Bine... Atunci întoarce-mi foaia și stăm de vorbă altfel... Când a dat să se ridice, scaunul a deranjat auzul cu semne de mare hărmălaie de scârțâituri; dar n-a cedat. Burtă Multă a rămas încremenit, în poziția aș vrea să mă ridic, trăgând discret cu ochiul către scaun. Și-a prapionit ușor mâinile pe birou și, strâmbându-se, scrâșnind din dinți, a nceput să se ridice milimetru cu milimetru. Scaunul nu mai scârțâia; scâncea ca un copil neajutorat. Când a ajuns la verticală, a oftat aproape uman, ca o osânză eliberată, și a aruncat către scaun priviri de fiară. Dintr-o clipă în alta mă așteptam că-l va face țândări pentru îndrăzneala de neiertat de a-l pune într-o situație delicată pe el, milițianul care purta pe degete tot cartierul. Când ușa biroului s-a deschis, am știut că, din fericire, scaunul care, ce-i drept, nu mă ajutase prea mult, va scăpa cu viață. Directorul s-a apropiat și l-a șoptit la ureche: „Știi, e un

copil și cred că nu poți sta astfel de vorbă cu el, decât în prezența părinților lui...” Cei doi, având probabil pragul auditiv ceva mai ridicat, nu-și imaginău că eu aud ce vorbesc. Osânza în albastru a rămas puțin descumpănită, agățându-se, pentru câteva clipe, de un „Cum adică?... Știi, zice directorul, copiii sunt sensibili și orice discuție de acest gen poate avea urmări. Am și eu, aveți și dumneavoastră copii și cred că... Dumnezeule mare! Ha, ha, ha! Directorul era îngerul meu păzitor! Omul care mereu tuna și fulgera, de parcă era trimisul pe Pământ al lui Gebeleizis, zeul tunetelor și al fulgerelor, din câte ne-a spus proful de istorie, îi dădea cu flit lui Burtă Multă, marelui Burtă Multă... Așa carevaszică, te dai cu pușlamalele, nu sprijini autoritățile... Furiosul se înroșise în așa hal, încât am crezut că o să-i ia osânza foc, dintr-o clipă în alta. Văzusem câteva incendii, oameni părjoliți de flăcări, dar cred că pentru Burtă Mare nu era mai confortabil să fiarbă în suc propriu. Când și-a luat șapca de pe birou, a așezat-o pe cap, ca peste o masă de carne aruncată pe foc mic și, înainte de a trânti ușa, mi-a strigat peste umăr: „Las’ că te dau pe mâna specialiștilor, viperă spurcată ce ești! O să spui și despre manifestele pe care le-ai supt de la mă-tal...” Și pentru ca tacămul surprizelor să fie complet, directorul mi-a întins un pahar cu apă. M-a luat ușor de mână, m-a ridicat de pe scaun și mi-a spus ca unui prieten: „Cred că n-ar trebui să te amesteci prea mult în treburile oamenilor mari...” Adevărul este că erau frumoase mani-

festele, iar Burtă Multă avea tot dreptul să știe, îmi ziceam eu, care sunt talenții aceia care le realizaseră. De pildă, toarășul mare despre care noi învățăm poezii frumoase la școală era desenat cu un cârnaț în gură și i se recomanda: „Crapă singur, crăpa-ți-ar să-ți crape!” Toarșa lui era desenată într-o bărcuță pe care scria: „Scufundă-te, scorpio!” Alt bilețel îmi mergea direct la inimă, pentru că zicea cam așa: „Nenorociților, l-ați omorât pe Onuț!”... Ajunsesse vestea tocmai în Ferentari. Și tocmai în vreme ce noul profesor de muzică se chinuia să ne patriotească, insistând pe linia melodică *Partidul, Ceaușescu, România*, pe sub bănci circulau vesel aceste manifeste. Iar nesimțiii, în loc să fie cuceriiți de vers și muzică, se distrau de mama focului. Am crezut că și-ar dori să se prăbușească toate cerurile peste el, când a dat cu ochii de primul manifest. Avea proful o moacă de condamnat la moarte. A ridicat spre ochi manifestul cu deliciosul cârnăcior și n-a putut rosti decât atât: „Măna ta, Z! Am auzit despre tine...” Mă iubea nespus de mult în clipa aceea; era clar. Știa la poarta cui bate talentul de pictor de manifeste. M-am uitat și eu, ca omul, și chiar m-am amuzat. Era o reacție la prima vedere. Îl invidiam pe artist și mai că mă mândream, pentru că mi se așezase pe umeri povara acestor glorii estetice. Când, stingherit, a reluat începutul refrenului, interpretând un solo de curucuri, privindu-ne, a realizat caraghiosul situației, a luat catalogul, cârnațul cu toarășul și dus a fost...

În zadar încercam să explic inșilor care mă eroizau că n-am

Ion Fercu

Z 21

(fragment de roman)

pic de talent la desen, că sunt bătă la incropit vorbe care amuză lumea, pentru că nimeni nu mă credea... Hai s-o luăm încet, pentru că noi nu suntem de la Miliție. Ești un puști cu mintea de multe carate și înțelegi care-i diferența... Eu, nimic. Întreb totuși din ochi. Întrebarea era vagă rău. Putea să fie și ceva de genul „când va fi prăpădul lumii?... Băieții, cam bătrâorii, dar oameni cu stil; stilul lor. Spre deosebire de Burtă Multă, aveau și unghiile tăiate. Unul chiar m-a surprins. Știa să stea grav, cu mâna dreaptă așezată teatral, frunte-bărbie, de credeai că din clipă în clipă va slobozi o înțelepciune ultimă, de guru sanctificat, aidoma profului nostru de matematici... Cum a fost cu hârtiutele alea?... Eu, surprins; foarte surprins. Dau liber la moacă să joace rolul marii mirări. Care hârtiute?... Indivizii erau croiți, recunosc iar, puțin altfel decât Burtă Multă. De pildă, cugetătorul cu o parte din palmă așezată savant pe frunte a zămbit ceva în genul „auzi, puștiule, e ceva creier în căpătâna asta a mea, nu ți-ai dat seama?” Celălalt, mai terestru, a rezumat dezamăgirea într-un zămbet acru... Vrem doar atât: cine a făcut manifestele, cine te-a pus să le arunci pe stradă!... Oho! Stilații își pierduseră răbdarea... Clar: o băgasem pe mănecă. Ies în scenă, în rolul personajului sincer: „Care manifeste? Care...” Băi, tăcă, uite despre ce este vorba... Atunci am simțit că e groasă de tot chestia. Pe băieții îi furnicau palmele. Mi-am adus aminte de nea Onuț, care-mi spusese că prima oară scâpase de fraieri amenințându-i că, dacă nu-i dau drumul acasă, o să... Și chiar ca nea Onuț am zis: „Dacă nu-mi dați drumul acasă, o să dați de dracul cu unchiul meu de la partid!”... Strategie pe termen scurt, evident... Dacă nu țițea figura, mai rămânea să le spun că mă trag de șireturi cu Dumnezeu. Stilații au făcut ochi. Gânditorul profund a început să-și așeze gulerul la cămașă, în vreme ce terestralul a tresărit de parcă l-aș fi picurat cu smoolă din iad. Formula lui nea Onuț funcționa de minune, precum *Sesam... deschide-te!*... Profundul începe să aibă altfel de curiozități. Zice, aproape prietenos: „Care unchi?”... Nu mă grăbesc. Stau

pe îndelete de vorbă cu nea Onuț, mă consult, pun tot felul de întrebări suplimentare și, după o vreme, fac semnul sugerat de prietenul meu drag. Așez arătătorul pe o direcție vecină, foarte, foarte aproape de Dumnezeu... Stilații fac schimb de priviri. Eu, stăpân pe situație; de spaimă... Profundul se trezește primul din buimăceală și se așază cu zămbetul între ironie și bunăvoință: „Unchiul are un nume?”... Of, al dracului unchi. Cum l-o fi chemând? Frunzăresc în minte câteva pagini din cartea de telefon și nu-mi pică nimic de soi pe limbă. Dau din nou buzna peste nea Onuț, ocupat până peste cap, dincolo, cu trăsnaile celeilalte vieți. Isteț nea Onuț; ca de obicei. Și foarte disponibil la manevre de genul ăsta. Pricpe dintr-o privire despre ce-i vorba și le zic, tot din ochi, stilaților: „Regret. Sunt și secrete pe lume”. Dar îi privesc, pentru că n-am altă variantă, cu oarece respect, și le explic, tot din priviri, că n-am dezlegare pentru o așa dezvăluire. Ține figura. Nea Onuț îmi spusese de fapt numai atât: „Tăcerea e de aur”. Profundul, ins umblat prin lume, își așază din nou mâna dreaptă în poziția frunte-barbă și privindu-mă drept în ochi, după modelul acela prăfuit al toreadorului care vrea să-și hipnotizeze taurul, zice: „Bineeeeeeeeeee!... Îi vom explica unchiului ce și cum. Dar ai avut o rătăcire incorectă. Te cam joci cu cele sfinte”. Atunci am aflat pentru prima oară că există rătăcirii corecte, dar și despre posibilitatea de a mă hărjoni cu sfinții...

La capitolul sfinți eram imbatabil. Păcat că materia asta nu era predată la școală; aveam șanse mari să fiu și eu cel mai bun la ceva. Tată îmi predase aproape totul despre sfinți. Dar el nu era ca alții, care-i cunoșteau doar pe sfinții cei mari și importanți, pe vedete; intrase omul în culisele sfinților, îi cunoștea ca pe niște prieteni, de ziceai că se trage de șireturi cu ei, nu alta. Puțini țânci știau, de exemplu, despre Preacuviosul Dimitrie cel Nou de la Basarabi, dar și despre Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, izvorătorul de mir și făcătorul de minuni. Doi sfinți cu același nume, vreau să spun. Eram mereu în top, atunci când doamna ne cerea, la abecedare,

• Viorica Zaharia

exemple de substantive proprii care încep cu nu știu ce literă. Îi spuneam de-a sfinți, încât o vedeam cum se încruntă, se frământă și nu știa cum să mă mai oprească, așa de doxat eram. Într-un rând mi-a și zis că nu mai vrea exemple din astea, pentru că se lămurise că știam. Eu cred că doamna era un pic invidioasă pe mine, pentru că la capitolul ăsta, al denumirilor de sfinți, nimeni nu-l făcea marț pe tata. Când i-am spus tatei despre întâlnirea mea cu domniile stilați, am avut ocazia să aflu despre noi sfinți: Sfântul Glicon, Sfântul Mucenic Evloghin din Palestina (ăsta era dintr-o altă țară, din import, cum ar zice, științific, profa de geo) și Sfântul Mucenic Zaharia cel Nou. Tot atunci am aflat despre noi cupluri de sfinți. Nu știu de ce, dar când era puțin supărat și se ocupa de problema sfinților, tatei îi plăcea să amintească de cupluri precum sfinții mucenici Macarie și Gaian, sfinții mucenici Fillmon, Apolonie, Arian și cei dimpreună cu ei. Chiar așa: și cei dimpreună cu ei. Ca să fiu puțin răutăcios, mărturisesc faptul că atunci când era în pană de memorie, tata cam așa zicea – și cei dimpreună cu ei – cum spuneam eu, la școală, din două în două propoziții: etcetera, și așa mai departe, și alții. Dar să nu credeți că tata-i invocă pe sfinți ca o moară hodorigită, unul după altul, rapid, așa cum turuiam, pe de rost, colegile mele dragi, lecțiile, de nu mai puteau scăpa, ca de râie, de notele de zece. Tata se plimba ce se plimba prin casă și, deodată, mai amintea, răstit uneori, de câte un sfânt sau un cuplu de sfinți. Asta nu înseamnă că, la mare supărare, nu-și lua libertatea de a aminti de mai mulți sfinți într-o frază ceva mai lungă... Și ce-au vrut de la tine?... N-am când răspunde, că tata iar o face pe eruditul, cu noi sfinți strigați, dintre care unul mi-a atras în mod deosebit atenția: preacuviosul nou mucenic Gheorghe Croitorul, Metilneanul... Și ce-au vrut?... Explic. Povestesc și despre unchiul de la partid... Tata: „Dumnezeule mare, ce mă fac eu cu tine?... Explic: „Nea Onuț m-a învățat chestia asta...” Tata tace. Se scarpină la ceafă. Nu mai zice nimic despre sfinți. Mama otează.

Curios, când stilații ne-au invitat în cuplu – tata și eu – n-am mai asistat la nicio lecție despre sfinți... Deștept băiat. Să vă trăiască. Ne-a vizitat zilele trecute, și... Vorbise stilațul profund... Auzi, cică „ne vizitase”. Eram cineva. Făceam vizite. Tata: „Știu”. Stilat și tata. Acasă, în asemenea situații zicea: „Ih!”... Ne-a vorbit și despre unchiul acela special... Tata, idem... Unchiul acela care... Intervenise celălalt stilat... Eu, către tata, semn către zona locuită de Dumnezeu, un pic mai lateral... Tata, semn de încuviințare către mine. Pricepuse din prima despre ce-i vorba... Are unchiul un nume?... Tata, utilizator de cap, face gimnastica pozitivă a organului complex amintit... Eu, cu recunoșcerea mea autoritate – „Deștept băiat. Să vă trăiască” – afferim către tata. Ne înțelegeam de minune, iar stilații apreciau asta. Atunci mi-am dat seama că noi doi semănăm cu băieții aceia veseli, Stan și Bran, și că am putea juca, substituindu-i, într-un film de genul *Stan și Bran în vizită la stilați*... Ne-ați putea spune numele lui? Noi ne-am străduit, dar n-am dat peste el... Vorbise profund. Hopa! Era la mișto... Băieții făcuseră săpături. Știau că unchiul nu există. Știau, dar nu erau prea siguri... Tata, semn către lacătul de la gură; interdicție de la marele unchi. Eu, cu aceeași autoritate, confirm tot cu gimnastica pozitivă a părții gânditoare a corpului... Ne-ar interesa *Jurnalul*. Vorbesc despre *Jurnalul* pe care l-ai citit la căpătâiul lui Onuț, dispărutul... Hopa, hopa... Schimbare de registru la stilați. Unu: *Jurnalul*. Doi: „I-ai citit”, nu „I-ați citit”. Părăsiseră pronumele de politețe, că atâta se prinsese și de mine la gramatică, și revenise la pertu. Hopa... Tata, minimalizând ca și mine, în momentele în care încercam să fac dintr-o boacăna cât blocul una care nu se vede nici la microscop: „A, caietelul acela jerpelit?... Exact... Vorbise stilatul grav... Apoi tăcere. Și tot așa... Ne-ar interesa *Jurnalul* acela... Tata nu pierde ocazia să arate că are un arbore genealogic de excepție: „Înțeleg”. Asta însemna că este un om foarte deștept, poate pătrunde în pro-

funzimea lucrurilor, prinde din zbor orice idee. Nimic nou: așa e croit tot neamul nostru, pe pârția asta a înțelepciunii... Celălalt stilat e în pierdere de viteză cu răbdarea: „Am vrea *Jurnalul*...” Oho! Gheață la mal, îmi zic. Trag cu ochiul la tata. E clar că nu mai avea resurse. Îmi amintesc de faptul că suntem un cuplu. Mă bag și eu în vorbă, ca unul deștept ce eram. Către tata: „Ferfenița aceea cu pătrățele de mate? Despre asta e vorba? Rufa aceea de hârtie de la nea Onuț?... Tata, tresărind puțin, semiîngrijorat, se hotărăște: „Da, da, ferfenița aceea!”... Solicit lămuriri suplimentare: „Din care ai citit tu la moartea lui nea Onuț, și în care el povestea foarte frumos, dar o mai lua și pe arătură, despre rudele lui dragi?... Tata, savant, cu speranță, uitând că este în vizită la stilați: „Ih!”... Același stilat, după o tăcere diplomatică: „Da, despre rufa aceea este vorba. Unde-i?”... Eu, minimalizând iar, dar și cu pieptul bombat, mândru de hărnicia mea proverbială: „Știu, știu, știu sigur... Am aruncat-o la pubelă, cu al doilea transport menajer pe care l-am făcut, în timpul curățeniei generale de la nea Onuț... În familie, știți, eu răspund de treburile murdare, precum gunoiul și altele. Ghinionul celui mai mic...” Tata, supărat de nu mai putea. Teatru jucat perfect: „Cum? Ai aruncat caietul lui nea Onuț, cu toată povestea familiei lui!?”... Aproape că voia să mă pâlmuiesc. A dat de înțeles gazdelor că va rezolva problema după vizită, acasă. Își freca

măinile; abia aștepta... Cum să arunci caietul? izbucnește profundul. Cum să?... Tata își toarnă cenușă pe cap, contrazice opinia stilaților amabili cu privire la deșteptăciunea mea: „Știți, are o oroare de cărți și caiete. Când le vede, le-ar da foc. Noi ne rugăm la Dumnezeu să termine câteva clase, că poate-l angajăm la Spații Verzi, la Salubritate, știți... Să tundă iarba, să plimbe gunoiul... Avem pe cineva acolo, care...” Stilații fac zgomot cu scrâșnitul dinților. Tata chiar o luase cam mult pe arătură. Mă simțeam și eu rănit în naturul personal. La Salubritate, auzi? Să tundă iarba! Frizer de iarbă. Să plimbe gunoiul! Asta da. Asta cu plimbatul gunoiului era de neiertat, chiar și pentru mine... Și dacă am merge acasă la voi, în secunda următoare, să vedem dacă n-o fi, din întâmplare, caietul pe-acolo? Vorbise stilatul șef. Tata, pauză... Stilatul secund către tata: „Știu la ce te gândești. Mandatul de percheziție, nu? No problem! Sunăm din clopotel și aparel!”... Iar oho! Și ce oho! Mă uit la tata. Îl liniștesc. Sar peste condiția mea de plimbător de frunze și frizer vegetal și îndrăznesc: „Nu asta e problema. Tata se simte jignit și s-a blocat. Nu mai poate vorbi. E mai sensibil. Așa pătește mereu când este supărat. Ar vrea să vă spună că pubela în care am aruncat ferfenița cu pătrățele de mate nu este în apartament la noi, ci în fața blocului. Așa-i la noi la bloc, nu ținem pubela în casă...” Tata, față destinată. Stilatul șef a terminat benzina:

„Dumnezeii dumnezeilor!” Salvarea tot de la băiatul deștept vine: „Știți, noi stăm mai pe la periferie. Uneori nu vin băieții cu măturii după gunoi, nici după o lună. S-ar putea să avem norocul să găsim ferfenița. Numai dacă n-o fi năpădită de muște și viermi... Of, dacă știam că este atât de important caietul pentru familia lui nea Onuț, nu-l aruncam o mie de ani...” Celălalt stilat: „Dumnezeii dumnezeilor!” Eu, limba interior, mândru: „Tata e cult pe lângă ăștia. Băieții stilați nu cunosc decât personajul principal din calendar...” Se trece la proces academică a întâlnirii. Proces-verbal... Vai, vai, vai!... Proces... Tata are obiecțiuni: „Nu eu am aruncat caietul...” Băieții șterg, taie. N-au radieră, ca mine. Tata citește iar, întoarce hârtia pe toate fețele. Rămâne în suspans data la care am aruncat caietul în pubelă. Îi lămuresc: „Într-o dimineață...” Tata, împăciuitor, către ei: „V-am spus: la Salubritate, la Spații Verzi...” Seful, nimic nou: „Dumnezeii dumnezeilor!” Tata nu-și face de răs arbore genealogic: așterne o semnătură cu înfloritură multe, de parcă ar picta un tablou... Suntem pe picior de plecare. Sobrul: „Să nu credeți că am terminat cu voi”. Tata din nou confirmă valoarea arborelui său strămoșesc: „Știu...” Se drum, în troleibuz, pe jos, nicio vorbă. Ajungem în fața blocului nostru. Tata, același spirit de observație ca al străbunilor lui înțelepți: „Avem tomberon nou la bloc. S-au mișcat repede băieții”. Eu, din același neam, dar ceva mai deschis către universalitate: „No problem...” Pe casa scăriilor îmi amintesc și mă pregătesc de plătite polite: „La tuns iarba. Frizer de vegetale, ai? La plimbat gunoiul, zici?...” Tata. Răs de răs. Se cutremură casa scăriilor. Mama iese în ușă, nedumerită: „Ce-i cu voi? Nu veniți de la?...” Tata, tot în hohote. Aud din camera mea: „Z n-o să aibă nicio treabă cu viața. Pot să mor liniștit. N-o să-i mănânce niciodată câinii din traistă. Auzi, are un cap... Gata, de azi întărcăm cureaua...” Întârzii puțin. Ies totuși să-i întorc tatei complimentul. Mama e de față. Vreau să-l văd mascul fericit. Zic: „La tuns iarba, ziceai? Frizer de vegetale, ai? La plimbat gunoiul, spuneai?...” Tata râde de sare varul de pe pereți; e satisfăcut de satisfăcut. Explică mamei ce și cum. Se pomeste și mama pe răs. Îl sărută pe tata. Plec. Îl las să-și savureze momentul de glorie. Când să ies pe ușă, tata zice ca din întâmplare: „Z, sunt mândru că ești copilul meu...” Era prea mult și pentru el, și pentru mine... Există riscul că ne înecăm în patetism, cum spunea o profă de-a mea, mai tinerică...

Publicistul – scriitor

Istoriile literare, dicționarele, enciclopediile ni-l înfățișează pe Marius Mircu înainte de toate ca gazetar. Înțelegem prin aceasta o întreită calitate: de fondator de publicații, de colaborator și, respectiv, de redactor. „Enciclopedia României” („Cugetarea”, 1940) a lui Lucian Predescu îl etichetează pe Marius I. Mircu ca „ziarist și publicist”, deși în cele peste 30 de rânduri alocate este menționată și calitatea de autor de „povestiri pentru copii”. (Înainte de aceasta, sunt punctate „colaborările la numeroase ziare, reviste și almanahuri românești”, în special „cu reportaje din străinătate”.) Din păcate, „Dicționarul presei literare românești”, de Ion Hangiu (2004) nu-l înregistrează. Prezentând ziarul „Vremea”, la care a debutat Marius Mircu în 1933 (cu reportajul „Pe drumul Damascului”), istoricul literar îi amintește doar pe Vladimir Colin, Valeriu Anania și Mihai Stoian, care și-au publicat primele scrieri aici. Anterior, publicistul și prozatorul băcăuan tipărise, ca elev, prima sa producție, de istorie literară, „Scurtă privire asupra presei și întemeietorilor ei din Bacău” („Încercări”, 1928 – revista Liceului „Ferdinand I” din Bacău, condusă de Ioan Alecu). „Dicționarul scriitorilor români” (2001, sub semnătura Irinei Petras) îl etichetează drept „prozator și reporter”, Cristina Deutsch, în „Dicționarul general al literaturii române” (2005), inversează locurile: „gazetar și prozator”, iar Eugen Budău („Bacăul literar”, 2004) nuanțează lucrurile: Marius Mircu este „reporter, prozator, ziarist, publicist, memorialist, traducător”.

Opera,
în oglindă

Am considerat că este interesant modul în care scriitorul își organizează opera, fără vreo intervenție din afară. La 5 iunie 1984, Marius Mircu îmi scrie: „Stimate domnule profesor Ioan Dănilă./ Vă trimit alăturat, la solicitarea dv.: - câteva date biografice; lista cărților publicate...” Iată și grupele de scrieri, așa cum le-a stabilit autorul atunci:

„I. Literatură pentru copii: *Povestea minunată a unui copil*, 1938, Editura „Principele Mircea”; idem, 1938, ediția a doua, completată; ediția a treia, revizuită, 1947, Ed. Institutului Român de Documentare; *Albumul unui copil*, 1938, Ed. „Cartea noastră”; *Despre câțiva copii*, 1942, Ed. „Glob”; *Rango, prietenul oamenilor*, 1942, Editura Națională – Gh. Mecu; *Bingo*, 1945, Ed. „Veritas”; *Răscala din junglă*, 1947, Ed. Institutului Român de Documentare; *Gică, Trică și alt băiat*, volum colectiv, 1955, Ed. C.E.C.”.

În continuare, face două mențiuni: a inițiat și condus prima bibliotecă publică pentru copii din București (1941-1944) și a întemeiat și redactat săptămânalul „Jurnalul copiilor” (1947-1949).

„II. Reportaj-evocare: *24 de ore în jurul lumii*, 1932, Ed. „Glob”; *Văzduhul ne cheamă*, 1936, Ed. „Aviachim”; *N-am descoperit America!*, 1937, Ed. „Cultura poporului”; *Poate știința să împiedice războiul?* (Anchetă multinațională), 1938, Ed. „Georges”; *Amintirile unei studente*, Bacău, Ed. „Bistrița”, 1939; *Atlantinia*, 1940, Ed. „Principele Mircea”; *Extraordinara*

Centenar Marius Mircu

Aniversarea,
„ca un tentant imbold
în viață”

Analogia din titlu îl definește pe publicistul, prozatorul, memorialistul și traducătorul Marius Mircu drept om al timpului său, în sensul cuprinderii vieții ca o inepuizabilă sursă de subiecte demne de consemnat. Era în 1984, când Școala Nr. 19 din Bacău (actualmente, „Al.I. Cuza”) sărbătorea 125 de ani de existență. M-am oferit să-i fac martori direcți la eveniment pe unii dintre foștii elevi, deveniți mai târziu personalități de primă mărime ale culturii și științei naționale. Așa l-am descoperit pe Marius Mircu, pe atunci locuitor al Bucureștiului (ulterior a emigrat în Israel), cu care am purtat o vie corespondență și pe care l-am vizitat într-un bloc din Piața Națiunilor Unite. În toamna lui 1984, când a venit la Bacău, s-a simțit ca acasă, iar apoi, când Redacția Emisiunilor pentru Copii și Tineret de la Radiodifuziunea Română a realizat o emisiune integrală dedicată cenaclului și revistei „Mugur alb” (iunie 1985) ale Școlii Nr. 19, s-a grăbit să-mi scrie într-o zi specială. Era 9 iunie, ziua sa de naștere (în 1909, la Bacău), din care a făcut un eveniment măcar epistolar, dacă nu publicistic.

Că avea darul de a nara cotidianul, pe de o parte, și o largă solitudine, pe de altă parte, reiese din secvența următoare: „București, 3 ianuarie 1986/ Stimate domnule profesor Ioan Dănilă./ La mulți ani!/ Scrisoarea dv. din 28 dec. 1985 am primit-o azi, 3 ianuarie 1986, ora 10 dimineața. În 15 minute colaboratoarea mea, Ela Mircu, a răbătut pe curat textul solicitat, și peste alte 15 minute a fost cu el la poșta centrală și l-a expediat recomandat-expres ori prin avion”. (Îl rugasem să-mi trimită urgent un articol pentru revista „Mugur alb”, care sintetiza evenimentele din noiembrie 1984, de la Bacău. În final, a așezat un silogism demn de reținut mai ales de către tineri: „Cultivând trecutul, fundamentăm solid prezentul; astfel suntem siguri de viitor.”)

Correspondența din Israel este mai bogată și are în vedere câteva dintre cărțile pe care le-a tipărit – de la distanță – în România.

epopee a reporterilor, 1941, Ed. „Glob”; *Pogromurile fasciste din cel de al Doilea Război Mondial*, trei volume, 1944, 1945, 1946, Ed. „Glob”; *Drama unui umorist*, 1973, Ed. „Glob”; *Trimis special*, 1974, Ed. „Cartea românească”; *9 pentru eternitate* (volum colectiv), 1977, Ed. Uniunii Scriitorilor; *Sapte momente din istorie*, 1977, Ed. „Glob”; *Alte șapte momente din istorie*, 1978, idem; *Încă șapte momente din istorie*, 1981, idem; *Tot șapte momente din istorie*, 1983, idem; *Din nou șapte momente din istorie*, 1984, idem;

III. Roman: *Peste cincizeci de ani*, 1967, Ed. „Cultura”; *Croitorul din Back*, 1979, Ed. „Cartea românească”; *M-am născut reporter*, 1981, idem; *Jurnalul unui om mărunț*, în curs de apariție, idem.

Ultimul dintre titluri nu apare în bibliografia ulterioară a scriitorului (e posibil să se fi metamorfozat într-un alt titlu).

„Dicționarul neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română”, de Al. Mirodan, apărut la Tel Aviv, aduce câteva elemente noi legate de viața și opera lui Marius Mircu, reproduse după Em. Aczel, de la Biblioteca Universității din Ierusalim (2003). Astfel, apar câteva completări de titluri: „Atlantinia. Amantele mele” – 12 locuri din lumea largă, umblate de autor (Corsica, Damasc, Algeria, Maroc, fiordurile, Marsilia, jungla africană, Paris, Deauville etc.); „Trimis special” conține trei părți: „Subiecte grase” din presa română dintre cele două războaie mondiale, „G. Călinescu ziarist” – trei ani de conlucrare la ziarul „Națiunea” și, respectiv, „Jurnalul copiilor” – școala de gazetărie pentru cei mici. Titlurile complete ale celor două volume din ciclul „Sapte momente...” este „Sapte momente din istoria evreilor din

România” etc., iar cele despre pogromuri cuprind și localizări: Iasi (1945), Bucovina și Dorohoi (idem), Basarabia și Transnistria (1947).

Aproape necunoscută este cartea de eseistică „Paul Valéry și poezia pură” (1938), categorie de lucrări în care mai sunt incluse „Dosar Ana Pauker” (1991, București); ediția a doua, „Dosarul Ana Pauker, Iosif Chișinevschi și alții...”, a apărut în același an la Tel Aviv, iar după zece ani, la Bat Yam se publică o variantă completată, „Ana Pauker și epoca ei” – „Treizeci și șase de stâlpi ai lumii” (1994, Tel Aviv) și „Strălucitul meu secol blestemat” (2000, Bacău, Ed. „Egal”). La categoria „Lucrări autobiografice”, sunt de adăugat: „Numai oamenii norocoși au noroc” (1998), „Sapte buclucuri de scriitor” (1993), „Borboațe de sărbători” (2000), „La noi, la Bacău” (2000, Bacău, Ed. „Egal”), „Uite-așa se petrecea atunci” (2001), „Marius Mircu, văzut de...” (2001) – o suită de 300 de momente dedicate scriitorului de către critici și istorici literari, publiciști, cititori, graficieni, fotografi, alături de interviuri și autointerviuri.

Cărțile pentru copii și tineret sunt, cu titlurile complete: „Povestea minunată a lui Shirley Temple” (1938); „Albumul Shirley Temple” (idem), cu versuri și ilustrații; „Povestea unui copil din zilele noastre” (1947), carte retrasă la doar câteva zile de la apariție, sub pretextul că include referiri la viața copiilor americani.

Receptarea

Puțin sunt scriitorii care să nu aibă nevoie de cercetări speciale pentru a descifra culele biografice. Marius Mircu a făcut din propria viață obiectul studiu-

lui scriitoricesc, încât istoricii literari nu-și vor consuma energia pentru a-l recompona traiectul, de altfel sinuos, al destinului. A știut să preschimbe în spectacol orice crâmpă de viață dată de Dumnezeu (a se vedea scrisoarea reproducă parțial la începutul acestui articol). La 5 iunie 1984, îmi trimisese și un pachet de citate din aprecierile confrăților sau ale criticii literare, lăsându-mi libertatea de a „alege ce și cât convine”. Reproduc aici câte o secvență din fiecare, în ordinea stabilită de scriitor: „... o feerie gratuită, ușoară, plină de spirit” (Isabela Sadoveanu, 1938, despre „N-am descoperit America!”, „... reportajele lui M.M. [...] aparțin deopotrivă jurnalismului de cea mai bună factură și literaturii...” (Valeriu Cristea, 1974, despre „Trimis special”); „...reportaje pline de vervă, de umor, de culoare...” (D. Micu, 1978, idem); „...gazetar de clasă, cum se spune, ochi și mână de aur...” (G. Bălăiță, 1983, idem); „Romanul este o construcție solidă, de un realism zguduitoar...” (Dana Dumitriu, 1979, despre „Croitorul din Back”); „Citind *Croitorul din Back*, ai revelația unei lucrări care acoperă un gol în literatura română...” (H. Zalis, 1979); „M.M. se dovedește un povestitor plin de farmec” (Tania Lovinescu, 1981, despre „M-am născut reporter”); „... De curând am recitit *Viața ca o pradă*... Și iată că a venit cartea lui M.M. și pe parcursul ei nu o dată am avut senzația că oferă o deschidere și mai largă decât cartea lui Marin Preda...” (Victor Rusu, 1982, idem); „...o substanțială autobiografie, un Bildungsroman, [care] interesează și ca literatură...” (C. Ciopraga, 1982, idem).

După
centenar

Marius Mircu reprezintă un caz în literatură, în primul rând printr-o uluitoare vitalitate scriitoricească: Victor Rusu se mira de „o asemenea potență, la plus șaptezeci de ani”, Eugen Budău îl prezintă în „Ateneu” în 1999, cu un autportret, „Halal de mine, sunt nonagenar!”, iar la 96 ani cel în cauză scria: „Ura, mi-a apărut noua carte, a 61-a; am în pregătire încă patru”. În al doilea rând, i se recunoaște unanim meritul de a fi cultivat, în tradiția lui Brunea Fox, gazetăria literară. Marius Mircu este unul dintre cei mai cunoscuți autori de reportaje din lume.

„Vreți să vă prelungiți viața? Scrieți-vă memoriile!” ne îndemna în 1987. Cu ceea ce produsese până atunci și cu ceea ce a urmat, Marius Mircu rămâne un reprezentant de seamă al memorialistici. Ca și în cazul reportajului, genul depășește granițele unor simple confesiuni și interesează marea literatură.

Opera lui Marius Mircu încă așteaptă să fie evaluată. În special literatura pentru copii, dar și scrierile de după 1987 (anul părăsirii României, pentru Israel) se cer (re)citite și așezate în contextul literaturii române. Doar așa plecarea din această lume (în 2008, la 99 de ani) va fi fost „o nespusă mândrie”: de a sta alături de „cei pe care i-am admirat” („prefață” la „Un cimitir plin de viață: *Filantropia*” – Bacău, „Egal”, 2001).

Ioan DĂNILĂ

În privința avangardei modernismului, tânărul Mihail Sebastian Iosef M. Hechter (1907-1945) nu a împărtășit entuziasmul altora: „Modernismul lichidează. Revoluția a îmbătrânit, proclamațiile incendiare în literatură s-au perimat, căpitanii trupelor dadaiste cubiste, constructiviste au trecut, pe rând, la pensie.” (în „Cuvântul”, 4 nov. 1931). Singura „prospețime” pe care o mai recunoștea scriitorul nostru era aceea a futurismului și asta deoarece respectiva mișcare era agreeată de și asociată cu fascismul. Iată, peste doi ani, cu ocazia deschiderii unei expoziții de pălării sub patronajul lui Marinetti, el nota: „Un regim (cel fascist - n.m.) care suportă fan-tezia, un regim care își permite mari copilării, mari neseriozități, un regim care înfruntă cu atâta ingenuitate ridicolul, este un regim cu ascunse resorturi de viață, tânăr, liber, inegal poate, dar capabil de nebunii creatoare.” (în „Cuvântul”, 21 iun. 1933). În schimb, în 1930, când liderul futurist se afla în România, o parte dintre avangardiştii români, probabil mai lucizi decât alții, a rămas într-o rezervă pe care ne-o relatează poetul Sașa Pană / Alexandru Binder în memoriile sale: „Practicând o rezervă consecventă principiilor ce ne călăuzeau - nu numai în scris dar și în viață - am refuzat să participăm la diferitele recepții prilejuite de vizita în țară a fascistului F.T. Marinetti, academici-anul lui Mussolini. Nici în particular nu l-am vizitat. Nici Roll, nici eu, nici Claude Sernet, pe care oaspetele îl cunoștea personal din anii când Mihail Cosma studiasă în Italia și se apropiase de mișcarea futuristă. A fost doar Voronca și prin el Marinetti a trimis lui Cosma un salut...” (v. Sașa Pană, „Născut în '02”, Ed. Minerva, București, 1973). Aceste exemple contradictorii semnalează deruta în care s-au găsit, la un moment dat, intelectualii români, fie ei și de origine evreiască, în tulburată și confuză perioadă interbelică.

În anii de după revoluție, când arhivele au devenit accesibile și discuțiile libere, au fost întoarse pe toate fețele și cercetate amănunțit biografiile și operele unor E. M. Cioran, M. Eliade, E. Ionescu ș.a., atenția focalizându-se în special pe raporturile lor cu extrema dreaptă. În acest context, M. Sebastian a jucat cumva rolul „hârtiei de turnesol”, felul în care un coleg / prieten sau altul din lumea literară (Eliade mai ales) s-a manifestat față de el, în perioada de ascensiune a legionarismului, certificându-i sau nu opțiunea democratică. Situația a câștigat în notorietate după apariția „Jurnalului (1935-1944)”, rămas inedit mai bine de o jumătate de secol (v. ediția I, text îngrijit de Gabriela Omăt, prefață și note de Leon Volovici; Ed. Humanitas, București, 1996).

Emil Nicolae

De fapt, cine a fost Mihail Sebastian?

Părea că nimeni nu avea cum să mai schimbe imaginea de „victimă” pe care M. Sebastian o dobândise în istorie, dar și de comentator bine orientat, talentat, informat, profund democrat. Or, vine acum Marta Petreu și, în cartea ei „Diavolul și ucenicul său: Nae Ionescu - Mihail Sebastian” (Ed. Polirom, Iași, 2009; 287 p.), conchide: „Cazul real al lui Sebastian - un scriitor român, evreu de origine, rățacit în labirintul extremei drepte românești - arată nesfârșitele posibilități de înșelare la care ne ademenește istoria. El, primul din generația '27, s-a lăsat înșelat de ideologia revoluționară a epocii și de farmecul lui Nae Ionescu, precum și de spectacolul extremei drepte europene, în varianta ei blândă, italiană; începând cu 1933 și apoi în contratimp cu Sebastian, l-au urmat colegii lui de generație, Racoveanu, Cioran, Eliade, Noica și ceilalți. Evoluția lui pune bine în lumină forța gravitațională de atracție a extremismului din Europa și din România interbelică, dându-ne totodată o sugestie despre puterea persuasivă a modelului Nae Ionescu.” (v. cap. „Sebastian, un caz de receptare mistificată”).

Volumul se bazează în primul rând pe o documentare foarte serioasă, la sursă (cu colecțiile pe masă!) asupra perioadei (1927-1934) în care M. Sebastian a lucrat în „casa Cuvântului”, ca redactor și subordonat fidel al șefului publicației pre&proto-legionare, Nae Ionescu. Apoi, nu sunt omise celelalte periodice din epocă, divergențele sau consensiurile care-i animau pe congeneri, prietenii și dușmăniile, tribulațiile și interesele politice naționale (uneori și internaționale) etc. Cel puțin pentru prima jumătate a cărții (de la cap. „Toamna anului 1927” la cap. „1934 sau fractura”), Marta Petreu face o investigație de o acribie exemplară - căci pentru cealaltă jumătate (de la cap. „1934-1935. Schimbarea la față” la cap. „Portret de scriitor în depresie prelungită”) se subînțelege că documentarea era parțial realizată pentru volumele anterioare ale autoarei („Un trecut deocheat sau «Schimbarea la față a României»”, 1999 și „Ionescu în țara tatălui”, 2001). De altfel, îmi permit să presupun că ea s-a întâlnit cu acest „portret ascuns” al lui M. Sebastian tocmai pe când se ocupa de Cioran, Ionescu și (helas!) Nae Ionescu (e cunoscută povestea descoperirii pla-

giatului „Metafizicii”). Ar fi inutil să mai încerc, aici, o trecere în revistă a constatărilor Martei Petreu, câtă vreme a făcut-o singură și foarte exact în interviul acordat lui Ovidiu Șimonca: „Eu l-am descris pe Sebastian ca antidemocrat fățis și de fond, antipașoptist, antieuropean, autarhist, antiliberal, antitărănist, antiaverescan, dornic de revoluție (colectivistă, nu democratică, precizează Sebastian), fascist (în sensul original al termenului, de admirator al fascismului italian), admirator al „conducătorilor absoluți”, adică al lui Mussolini, Franco, Pilsudski etc. La fel, l-am descris ca pledant pentru „numerus clausus”, ca adept al dictaturii de masă, ca diseminator al ideii că s-a sfârșit cu individualismul burghez sau democrat în favoarea colectivităților, iar greșelile pentru această schimbare sunt „futile”. Apoi l-am descris ca antilivonescian, ca adversar al „Vieții românești” și al echipei acesteia. L-am pus pe două coloane ca imitator al lui Nae Ionescu. L-am descris ca antihitlerist și ca total amuțit pe această problemă când „Cuvântul” a devenit prohitlerist. L-am descris ca pe un jurnalist politic care a justificat violența în viața politică românească, care a subminat dreptul de vot al minorităților, fără să pună o vorbă bună pentru minoritatea evreiască. L-am descris ca nelegionar, dar complicității cu legionarii, când aceștia au fost eliminați din sistemul electoral. L-am descris ca indiferent la sângele alegătorilor. L-am descris ca susținător al „Anschluss-ului și al asasinatului politic. La fel, i-am etalat complicatele lui păreri despre evreitate, și, fără să-l taxez drept antisemit, am arătat că revistele evreiești îl considerau astfel. Nu există în toată publicistica lui Sebastian din anii 1927-1934 nici un singur argument care să contrazică această imagine. Unica lui afirmație favorabilă democrației - că aceasta are, „ca singura superioritate” față de dictatură, „un dram de ironie” - a fost consemnată de mine scrupulos.” (v. „Observator cultural”, nr. 224 / 482 din 9-15 iulie 2009).

Degeaba i-am reproșat Martei Petreu toate lucrurile înșirate mai sus (chiar dacă își asumă „descrierea” lor): ele există în publicistica de tinerete a lui M. Sebastian, oricum am învăț-o, și precizez că nu sunt deloc un efect al „suprainterpretării”, cum s-au grăbit deja să scrie unii. Ar fi fost mai bine să rămână „ascunse” articolele cu pricina? Nu cred, iar o ediție completă și

critică a publicisticii politice a lui M. Sebastian devine o necesitate. Dezbateră trebuie împinsă acum dincolo de cartea Martei Petreu, pentru a lămurii câteva chestiuni esențiale, chiar dacă terenul pare sensibil și riscant: faptul că s-a scaldat un timp în apele extremei drepte (deși el credea că e la stânga!) constituie o agravantă pentru evreul M. Sebastian, comparativ cu românii Eliade sau Cioran? E obligatoriu ca un evreu să înțeleagă mai repede decât un neevreu când a optat / patinat incorect politic? E mai vinovat tânărul M. Sebastian decât maturul Nae Ionescu pentru orientarea de la „Cuvântul”? de ce nu a fost luat în seamă M. Sebastian „ca evreu” pentru ceea ce a scris în „Cuvântul” până la apariția romanului „De două mii de ani” și de ce abia ulterior a început scandalul? ce motivație a avut slăbiciunea lui M. Sebastian de a se lăsa manipulat ca „evreu de casă” de către Nae Ionescu, în relația lui cu Carol II și Elena Lupescu? ce diferență este între „fractura” care i-a fost impusă lui M. Sebastian din partea extremei drepte și ruptura pe care a decis-o E. M. Cioran singur, deși târziu, sau M. Eliade, niciodată? Ce asemănare este între imposibilitatea lui M. Sebastian de a se desprinde sentimental de Nae Ionescu și refuzul lui E. Ionescu de a-și renega prietenii E.M. Cioran și M. Eliade? a traversat evreul M. Sebastian o criză identitară și a suferit de sindromul „urii de sine” (Selbsthass) în forma ei specifică de „ura de sine evreiască” (judischer Selbsthass - cf. Th. Lessing)? ș.a.m.d.

De pildă, referitor la mai mult decât probabila criză de identitate care-l submina psihologic pe M. Sebastian („un evreu, un român și un dunărean?”), în „Cum am devenit huligan” (1935) el ține să precizeze: „Nu știu cum îl cheamă pe eroul romanului meu („De două mii de ani” - n.m.). Nu l-am întrebat până acum. Totuși, o parte din critică l-a denumit cu de la sine putere, după o sugestie a prefeței, Iosef Hechter. /.../ Faptul acesta nu este un simplu detaliu. Nici pentru lectura romanului, nici - mai ales - pentru lectura polemicilor care au urmat. Pornind de la acest nume, s-a stabilit caracterul autobiografic al cărții, Iosef Hechter e Mihail Sebastian. Eroul cărții se cheamă Iosef Hechter. Deci, eroul cărții e Mihail Sebastian. Silogismul e scurt și identificarea completă. Ea a dus și la alte descoperiri

detective. S-a răspândit zvonul că, fiind autobiografic, „De două mii de ani” e un roman cu cheie. Pentru fiecare personaj, s-a găsit câte un echivalent în lumea bucureșteană. /.../ Îmi dau seama că e inutil să protestez împotriva unei astfel de curiozități barbare și inventive. /.../ Oricum, afirm că „De două mii de ani” nu e o carte autobiografică, decât, cel mult, prin sensurile ei și în nici un caz prin faptele și momentele ei epice. Cu excepția lui Ghiță Blidaru, nici un erou al cărții nu ascunde vreun model anumit din viață. Cât despre eroul central al romanului, îi refuz numele pe care critica i l-a acordat cu puteri discreționare. Este la mijloc o confuzie și... mai este încă ceva. Iosef Hechter deschidea posibilități largi de pamflot, pe care Mihail Sebastian nu avea cum să le ofere (! - n.m.). Una din armele predefinite ale culturii bucureștene este ceea ce aș numi, cu voia dumneavoastră, „polemica onomastică.” (v. anexa VII). Totuși, în studiul ei, Marta Petreu reia ideea romanului cu cheie într-un întreg subcapitol („Un roman cu cheie”), pentru a defini relația dintre Blidaru și „eroul” narator: „Declarație de iubire, romanul este și o declarație clară de vasalitate, căci naratorul (adică figura lui Sebastian) stă sub «ochiul lui (al lui Blidaru, n.n., M.P.) de stăpân predestinat». /.../ Având o caracteristică «îmbinare poruncitoare a sprâncenelor», «stăpânul» îi trezește tânărului adorator instinctul - masochist! - de a i se supune /.../ Natura masochistă a relației dintre cei doi - masochism recunoscut aici, în proiecția romanescă a relației, faceți nici un echivoc - este limpede.”

Se poate numai presupune, și asta cu mare dificultate, ce a vrut M. Sebastian să transmită prin romanul său, independent de prefața lui Nae Ionescu. Dar, odată ce prefața „s-a lipit” de carte, autorul nu a mai putut să se salveze prin invocarea convenției „eului narator”, ci doar să o submineze și mai tare recunoscând modelul lui Nae Ionescu pentru personajul Ghiță Blidaru. În aceste condiții, răsturnarea „silogismului scurt” - eroul cărții nu se numește Iosef Hechter, deci eroul cărții nu e Mihail Sebastian - ne conduce spre întrebări și mai grave: cine a fost, de fapt, M. Sebastian? Și cine a scris articolele din „Cuvântul” semnate cu acest nume? (Totuși, dacă ar fi ceva de reproșat cărții Martei Petreu, cred că „tonul” scriiturii e amendabil, pentru că dezvăluie o anumită furie, o ciudă față de atitudinea lui M. Sebastian. Pe de altă parte, citind „Diavolul și ucenicul său: Nae Ionescu - Mihail Sebastian”, mărturisesc că m-a apucat și pe mine iritarea, dar nu din cauza autoarei...).

- Am citit de curând despre modelul Quillian, polidimensional, reprezentat printr-o masă de noduri prinse între ele grație unor diferite tipuri de legături asociative. Putem extrapola acest model la limbajul muzical?

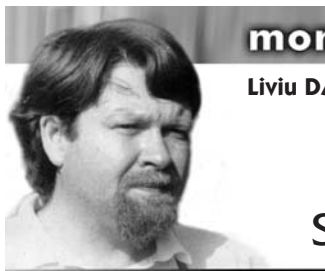
- Întreaga artă a sunetelor este axată pe o rețea pluriparametrică, înzestrată cu proprietăți topologice, unde itinerariile se diminuează sau se măresc și unde fiecare termen dobândește vecinătăți cu alți termeni prin contacte directe ori mediate, rămânând în același timp organic legat de toți ceilalți prin relații permanente intersanșabile. Imaginează-ți un năvod imens în care este posibil să se parcurgă, de la centru la periferia cea mai îndepărtată, tot universul de ochiuri infinitezimale, iar fiecare dintre acestea poate deveni la rândul lui un centru și poate genera infinite periferii.

- Însăși structura globală a memoriei formează o impresionantă agregare de planuri, fiecare conștient de noduri de ocurențe.

- După dispoziție, nivel de cultură, idiosincrazii, afinități putem fi capabili să parcurgem nesfârșita plasă, ajungând în punctul în care dorim (ori doar suntem în stare). Aceasta este arta sunetelor.

- Dar eu caut un calapod al denotațiilor și conotațiilor convenționale pe care le încumbă limbajul muzical.

- Vrei, adică, să îți se prescrie o rețetă a atractivelor și respingerilor posibile, declanșate de o anumită muzică. De la bun început am să te dezamăgesc spunându-ți că nu există o atare rețetă. Mai mult, fiecare nod al plasei noastre de prins pește reprezintă corelarea unei

mondo musica

Liviu DĂNCEANU

Seminar (III)

expresii cu un conținut, independent de prezența sau existența vreunui referent (martor, asistent).

- Care va să zică există o dimensiune transcendentală a muzicii datorită căreia arta sunetelor se află dincolo de necesitate ori cauzalitate.

- Cert e că întemeierea actului de receptare a unei opere muzicale se face în virtutea unor prezumții, de ce nu, a unor închipuiri. Le putem numi presupuziții. Gottlob Frege și Henry Hiz s-au ocupat de ele, împărțindu-le în două categorii: contextuale și circumstanțiale. Cele contextuale privesc presupunerile conform cărora emițătorul și receptorul constituie două tabere distincte, neintersectabile (caz frecvent întâlnit în muzicile de avangardă sau experimentale), iar cele circumstanțiale se referă la situația când atât emițătorul, cât și destinarul știu despre aceleași evenimente și entități codificate ori necodificate (creația lui Bach, de pildă).

- Cum folosim sunetele muzicale pentru a ne referi la stări ale lumii?

- Un referent, un auditor (cultivat, desigur) este el însuși o stare a lumii.

Alfel spus, îl putem defini ca fiind sensul unei semnificații, altminteri vide, care dobândește un rost doar când relatează despre sine.

- Trăiască subiectivismul!

- În măsura în care fiecare secvență dintr-o piesă muzicală anunță (sau nu) o soluție muzicală posibilă, nu însă și previzibilă, arta sunetelor oferă un exemplu de sistem semiotic alcătuit din situații ce pot fi interpretate în maniere diferite. Dar asta nu face nicicum parte din sfera subiectivismului.

- După câte știu, nimic nu împiedică un ascultător, care abordează un text muzical consacrat, să opteze pentru o altă cheie de lectură a acestuia și, astfel, să-l reducă la valori opoziționale diferite.

- Textul muzical are întotdeauna însușiri ce țin de ambiguitate și permite o asemenea varietate de abordări, încât sunt justificate mai multe opțiuni, fie ele convergente ori chiar divergente.

- Muzica, prin natura ei laxă, mustind de generalitate, comportă un amplu sistem conotativ. De unde până unde poate ea denota?

- A spune că o lucrare muzicală poate și trebuie să aibă denotații înseamnă a afirma că expresia are un conținut care îi corespunde, analizabil în unități semantice elementare. Bunăoară, nota do din registrul mediu al pianului (do central) denotează o poziție în ambitusul general de sunete, dar și o clasă de evenimente sonore care au ca interpretanți valori matematice și măsuri oscilografice ori spectrografice. Pe de altă parte, la flaut acest do denotează limita gravă a instrumentului, în timp ce la tubă o notă oarecare din registrul acut.

- Același semn, deci, conotează o serie de mutări posibile, cărora – într-un anumit sens – le ține locul.

- Ca atare, conținutul virtual al unui singur semn este independent de semnul considerat ca expresie.

- Aș vrea, domnule Profesor, să împrejmuim puțin sensul noțiunii de „unitate culturală”.

- Hjelmslev e de părere că o unitate culturală se remarcă și capătă recunoaștere în măsura în care este definită o altă unitate culturală ce i se opune. La rândul lui un semn-vehicul denotează și conotează varii unități culturale, dintre care unele se exclud reciproc. Ceea ce înseamnă că printre diferitele denotații și conotații pot apărea lecturi alternative, complementare sau nu, se pot produce incompatibilități semantice. Este, dacă vrei, jberba cea mai strălucitoare, buchetul cel mai scânteietor al muzicii savante.

Liviu DĂNCEANU

Printr-un frumos joc al vieții, abia revenit dintr-unul din cele mai importante orașe muzicale ale Europei, am intrat în posesia ultimelor cărți semnate de Liviu Dănceanu și publicate la *Editura Muzicală* – „Jurnal parțial sonor” și la *Editura Corgal Press* – „Apocalipsa muzicii savante”. Rândurile de față nu vor să se înscrie nici în hainele vreunei cronici, și nici nu pot pretinde că stabilesc în tușe fine un portret Liviu Dănceanu. De altfel, tipul acesta de personalitate complexă limiteză până la extrem construcții precum „compozitorul Liviu Dănceanu”, „profesorul Liviu Dănceanu” etc. Dacă ești conștient de laturile multiple în care un om creează, atunci, fără doar și poate, ai un sentiment de insuficiență semantică. Dacă în anul de grație 2009 s-ar atribui unei „personalități totale” titlul de doctor, gestul ar putea să pară atât de desuet, încât, pentru „scena” culturală, intenția inițială să se transforme într-o fantezie, într-o grimasă nefericită.

Așadar, intenția este aceea de a-mi transcrie bucuria pe care am resimțit-o odată cu lectura cărților amintite mai sus. Și asta pentru că, strict personal, l-am întâlnit pe Liviu Dănceanu în două momente diferite: prima dată, cu mulți ani în urmă, ieșit de la un spectacol din cadrul *Zilelor Muzicii*

Pe când sunetul divulga secrete

Contemporane, am dat iama în calea domniei sale, întrebându-l de unde aș putea achiziționa înregistrări cu celebrul *Archaeus*. A doua oară, am stat aproximativ în aceeași perioadă, în aceeași vilă, undeva la Slănic Moldova. Recunosc, în ambele cazuri mi s-a părut o fire dificilă: fie poate pentru lipsa totală a vreunui răspuns în cazul primei întâlniri, fie poate din felul voit distanțat de a se raporta la o bună parte a celor din jurul său, am văzut în Liviu Dănceanu tipul de om tranșant, rece; l-am văzut pe cel ce știe mereu unde să găsească drumul cel mai drept pentru atingerea scopurilor propuse. L-am citit, m-a interesat, m-a complexat, mi s-a părut sofisticat, uneori greoi (cu sensul „prea didactic”).

Bucuria lecturii celor două cărți vine dinspre realitatea întâlnirii cu o altă față, mult mai umană, purtătoarea unor regrete ori întrebări, descoperind un om cu întreaga gamă a disponibilităților sufletești. Plusurile și minusurile se adună fericit într-un jurnal de o finețe aparte, ce din punct de vedere strict cronologic acoperă întreg anul 2008. Aici, Liviu Dănceanu nu se oprește doar la a nota

„peste zi” întâmplările ci, cu lărgimea unui intelectual rafinat, nuantează evenimentele, conferindu-le o aură mai mult sau mai puțin meritată. Are știința de a se surprinde în puncte de un subiectivism total, cât și conștiința de a mărturisii importanța unora din colaboratorii, profesorii, marii oameni de muzică - și nu numai - pe care contemporaneitatea ni i-a lăsat în grijă. Iată, un exemplu adecvat vine odată cu figura lui Ovidiu Bălan, cel care aproape că a adunat în sala de concerte generație după generație. În memoria noastră ar putea rămâne ca fiind „făcut din argint viu. Ca un mercur ce indică mai mereu temperaturi suprafebrile, te convinge că absoarbe totul în juru-i. Sunete, idei, tineri talenți, femei frumoase se prind viguros ca de un magnet identic ființei lui aparent plâpânde”. Am reținut însă, cu același prilej, și ironia: „Ar fi putut manageria orice orchestra din lume, purtându-le zvonul de mărire și putere. N-a fost să fie. Poate pentru că i-a plăcut să construiască de la temelie un colectiv de Meister Spielmani, căreia timp de aproape patru decenii i-a fost General Director. Sau poate că n-au fost prea

numeroși (ori prea potenți) cei care ar fi putut să tragă de el nu la stânga, ci la dreapta, nu spre est, ci spre vest, nu în jos, ci în sus”. Asemenea portret nu este singular, însă nu avem spațiul necesar pentru a semnaliza întreaga galerie propusă de autor. Mă văd nevoit a repeta, ceea ce mi-a plăcut în acest „jurnal parțial sonor” este însăși disponibilitatea autorului de a trece pragul către cititor. Avem un registru bacovian, avem și „nebulna cotidianului” ori a statutului de profesor. Scurte exemplificări: „Plouă. Într-o mahala, zemuind de melancolia și amintirea dandanelor de altădată, plouă. De dimineață plouă, plouă, plouă, dar Bacăul refuză să se topească în atmosfera tipică lacustră, cu ornamente diluviale”; „un purcoi de examene mi-a furat din oxigenul ultimelor zile. Birocrația sufocă învățământul românesc. Am sentimentul unei pubele care, colectând tot mai multe deșeuri, împrăștie o duhoare din ce în ce mai intensă. Evidențe, grafice, rapoarte, referate, regulamente, statistici, normative, instrucțiuni, chestionare înnoiesc un cer altădată senin...”

Am citit „Apocalipsa muzicii savante” ca o continuare firească la *Jurnal*. E un eseu care reușește în aproximativ o sută de pagini să traseze (nu am zis să gestioneze!) tabloul apocaliptic al muzicii savante. De ce intitulată muzică savantă? Care sunt cauzele acestei degradingolade? De ce am ajuns să vorbim despre „gerontismul progresiv ce lucrează la nivelul lui hominid sapiens”? Cum a fost prefurcat un homo-musicus și care sunt punctele de tangentă ale acestuia cu acuzantului sfârșit al unor structuri veșnic în căutarea armoniei? Care au fost atributele funcționale ale muzicii savante? O parte din răspunsuri le veți găsi în această carte-eseu pe care personal aș introduce-o drept lectură obligatorie în cadrul tuturor instituțiilor interesate de orizonturile frumosului.

Și pentru a treia oară... în final, rămân cu bucuria că cel puțin de această dată nu am fost privit distorsionat și nici că am privit ori prea la dreapta, ori prea la stânga, ori prea înspre est ori înspre vest; rămâneți cu sugestia unei lecturi care acaparează, amintind pe undeva de tonul ultimativ a lui Nietzsche: firește - în alte haine, în fața unui alt public.

Marius MANTA

În timpul vieții, la Bacău, Bacovia a fost sărbătorit numai de două ori.

Prima dată în ziua de 19 ianuarie 1925, cu ocazia celei de-a doua conferințe a Ateneului Cultural, înființat cu o săptămână înainte.

Evenimentul e cunoscut dintr-o mențiune scurtă de o frază. Despre el și despre conferința precedentă, în numărul 1 al revistei „Ateneu cultural” s-a publicat următoarea informație:

„Conferința de deschidere a fost dezvoltată de d-l Grigore Tabacaru despre *Cultură și pseudocultură* [...] în prezența unui public ales și numeros.

A doua conferință [...] urmată de serbare [...] s-a dat în onoarea poetului băcăuan G. Vasiliu-Bacovia, la care a conferențiat părintele I. Talmăcel despre *Frumusețile Italiei*, iar d-l Gr. Tabacaru a expus opera poetică a poetului sărbătorit”. (p.4)

Conferințele constituiau – trebuie spus – principala activitate a Ateneului Cultural. Conform planului inițial, ele ar fi trebuit să aibă loc săptămânal, joi seara. Fapt curios, în revistă singura relatare despre desfășurarea lor în 1925 e cea din care am extras rîndurile de mai sus. Indiscutabil, e puțin, și nimeni n-a avut răbdarea să răspundă la întrebările pe care le ridică. Cea dintâi ar fi: de ce a fost sărbătorit Bacovia? Nu împlinea o „vîrstă rotundă”, nu scosese o carte nouă, nu obținuse vreun premiu. Motivul era apropiata apariție a „Ateneului cultural”, în care poetul urma să figureze, alături de Grigore Tabacaru, în calitatea de director. Pentru aceasta era nevoie ca el să fie „lansat” în fața băcăuanilor și impus lor, în ciuda opiniei defavorabile, superficiale a multora dintre ei. Atunci, lucrul acesta nu-l putea face decît Tabacaru, „omul idealului”, cum îl numea cineva în ziarul local „Bacăul”, 2, nr.58, 4 octombrie 1925, p.3), cel mai notoriu dintre profesorii băcăuani. Avea titlul de doctor în filosofie, și pe cel de docent, fusese „universitar” (la catedra de psihologie socială), scosese reviste, publicase studii, dovedise aptitudini de îndrumător cultural și, pe deasupra, se pricepea la literatură. Pregătise deja un „dosar” Ștefan Petică, pe care îl va tipări curînd în revistă și în volum. Or, de la Petică la Bacovia e un drum scurt și drept. Apoi avea nu numai autoritate, ci și prestanță. Contemporanii l-au descris ca fiind „pre deosebite de autorul *Plumbului*” un tip masiv, „cu trupul de urias din alte vremuri”, cu mersul apăsat. Era mereu cu ochii înroșiți „de veghe, de nesomn, pe cărți și pe documente”. (v. Jocașt, „De la Barbarie spre Civilizație”, în „Curentul Băcăului”, 1, nr.12, 14 septembrie 1929, p.1) Oriunde conferenția, reușea „să miste adînc asistența sufletești”. Vorbea – cum s-a scris ici și colo – „frumos”, „nimos”, „admirabil”. Prestigiul de persoană învățată, alura impunătoare, ținuta de „pastor protestant” (costum negru cu vesta încheiată sus, sub lavieră), pe care l-a remarcat-o Al. Tohăneanu în niște amintiri, fermitatea rostirii îl făceau interesant și convingător. Tipologic, era un semănător cu deschidere către modernism, un democrat care cunoștea „țara” și „mersul vremii”: pregătea „luminători ai satelor”, dar nu-i ignora nici pe orășeni, militînd, îndeosebi în ipostaza de publicist, pentru o viață urbană autentică și o mentalitate adecvată, pentru respectarea muncii și a valorilor.

Conferința lui Tabacaru despre „Cultură și pseudocultură” n-a fost publicată. Cred că ideile ei sunt cele din articolul polemic „Provinciile...”, apărut în poziția de editorial în nr.2, aprilie 1925, al „Ateneului cultural”. În schimb, sigur, textul conferinței despre Bacovia e cel cu numele poetului în titlu, din nr.6, august 1925, din care am citat. Conform notei din revistă, această a doua conferință a lui Tabacaru a urmat după cea a pr. Iosif Talmăcel despre „Frumusețile Italiei”. Nu-i cunoscut conținutul. Autorul, preot în Săbăoani, studiase la Padova și Roma. E posibil s-o fi publicat în „Aurora franciscană”, la înființarea căreia contribuise, sau într-una din zecile de broșuri pe care le-a scos ulterior. Nu mi-i clar nici motivul programării ei alături de cea a lui Tabacaru. Să se fi contat pe succesul de public, grație subiectului, ori poate preotul Talmăcel anticipase că în relațunarea sa de călătorie se va referi și la descoperirile făcute în Peninsula în legătură cu numele de „Bacovia”?

O altă întrebare ar fi: în ce-a constatat „serbarea”? S-au spus poezii de Bacovia? A spus sau a citit chiar el? Au spus elevii lui Tabacaru de la Școala Normală? Pînă atunci și după

arte & meserii

Constantin CĂLIN

Reveniri la Bacovia (4)

aceea, Bacovia nu intra în repertoriul serbărilor. Nu l-am găsit menționat în nici o cronică a acestora. Nici măcar în a serbărilor pregătite de Agatha cu elevele sale. Alții erau poeții din care se recita în astfel de ocazii: Alecsandri, Cosbuc, Vlahuță, Eminescu (mai puțin decît ei), St. O. Iosif, Octavian Goga, Th. D. Speranția, Panait Cerna, Topirceanu, Zaharia Bîrsan, Mircea Rădulescu, Vasile Militaru, Victor Eftimiu. Dacă toți, la această serbare, s-a recitat din poeziile lui, care au fost acelea? Probabil, „Decembrie” și „Nervi de primăvară” (Primăvara...).), pe care le va publica în nr.1 al „Ateneului cultural”, și „Pastel” (Buciumă toamna) și „Poveste”, care îl vor apărea în nr.2 al aceleiași reviste, antologate, într-un fel, de însuși autorul lor. Iar dacă va fi avut și muzică, aceea nu putea fi alcătuită decît din „arii naționale” și romanțe. Cîncepe pe versuri de Bacovia nu existau încă.

În nota de la care am plecat se preciza că, la conferința inaugurală, a asistat un „public ales și numeros”. Formula e cea care se întrebuintă de obicei în cronicile mondene. În acest caz, ea corespunde adevărului. Statutul Ateneului Cultural, votat cu două luni înainte, prevedea, în articolul VII, că membrii „sînt datori să ia parte la conferințele și la orice manifestare culturală” organizată de Ateneu. Aceștia erau „peste 200 de intelectuali”. E de presupus că barem la început au venit aproape toți. Singura informație găsită de mine în care o parte din ei sunt citați e din 30 decembrie 1925, cînd un avocat din oraș a vorbit, la Ateneu Cultural, despre „prieteniile României și Mica Antantă”. Iat-o: „Am remarcat în numeroasa și selecta asistență pe: d-l Panaite Cantili, fost senator, d-na și d-l Criste Cristoveanu, deputat, d-nii Ionel, George și Luciu Leca, d-l Mihail Văgănescu, Colonel Cotescu, d-l George Sturza, d-na și d-rele ing. Gh. Vasilescu, Letea, d-na și d-rele Colonel Nisipeanu, d-l Dr. lamandi, d-na și d-l Prof. Ion Manolescu, d-na și d-ra Ercol Rosetti, d-na și d-l Gh. Herțanu, ajutor de primar, d-l Dr. Grigore Tabacaru, d-l Gh. Răileanu, avocat, d-na și d-l I. Popa, avocat, d-l Vasile Poltzer, d-na și d-l G. Berea, avocat, d-l Colonel Chiru, d-l Maior Ionas, d-l Emil Prato, avocat Manolescu, avocat Jacques Schapira etc.” (G. R., „Conferința D-lui Emil Berea despre „Mica Antantă”, în „Bacăul”, 2, nr.66, 4 ianuarie 1926, p.2) Cum se vede, Bacovia (care nu putea fi trecut la „etc.”) a lipsit, și nu cred că numai la această conferință. Absențele, cam peste tot, sunt o caracteristică a sa. N-ar fi exclus să nu se fi prezentat nici la conferința despre el!

A doua oară, în Bacău, Bacovia a fost sărbătorită la 10 iulie 1947, adică după 22 de ani. Cetățenii săi nu și-au adus aminte de el nici cînd a împlinit 50 de ani, nici cînd a împlinit 60. Pe alții, străini de oraș, dar mai bine situați în epocă, nu i-au uitat. În 1931, cînd Octavian Goga aniversa prima din vîrste, iar Nicolae Iorga pe a doua, ambii au fost sărbătoriti. De altminteri, despre acesta din urmă a vorbit însăși Agatha: „După lîmul Regal executat de corul Școlii Normale de Fete, uremează conferința d-nei prof. Agatha Bacovia, trăind despre opera literară a d-lui N.I. Goga. Conferința (ținută în ziua de 14 iunie – n.m.) este expusă cu o amplă documentare și cu o coloratură de stil deosebită”. (Rep., „Festivalul Asociației Profesorilor Secundar”, în „Bacăul”, 9, nr.174, 22 iunie 1931, p.1)

Cu anume i-a făcut să se gîndească din nou la Bacovia după atîta amar de vreme? Readucerea lui în actualitate, la centru, prin premierea de către Ministerul Artelor, în ziua de 31 octombrie 1946, puțin după împlinirea a 65 de ani și apariția *Stăntelor burgheze*, cu o lună și ceva mai tîrziu. În presa locală a fost înregistrat numai al doilea eveniment: „Au

apărut în Editura «Casei Școalelor» poemele concetățeanului nostru, George Bacovia: «Stănte burgheze». Poetul, a cărui valoare a fost recunoscută abia acum, odată cu instaurarea regimului democratic, revine între cititorii săi. O reîntoarcere binevenită”. („Carnet”, în „Luptătorul”, 2, nr.45, 5 martie 1947, p.2) Deși în notiță nu se promite nimic, reprezentanții locali ai puterii trebuiau să arate că, de asemenea, îl prețuiesc pe concetățeanul lor. Între ei se afla și un nepot de-al său, fiul Elenei: Maximilian (Max) Vasiliu. În 1947 și în anul următor, acesta e un personaj foarte vizibil, deosebit de activ ca propagandist. Numele lui figurează des în ziarul regional al Partidului Comunist. Exemplele de mai jos nu numai că atestă acest fapt, dar sunt elocvente îndeosebi pentru orientarea sa: „După ce corul tinerilor textiliști întonează «Internaționala», în aplauzele numeroase asistente, tov. Av. Maximilian Vasiliu, membru în comitetul județean al Asociației «Prieteniile Științei», deschide meetingul (desfășurat la 21 septembrie, în sala Teatrului Mărăști – n.m.) arătînd importanța pe care acest ziar o are în dezvoltarea democrației românești” („Împlinind trei ani de apariție legală/ «Știința» a fost sărbătorită cu entuziasm de populația Băcăului”, în „Luptătorul”, 2, nr.73, 24 septembrie 1947, p.1). Și: „Vineri 26 septembrie crt. a avut loc în sala «Mărăști» un symposium dat de cercul local al studenților din F.D.U. Au luat cuvîntul cu această ocazie d-nii prof. Tomescu, av. Max Vasiliu și prof. Vangelhovic, care au vorbit despre «Drumul intelectualilor», ajungînd la concluzia că intelectualii nu se pot ține la o parte de lupta întregului popor, ci trebuie să participe la acțiunile maselor largi populare, de ale căror frîntîmări este legată și soarta lor. Intelectualii, au spus vorbitorii, trebuie să-și pună cunoștințele și talentul lor în slujba poporului din care face parte și luptînd alături de celelalte forțe progresiste, își vor satisface și revendicările lor specifice”. („Drumul intelectualilor”, în „Luptătorul”, 2, nr.74, 1 octombrie 1947, p.1). Și: „Tov. Av. Maximilian Vasiliu, președintele colegiului de avocați Bacău, a făcut o aspră critică profesiei practice în fostele barouri, luîndu-și angajamentul ca, [în noile colegii], avocatul să fie cu adevărat un auxiliar al justiției și îndrumător al poporului”. („Solemnitatea instalării judecătorilor populari”, în „Luptătorul”, 2, nr.14, 3 martie 1948, p.1) Peste o lună va fi și profesor la școala de asessori populari din Bacău. Din poziția în care se afla, el a acționat pentru organizarea sărbătorii unchiului, lucru recunoscut și de Agatha Grigorescu-Bacovia, în *Poezie sau Destin* (Ed. Eminescu, 1972, p.296), care însă îl reduce rolul la acela de intermediar între poet și conducerea locală.

Oficial, sărbătorirea a fost asumată de „Apărarea Patriotică”, una din numeroasele organizații înființate în anii postbelici, apropiată de Partidul Comunist. „Luptătorul” a anunțat-o printr-o „Caseta” redactată și culeasă în formă de „chemare”, precum cele pentru intrările politice cu reprezentanți ai centrului: „Casa Culturală a «Apărării Patriotice» cheamă populația Băcăului la sărbătorirea poetului *George Bacovia*/ care va avea loc joi 10 iulie a.c., ora 9 seara, în sala «Mărăști», în prezența sărbătoritului. Vor lua cuvîntul prof. G. Ilie și prof. I. Alecu./ Va urma un program artistic”, (2, nr.62, 9 iulie 1947, p.1) Profesor de română, fost colaborator al „Ateneului cultural”, cu versuri și recenzii, fost director al Școlii Normale de Băieți, acesta din urmă se pare că n-a mai vorbit, căci nu va fi menționat în relatarea care va apărea peste o săptămîină.

Deși a fost reprodus de d-l Liviu Chiscop în volumul *Paharul cu otravă* (Ed. „Grigore Tabacaru”, 1999, p.73-74), textul ei se cuvine reluat și însoțit de noi explicații: „Casa cultu-

rală a «Apărării Patriotice» a izbutit să organizeze o frumoasă manifestare omagială pentru poetul George Bacovia, fiu al Băcăului, ridicat astăzi, multumită regimului democratic, la locul de cinste pe care merită să-l ocupe.

Manifestarea a atras un numeros public, în fața căruia d-nii av. George Răileanu, în numele «Apărării Patriotice» și subprefect Gheorghe Terente (prefect peste câteva luni, după plecarea în diplomatie, la Cairo, a lui D. Ionescu – n.m.), în numele populației, au urat bun venit scriitorului.

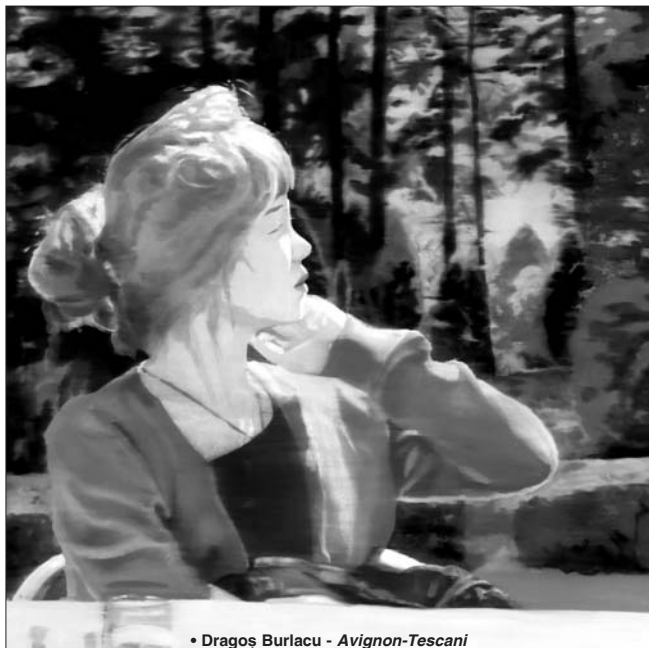
Tov. învățător G. Ilie, într-o documentată conferință, a înfățișat opera poetului ridicîndu-se împotriva concepției acreditate de critica oficială (din perioada interbelică – n.m.) după care Bacovia ar fi împietrit într-o atitudine pasivă de resemnare.

Traectoria activității poetului, a dovedit conferențiarul, este traectoria crizei sufletești a intelectualului mic burghez care suferă tragedia prăbușirii tuturor valorilor (valorilor – n.m.) în care a crezut. Specifică la Bacovia este însă ridicarea după această prăbușire, ridicarea pînă la alăturarea de mișcările muncitorești progresiste, pînă la a deveni prevestitorul lumii noi ce se clădește astăzi.

Un foarte frumos program artistic a urmat conferinței. Și-au dat concursul d-na prof. Donceanu, d-rele Mareș, Coșa, Muler și Felicia Donceanu, d-nii prof. I. Fazlă, av. M. Vasiliu, Cosma etc.” („Luptătorul”, 2, nr. 63, 16 iulie 1947, p.2)

Textul rezumă fidel conferința, pentru că, după părerea mea, e făcut chiar de cel care a susținut-o: G. Ilie (Ilie Grimberg). Deși avea numai titlul de învățător, acesta era, prin atribuțiile primite, mai mult de atît. În primul rînd, era responsabil al paginii culturale a ziarului, unde redacta rubricile „Carnet” și „Poșta redacției”, pe care nu le semna, dar i se simțea mina. Ideolog al publicației, avea un cuvînt greu în aprecierea evenimentelor locale: spectacole de teatru, filme, culegeri literare etc. Uneori scria și editoriale pe teme politice. Începînd din mai 1948, mai bine de o deceniu, a îndrumat cenealul „Nicolae Bălcescu”, în care s-au lansat Paul Anghel, Vlad Sorianu și alții. L-am întîlnit o singură dată, în august 1964, în secretariatul ziarului „Steagul roșu”, unde se pregătea primul număr al revistei „Ateneu”. Fusese trimis sau, poate, chemat să vegheze asupra „acurateții” materialelor. Figură de băștin tipic, cu buza de jos răsfrîntă spre mijlocul bărbiei, cu mișcări ciudate ale capului, stătea la un birou, avînd în față cîteva manuscrise, între care și pe al articolului meu „Bacovia azi”. Pe un ton didactic, în aparentă prietenos, mi-a făcut diverse observații. Nu știam bine cine e, nici care i-i puterea. Și, mai ales, nu știam că are opinii vechi și ferme despre Bacovia. Erau, mi-am dat seama mai tîrziu, cele din notița referitoare la *Stănte burgheze* și din conferință: respectiv că poetul a fost recunoscut abia „odată cu instaurarea regimului democratic” și că în opera sa există un substrat de revoltă, care l-a salvat de la o prăbușire sufletească definitivă, „pînă la a deveni prevestitorul lumii noi” ce se clădea atunci. Tip dogmatic, păstra intacte, în 1964, părerile din 1947, corespunzătoare liniei oficiale pentru reconsiderarea lui Bacovia. Poetul era tras total pe stînga, redus la o singură atitudine. Felul acesta de a-l interpreta mi-a cerut o anume idiosincrazie, de care m-am eliberat greu. Paradoxal, în anii '60 îl credeam complet fals, oportunist; astăzi nu-l mai cred așa.

După festivitatea din vara lui 1947, Bacovia a devenit din nou străin, atît pentru locul, cît și pentru timpul său. Pentru alde G. Ilie și pentru cei a căror poziție o reflecta, el nu constituia un autor paradigmatic, și nici Argezi sau Blaga. Dovadă următoarea recomandare dată, în anul conferinței, unor poeți aflați la început de drum: „Citiți regulat poezia nouă din revistele «Contemporanul» și «Flacăra», citiți pe Zaharia Stancu, Radu Bourneanu, Cicerone Theodorescu, Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu și apoi mai trimiteți”. Bacovia reprezenta o parte a trecutului, față de care regimul se arăta cartabil; - deloc actualitatea.

• Dragoș Burlacu - Avignon-Tescani

Căldura spiritului de la Tescani transpusă în viziuni plastice

La sfârșitul lunii august și începutul lui septembrie, soarele de la Tescani își revărsa lumina și peste câțiva artiști adunați în tabăra de creație „Colonia”. Razele lui aveau dominantele începutului de toamnă, respectând acel efect pe care bine l-a observat cândva, tot la Tescani, Andrei Pleșu: „Soarele de toamnă e o metaforă mai adecvată a cunoașterii decât soarele estival. [...] «Căldura» spiritului nu trebuie nici să topească, nici să exalte lucrurile: trebuie să le *mângâie*”. Această căldură a ținutului mirific de la Tescani se pare că i-a *învăluit* anul acesta pe artiștii ce-și zic *colonisti* sosiți în tabără. Ei au fost însoțiți de mentorul lor, maestrul Teodor Moraru.

Sentimentul naturii este relevant în lucrările pictorilor. La unii discret, chiar dacă au lucrat abstract, se simte vibrația luminii de *acolo*, iar pentru câțiva dintre ei sentimentul de legătură între artist și peisaj este foarte puternic, profund. Dragoș Burlacu a combinat pe pânze două universuri diferite: imagini de la Tescani cu personaje pe care le-a întâlnit într-o călătorie în Franța. Cu propunerile lui alb-negru sau color, Dragoș atrage privitorul într-un spectacol al umbrelor subtile, într-o notă de oniric, mister și intimitate. Luxuriant în picturile de acum, Marius Crăiță-Mândră nu renunță la înclinația lui de abstractizare, chiar dacă o face într-un mod mai puțin provocator. El este recognoscibil prin culoarea puternică și prin trăsăturile de temperament sudic, solar. Prin simboluri grafice și frumoasa metaforă a arborilor îmbrățișați, peisajele Cristinei Nedelea invită la meditație și transmit un sentiment de melancolie. Cristi Gaspar a introdus elemente vegetale în tablourile sale, cu reiterări din Gauguin, în interpretări ludice și cu emoția inocenței *redescoperite*. Anca Irinciu a folosit peisajul ca pretext pentru a aduce în atenție teme de profunzime psihologică. Pictorița își propune după cum ea însăși mărturisește să înțeleagă acele forme în care omul se situează „în afara normalului”.

În Tabăra de Creație „Colonia”, care s-a desfășurat în perioada 21 august - 4 septembrie, la Tescani, au participat artiști din

București și Bacău: prof. univ. Teodor Moraru, Cristi Gaspar, Anca Irinciu, Mihai Mihalache, Dan Badea, Cristina Nedelea, Justin Scărlătescu, Dragoș Burlacu și Marius Crăiță-Mândră.

Una peste alta, picturile din această ediție sunt mult mai prietenoase pentru iubitorii de artă, produc încântare sufletească și sunt preponderent contemplative. E semnul maturizării care a luat locul exaltărilor și al căutărilor de altădată, după cum reiese și din impresiile celor doi artiști plastici băcăuani:

Dragoș Burlacu: „A fost o tabără foarte omogenă. Deși a durat mai mult decât altă dată (14 zile) s-a lucrat mai puțin, dar mai bine. Lucrările au fost mai elaborate decât sunt de obicei în taberele de acest gen. Majoritatea artiștilor s-au inspirat din loc: motive, imagini, personaje, atmosferă. Nu prea s-a ieșit din tabără, doar într-o singură zi o parte dintre noi am fost în vizită pe la mânăstiri.”

Marius Crăiță-Mândră: „Dintre toate edițiile Taberei de Creație „Colonia”, aceasta mi s-a părut cea mai liniștită. În schimb, lucrările mi s-au părut mult mai bune, mai minuțios lucrate. Cred că începem să ne clasicizăm ușor stilurile în detrimentul experimentului. Asta e, îmbătrânim și noi!” a conchis cu umor pictorul băcăuan.

Violeta SAVU

In memoriam George Bacovia

Acesta este titlul simpozionului organizat de Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, în colaborare cu Teatrul „Bacovia”, Colegiul Național „Ștefan cel Mare” și Universitatea „Vasile Alecsandri”, ambele din Bacău, la aniversarea a 128 de ani de la nașterea poetului. În ziua de 17 septembrie, la Casa Memorială „George Bacovia” au susținut comunicări despre universul bacovian profesoarele Aurica Băbuțanu, Ioana Maria Băitanu și conf. univ. dr. Ioan Dănilă, programul simpozionului fiind întregit de două recitaluri de poezie.

Eveniment cultural la Iași

Viorica Zaharia sau virtuțile antinarativului

Ca o expresie a normalității, măcar în plan cultural, **Viorica Zaharia**, cunoscută plasticiană în Bacău, a fost aleasă de confratria ieșeni spre a deschide noul sezon expozițional al Iașilor. Opțiunea s-a dovedit inspirată atât prin anvergura expozantei, cât, mai ales, prin calitatea lucrărilor selectate pentru acest moment. Un public exersat și cu un bun simț valoric a apreciat prestația artistei și a generat intervenții spontane, binevenite.

În context trebuie subliniată calitatea panotării care a pus în valoare virtuțile antinarative ale autoarei care a reușit să ridice stacheta decorativului la nivelul originalității și expresivității. Panourile asociate cu abilitatea unui profesionist au determinat reacții de firească adeziune chiar dacă ideea de compoziție se asociază limbajului cu tentă abstractă. Viorica Zaharia pornește de la suportul unei compoziții incitante, neconvenționale și ajunge la racorduri cromatice într-o cheie a rafinamentului și a unei materialități care se spiritualizează. Astfel, ficțiunile transpuse în limbajul culorii imaginează orizonturi posibile în ordinea unor geometrii ce vizează atât materialitatea lumii cât și visul ca vehicul către transcendență. Virtutea esențială a pictoriței constă în modul cum asociază culorile unde culorile calde, dar lipsite de exaltări fove, ținesc nivelul superior al armoniei ca aspirație supremă pentru orice pictor. Relațiile formal-cromatice devin la nivelul perceptiv al ansamblului

• Viorica Zaharia

veritabile dialoguri prin juxtapuneri complementare și sugestive. Tectonica acestor structuri, asociate de fiecare dată inspirat, asigură o continuitate de lectură ce urmărește deopotrivă traiectul liniilor ce definesc structuri, dar și atmosfera prin care comunică o stare de spirit. Nu vibrează suprafața prin modulații succesive ci așterne culoarea unitară pe suprafețe mari și străbătute de ductul unor geometrizări posibile.

Interesant de remarcat cum panourile au o unitate organică, imanență, un fel de apolinică liniște interioară de unde transpare echilibrul interior al artistului și egiuliu natural al vizibilului reinventat imaginar de creator. Practic, privirea este interesată simultan de anvergura ansamblului, dar și de efectele detaliului, de ritmica imanență a formelor. Obișnuita poveste din operele clasice, metafora picturală lipsesc, dar sunt prezente sugestiile unei lecturi în dimensiunea simbolică. De aici și decizia artistei de a lăsa la latitudinea privitorilor posibilitatea de a stabili ei înșiși titlurile posibile, deși nu este nevoie. Compozițiile generează natural stări lipsite de anecdotică subiectului bine configurat. Pictura de sugestie lasă libertate deplină celui interesat să asocieze și singur unele panouri, să schimbe ordinea panotării și, astfel să intre într-un fel de parteneriat democratic cu autoarea.

Unele elemente ale compoziției vin și dintr-un fel de aplicată numerologie sau din orizontul alfabetului latin. Plasticitatea lor animă suprafața și determină necesare lămuriri. Un fel de criptică asociere a semnelui trimite la sensul de dincolo de imagine. Cu alte cuvinte lasă o poartă deschisă spre lecturi paralele. Cele câteva asocieri între panouri de dimensiuni variabile sparge ritmul discursului și apelează chiar la culori cu o notă mai înaltă ce dinamizează ansamblul unitar și perfect coerent. În ansamblu, am avut șansa de a participa la un veritabil eveniment cultural și la un festin intelectual de excepție. Asemenea prezentă reconfirmă faptul că spațiul cultural al Bacăului animat de prezențele unor Ilie Boca, Mihai Chiuru, George Zărnescu și încă atâția alții a devenit un loc al performanței artistice și al competiției.

Viorica Zaharia și-a adăugat acum în palmaresul individual, dacă mai era cumva nevoie, încă un certificat cu valoare simbolică care atestă remarcabile calități artistice, care trebuie privite cu încredere la scara timpului prezent și a celui ce va veni.

Valentin CIUCĂ

Are dreptate coregraful Florin Fieroiu când spune că prezența lui, an de an, la Gala HOP, este o modalitate de a se păstra tânăr. „Vin aici încercând să mă conectez la ceea ce înseamnă nou, important.” Cred că nu numai el simte acest lucru, ci și toți fideliile acestei manifestări de început de toamnă. Despre care, cu mult umor, Aura Corbeanu, directoarea executivă a UNITER, spune că au devenit „o sectă”, animată de dorința de a rămâne cu spiritul viu, mereu în mijlocul lucrurilor care înseamnă cu adevărat ceva. Așadar, la Mangalia, prin efortul constant al organizatorilor (UNITER, Ministerul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național, Primăria Municipiului Mangalia) a avut loc, între 3-6 septembrie, a douăsprezecea ediție a festivalului concurs dedicat tânărului actor. Și de această dată, în cadrul galei s-a desfășurat atelierul de mișcare susținut de Florin Fieroiu, cu aceeași temă ca în anii precedenți, „Alteritate”. Invitați să se altereze frumos (după cum notează, spiritual, în foaia HOP, o tânără), participanții la ediția 2009, în număr de șaisprezece, au adus cu ei un vânticel de noutate și prospețime. Dacă în alte rânduri i-am văzut cu aceleași bucăți de text obosite prin repetiție, cu producțiile lor de pe la examenele din școală, acum ei au dovedit că știu să umble și la alte sertărașe. Au mai citit, au descoperit scriitori contemporani, reușind să aducă în festival un repertoriu divers și interesant. Și la secțiunea individuală, și la cea de grup, au fost aleși autori de teatru cu nume de rezonanță, ca Tennessee Williams, Jean Cocteau, Tudor Mușatescu, Theodor Mazilu, Matei Vișniec, Rodrigo Garcia, Neil LaBute, Lars Noren, ca să amintesc doar câțiva dintre aceștia. Am ascultat și câteva monologe bine scrise, cu o teatralitate

Teatru

Al doisprezecelea HOP

• Agnes Benedek

evidentă, interpretii acestora bucurându-se de mare succes la public. Aici îi amintesc pe Alexandru Bogdan, cu textul lui Ioan Peter „Un om de milioane” (valorificat cu inteligență scenică și mult farmec personal, cam prea „exploatat”, e drept) și pe Irina Ivan (cu o evoluție de un apăsător comic burlesc) cu „Bărbați și vibratoare” de Clara Flores și Antoaneta Zaharia. Și, desigur, pe cele două actrițe de limbă maghiară, Agnes Benedek (admirabilă, de o mare mobilitate și finețe a nuanței) și Gabriella Mezei, prima interpretând un text pe mai multe voci, „Halta Ibusar”, cea de-a doua oprindu-se la „A cincea Sally” de Daniel Keyes. La fete, care au fost, categoric, cele mai bune în concurs, le-am mai remarcat pe Valentina Zaharia, Ana Hegyi, Oana Radu, Eliza Tuțurman, Olimpia Lupu. Valentina Andreea Zaharia, cu delicatetea ei

• Marian Adochitei

fremătătoare și cu firicul său suav de voce (va trebui să lucreze mai mult pentru amplificarea acesteia) a fost o surpriză plăcută și la proba impusă, alături de Agnes Benedek, ambele demonstrând că știu să spună versuri. Spre deosebire de ceilalți concurenți care s-au grăbit să transforme (oare de ce?) cele două poezii de Marin Sorescu, „Cât ține clipa” și

„Tratat despre tril”, în povestioare dramatizate, la modul impropriu și pleonastic de cele mai multe ori. Revin la băieți ca să spun că nu prea am înțeles alegerea juriului, care l-a premiat pe Marian Adochitei, destul de plat după părerea mea, și că mi-a produs o reală bucurie evoluția lui Lari Cosmin Giorgescu, un actor deosebit de empatic și care, în

plus, se ia în serios, muncind mult ca să se perfecționeze. Din păcate, el a depășit timpul acordat probei libere, autoeliminându-se din competiție. Deși veniți cu propuneri extrem de interesante, Silviu Florin Rușii (un fragment din jurnalul lui Niijinski) și Ștefan Lupu (cu „Orestia”, un colaj de texte după mitul Atriziilor) au suferit în exces penibil, naturalist. Prefer minimalismul în artă, lipsa de organe reproductivă la scenă deschisă, a bălților de sânge, vrând să-mi exercit dreptul meu la imaginație.

Și la grupuri mă despart de opțiunea juriului, spectacolul cel mai sudat artistic, bine susținut actoricește de la început și până la sfârșit, părându-mi-se a fi „Frigul” (Universitatea „Spiru Haret”, clasa profesor Lucia Mureșan) la care am apreciat și mesajul foarte actual al piesei lui Lars Noren.

În fine, cred că ar fi cu adevărat bine și frumos ca HOP-ul să funcționeze ca un fel de oglindă magică, miraculoasă, gata să-ți prevestească viitorul, după cum zice directorul galei, Cornel Todea, în caietul program. Pentru că importante sunt urmările acestei manifestări, ce se întâmplă concret cu laureații fiecărei ediții și nu numai cu ei, ci și cu ceilalți participanți demni de atenție.

Carmen MIHALACHE

Palmares HOP 2009

Juriul format din Florin Fieroiu (coregraf), Ana Ioana Macaria (actriță), Marius Manole (actor), Vlad Massaci (regizor), Virginia Mirea (actriță) a acordat următoarele premii:

Premiul „Maria Filotti”: Valentina Andreea Zaharia, („Buna Vestire” din „Elogiul mamei vitrige” de Mario Varga Llosa).

Premiul „Sică Alexandrescu”: (începând cu a V-a ediție), Premiul special al juriului: Eliza Tuțurman, („Ispitele Sfântului Anton” după Gustave Flaubert)

Secțiunea individual: Premiul „Ștefan Iordache” pentru cel mai bun

actor: Marian Adochitei, („Și uite-asa ne trezim într-o bună zi cu miile de câini ieșind din mare” de Matei Vișniec)

Premiul pentru cel mai bun spectacol: spectacolul MERGE după „Autobahn” de Neil LaBute cu Ciprian Mistreanu și Oana Porav-Hodade

Premiul Publicului

Secțiunea individual: Irina Ivan, cu spectacolul „Bărbați și vibratoare” de Clara Flores și Antoaneta Zaharia

Secțiunea grup: Clisee!?, spectacol de pantomimă, dans și film mut de Barbara Crișan, cu Dana Anghel, Simina Contras, Ali Deac, Lorelei Ghazawi, Iulia Merca, Gabriel Sterian și Ada Soaică.

Festivalul internațional „Enescu - Orfeul Moldav”

Filarmonica „Mihail Jora” a sărbătorit la Tescani și Bacău a 30-a ediție a unui festival menit să facă cunoscută și iubită creația enesciană. De-a lungul anilor la Tescani s-au perindat mari nume ale artei interpretative, în lăcașul unde Enescu a conceput capodopera Oedip.

Inițiat de criticul muzical Smaranda Oțeanu și dirijorul Ovidiu Bălan, Festivalul a atras majoritatea criticilor și muzicologilor din București. În acest an festivalul, organizat în parteneriat cu Muzeul Național „George Enescu”, a debutat cu un concert al Orchestrei de cameră „Tescana”, pregătită și dirijată de Marcián David, concertmastru la Filarmonica „Moldova” din Iași și dirijor permanent la Vidin. Flautistul Dorel Baicu, solist instrumentist al Filarmonicii și conferențiar univ.dr. la Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași, a interpretat partea solistică din Suita în si minor de J.S. Bach.

„Tescana” a delectat publicul cu Divertismentul în Si bemol Major de W.A. Mozart și Serenada lui P.I. Ceikovsky.

A doua seară a prilejuit întâlnirea melomanilor cu unul dintre tenorii care au participat încă de la primele ediții în Festival: Florin Diaconescu. Seara a fost gândită ca omagiu adus lui Paul Constantinescu la centenarul nașterii. Solist al Operei din București din 1970, deținător a

nenumărate premii și distincții ce i-au încununat cariera artistică, Florin Diaconescu a interpretat cele mai frumoase cântece ale lui Paul Constantinescu, pe versuri de Tudor Argezi, Dimitrie Ciurezu, St. O. Iosif, Păstorel Teodoreanu, Radu Gyr, acompaniat la pian de Vasilica Stoicu - Frunză - consultant artistic la Opera Națională Română din Iași, doctor în muzică.

Concertul de la Sala „Ateneu” i-a avut ca protagoniști pe dirijorul Konrad von Abel - discipol și asistent timp de 10 ani în perioada 1986 - 1996 a maestrului Sergiu Celibidache - și pe violoncelistul Marin Cazacu. Acesta a interpretat Concertul în Do Major de Joseph Haydn. „Violoncelistul de aur” cum îl numea La Stampa, Cazacu, discipolul lui Serafim Antropov și Aurel Niculescu, continuă o minunată lucrare de îndrumare a tinerilor violonceliști.

Konrad von Abel, care a susținut timp de patru zile și cursuri de dirijat, a inclus în programul său Rapsodia a II-a de Enescu, Variațiunile pe o temă de J. Haydn de Johannes Brahms și Suita „Pasărea de foc” de Stravinski, într-un concert care a încheiat sărbătorește a 30 - a ediție a Festivalului.

Ozana KALMUSKI - ZAREA

• Cristi Gașpar - Tahitian Women

În suta unor aplicabile studii consacrate epocii imediat post-belice, Ana Selejan își propune în volumul de istorie literară „Poezia românească în tranziție (1944–1948)” (Ed. „Cartea românească”, 2007) să contureze o fizionomie veridică a liricii românești din acest răgaz de timp, până la instalarea triumfătoare a realismului socialist, și să urmărească evoluția/involuția acestui gen în intervalul de patru ani atât de abundent în evenimente socio-politice și culturale dramatice pentru destinul spiritualității noastre.

În ochii universității sibience, acest scurt interval echivalează cu o adevărată perioadă, numită cu o oarecare strângere de inimă „culturală și literară”, careia îi sunt urmărite cu atenție puținele câștiguri și marile pierderi, stabele continuități și puternicele rupturi estetice la nivelul modernității lirice. Pe această linie, se reconstituie dinamica ajuitoare a acestei perioade de tragice răsturnări și prefaceri în toate structurile societății tradiționale, cu epurări și numiri ale unor sinistri diriguitori culturali, precum Nicolae Moraru, Jacob Popper, Mihai Novicov și mulți alții.

Ana Selejan cercetează destinul poeziei românești nu numai în privința diversității și autenticității conținutului și formei, ci și în osmotică legătură cu integralitatea socială. Genul „delicat” al literaturii este pus față în față cu ingerința și condiționarea ideologică, devenite tot mai agresive prin lansarea de furibunde campanii și dezbateri în presă. Acestea urmăreau impunerea unui model poetic (și cultural, în general) care să anihileze înflorirea paradigmată modernistă interbelică. Așa se face că avanscena vieții literare a fost ocupată de o amplă desfășurare de campanii propagandistice dezlănțuite, producția literară ca atare a acelor ani trecând în fundal, întrucât, alături de baza ideologică legală, trebuia „creat cadrul” pentru noul proiect dus ulterior la îndeplinire de scriitorii frunțași.

M-am amuzat deunăzi, găsind pe un site următoare întrebare a unui scriitor: „Critica trebuie făcută înainte de publicare?”. O întrebare hazlie. Și care m-a dus îndată la următoarea concluzie: critica nu trebuie făcută nici înainte, nici după. Scriitorul se referea la ficțiunii, desigur. La poezii, la proză... Mi-am spus: au nevoie „liada”, „Odiseea” de critică literară? Cine s-ar apuca să o facă? Ar fi ridicol. Ce ar putea spune critica literară despre aceste cărți? Doar știm cu toții ce e critica literară, știm cu toții ce spune criticul literar despre o carte. Nu cărțile (fictiunile) au nevoie de critica literară. Ci autorii – și, poate mai mult ca ei, criticii literari înșiși. Cărțile au nevoie de cu totul altceva decât de a fi evaluate „critic”. Au nevoie de interpretări, de descoperirea substanței lor, de analiza stilului, de revelarea „frumosului” din ele, fie că el este al conținutului, al imaginii, sau al cuvântului. Nu de aprecieri binevoitoare sau nu... Ce frumos a scris, de pildă, Edgar Papu despre cărți! Autorii au însă nevoie de critica literară – și așa criticul devine necesar, ajungând uneori, prin depășirea atribuțiilor sale, autoritar, atunci când se pierde măsura și criticul începe să-și dea însemnătate, de parcă ar fi o instanță. O instanță a ficțiunii. Or nu este. Tot autorul e instanța ficțiunii, deoarece el o creează. Însă autorul are nevoie de criti-

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Co-lecție de periodice

Sunt analizate patru tipuri de dezbateri literare și campanii de presă impuse de regim pentru a institui noua ordine culturală în statul dictaturii proletariului birurilor. Concomitent cu campania demascărilor și epurărilor din primii doi ani ai perioadei, se desfășoară confruntarea dintre partizanii „literaturii noi” și apărătorii literaturii „turnului de fildeș”, precum suprarealistii, neomanticiști, moderniiști (intimiști, ermetizanți, evazionisti) și simbolisti. În anul următor, se distinge a doua dezbateri, pe tema „trădării intelectualilor”, cu trimitere la implicarea directă în treburile cetății. Altă campanie, care viza tot conținutul noii culturi (și implicit al noii literaturi), a fost desemnată prin sintagma „criza culturii”, iar ultima dintre campanii a întreținut dezbateri împotriva decadentismului (concept încăpător, care viza întreaga literatură modernistă, tradiționalistă, naturalistă, simbolistă etc.).

Sunt trasate în carte coordonatele majore ale noului experiment de extracție sovietică în curs de a deveni poezie de partid (motive, forme, atitudini intrate într-o paradigmă foarte strâmtă, ce suprime diversitatea estetică de până atunci în numele accesibilității la formă și conținut), practicat de reprezentanți ai trei generații care „au răspuns prezent la chemare”: generația convertiților (Sasa Pană, Eugen Jebeleanu, Aurel Baranga, Radu Boureanu), generația consacraților (mai ales în sensul că au fost consacrați comandamentelor social-revoluționare, având o carieră poetică încropită anterior) și generația tinerilor aspiranți, în care se

puneau marile speranțe ale cerberului ideologic de a fi văzuți „ingineri ai sufletelor”.

Mutațiile survenite în biografia poeziei românești sunt analizate prin stricta dependență de contextul politic. Scopul declarat este de a sesiza în profunzime continuitățile, faliile și re poziționările estetice (uneori chiar în cadrul producției aceluiași poet), noile mode, itinerariile și accentele poetice, intersecțiile și reperurile lor. A studia un fenomen cultural fără a-i căuta cauzele și condiționarea social-politică înseamnă – în viziunea autoarei – a-1 prezenta unilateral, adică într-o lumină falsă.

Etalizarea literaturii (un fel de naționalizare a tuturor mijloacelor de producție poetică) a precedat – nu uită să precizeze Ana Selejan – naționalizarea industriei și a fost pregătită de procesele de presă intentate scriitorilor considerați: refractari la preceptele noii literaturi (Tudor Arghezi, Alexandru Al. Philippide, Cezar Petrescu), conjuncturali (G. Călinescu), nesinceri (Nina Cassian, Ovid S. Crohmalniceanu) ori prost orientați (Marin Preda). Toată acțiunea a fost, bineînțeles, fundamentată pe sănătoasele principii ale criticii marxiste de sorginte gheristă. Se întâmplă acum, în rândurile celor mai cunoscuți poeți, convertirii spectaculoase, mai mult sau mai puțin previzibile, dinspre modernism și avangardism înspre poezia de factură socialistă.

În tentativa de formare a binecunoscutului „om nou” – despre care toată lumea vorbea și va vorbi și mai târziu, fără să-l vadă careva la față –, un rol covârșitor l-a avut aceeași propagandă

publicistică, care, în perioade sociale agitate, rămâne mai fidelă realității culturale decât piața editorială. Gazetele și revistele vremii conțin o importantă producție (termenul „producție” este inevitabil pentru acel context istoric proletarizant) de poezii „noi”, majoritatea nemișcând tipărite în plachete sau antologii. Și acestea – se insistă în carte – nu pentru că ar fi rămas la stadiul de simple variante sau eboșe pentru corpul unei creații în curs de constituire, ci pentru că autorul lor a dorit ca istoria literară, a cărei „materie primă” de cercetare și interpretare o reprezintă cărțile, să nu mai consemneze acest hiatus al demisiei morale în schimbul stimei publice și al rețelei de casă. Altfel, istoricii literari comozii sau fără tragere de inimă pentru cercetarea colecțiilor de periodice trebuie să se lase pe mâna scriitorilor, care le vâra sub nas texte trunchiate și cosmetizate. Ceea ce duce la o cunoaștere amputată a domeniului supus observației. A trece astăzi cu vederea această perioadă penibilă prin astfel de stratageme, ca în cazul participării al lui Geo Dumitrescu, i se pare Anei Selejan o „ridicolă eschivă și stratagemă”.

În finalul cărții „Poezia românească în tranziție (1944–1948)” este plasată, înainte de o bibliografie de resort parțială, o mică antologie (a rusinii) alcătuită din poeziile publicate (și rămase până acum acolo) în revistele literare de prim rang ale anului 1949, „Flacăra” și „Viata românească”. În același spirit, autoarea a apelat la primele ediții ale cărților de poezie din perioada respec-

tivă pentru a analiza conținutul „princeps” care a intrat în peisajul receptării imediate, iar nu cel cosmetizat din antologii ulterioare. Numai astfel a putut Ana Selejan să contureze soarta și rostul multelor apariții editoriale, de la lansarea lor până la posteritatea critică, în cazul în care acestea s-au putut bucura de așa ceva.

Cercetând presa literară a vremii, autoarea surprinde spectacolul dramatic al cenzurării și anihilării intimității, visării, erotismului, dezabuzării, spiritului boem și al altor sentimente care fin dintotdeauna de poeticitate și de autonomia esteticului. Se demonstrează cum a avut loc, în fapt, sfârșitul diversității poetice – considerată elitist-restrictivă ca adresabilitate, putere de receptare și influență ideologică –, ce fel de experiență poetică a substituit-o, de către cine și prin ce tip de imaginar și orientare.

Credința Anei Selejan, degajată din toate volumele publicate până acum, este că o istorie a literaturii onestă, obiectivă, sinceră sau cum vrem noi să-i mai spunem nu trebuie să se ocupe numai de prima creastă valorică, ci să fie imaginea cuprinzătoare a aparițiilor și disparițiilor din peisajul literar, a prezențelor mai mult sau mai puțin meteorice, eșuate în debaraua literaturii. Este condiția primă pentru ca revizuirile și restituirile să fie edificatoare, iar ierariile să nu se anchilozeze. Or, toate acestea se pot înfăptui numai dacă se șterge proful de pe colecțiile de periodice. În aceasta constă de fapt vocația de istoric literar a Anei Selejan, care se dedică de două decenii ideletnicirii de a „șterge colbul de pe cronică bătrână”, devenind o specialistă de necontestat a perioadei imediat postbelice. Procesul comunismului poate începe și din acest punct de lucru plin de praf nestărnit. „Totuși acesta e drumul! Viata! Nu funmul! Și ceată! Cunoaște și-adună! Sămânța cea bună! Și nu uita că sameni! Pentru oameni!” – spunea importantul poet Mihai Beniuc în 1948.

M-am amuzat deunăzi, găsind pe un site următoare întrebare a unui scriitor: „Critica trebuie făcută înainte de publicare?”. O întrebare hazlie. Și care m-a dus îndată la următoarea concluzie: critica nu trebuie făcută nici înainte, nici după. Scriitorul se referea la ficțiunii, desigur. La poezii, la proză... Mi-am spus: au nevoie „liada”, „Odiseea” de critică literară? Cine s-ar apuca să o facă? Ar fi ridicol. Ce ar putea spune critica literară despre aceste cărți? Doar știm cu toții ce e critica literară, știm cu toții ce spune criticul literar despre o carte. Nu cărțile (fictiunile) au nevoie de critica literară. Ci autorii – și, poate mai mult ca ei, criticii literari înșiși. Cărțile au nevoie de cu totul altceva decât de a fi evaluate „critic”. Au nevoie de interpretări, de descoperirea substanței lor, de analiza stilului, de revelarea „frumosului” din ele, fie că el este al conținutului, al imaginii, sau al cuvântului. Nu de aprecieri binevoitoare sau nu... Ce frumos a scris, de pildă, Edgar Papu despre cărți! Autorii au însă nevoie de critica literară – și așa criticul devine necesar, ajungând uneori, prin depășirea atribuțiilor sale, autoritar, atunci când se pierde măsura și criticul începe să-și dea însemnătate, de parcă ar fi o instanță. O instanță a ficțiunii. Or nu este. Tot autorul e instanța ficțiunii, deoarece el o creează. Însă autorul are nevoie de criti-

pe grătar... și-un alter ego

Dan PERȘA

Olimpianismul critic

că – și de critic – deoarece simte nevoia să-i fie lăudate cărțile, să-i fie luate în seamă, să-i fie apreciate. Să-i gădile orgoliul de a se ști aflat în atenția cuiva, de a fi citit de cineva – și nu de oricine, ci de criticul literar, care este cel mai capabil cititor. De critică mai are nevoie și criticul literar. Ce ar fi criticul literar? Intr-un fel, e un critic literar, în cel mai bun înțeles al cuvântului, deoarece îmi place să citesc cărți. Și să-mi spun părerea despre ele, uneori. Acesta este criticul literar înainte de toate, un om căruia îi place să citească ficțiunii. Și în al doilea rând, e un om căruia îi place să vorbească (scrie) despre cărțile citite. Că o nimerește sau nu, e altă poveste. Important e să citească și să scrie cu dragoste despre cărți, să le iubească.

Să nu ajungă la o simplă rutină intelectuală, care-l plictisește chiar și pe el însuși. Să nu ajungă un soi de instanță critică îndopată de morgă și de sentimentul atrocității al propriei sale importanțe. Pentru că, la urma urmei, aplaudăm criticul ca pe un violonist. El poate fi un virtuoz al interpretării, dar nu mai mult. Nu el a scris simfonia sau concertul. Însă, ca mai peste tot, cel ce dispune de rațiune critică, devine curând administrator. Criticul literar îi place să administreze literatura. Și, ca orice administrator, începe să creadă că moșia e a lui. Și-o adjuceacă el cumva. Fie în întreg, dacă e mai capabil, fie niște bucăți, dacă e mai nevolnic. Și de vreme ce și-o adjuceacă, de ce să nu fie olimpiant? Iar asta e cea mai mare pagubă a criticii de

azi. Criticul olimpiant începe să creadă că verdictele sale sunt absolute și nu au vreo legătură cu valoarea cărților. Că el poate înălța sau doborî un scriitor după bunul plac. Devine, la o adică, un soi de don Juan, incremenit în câteva principii de cuceritor, principii ce nu mai au de-a face cu viața trăită. Modelul criticului literar olimpiant este, cu siguranță, secretarul de partid comunist, care nu suportă să fie contrazis, blamat, pus la îndoială. Asta se vede și din faptul că, de obicei, criticii olimpianti au o anumită vârstă. Sunt pe cale de dispariție, ce e drept. Pe de altă parte, cu toată confuzia pe care o induc, este nevoie de ei. Societatea are nevoie de oameni a căror fermitate pare de nezdruccinat. Ei oferă repere, sunt un soi de stâlpi de susținere. Dar, așa cum spuneam, atunci când demersul lor pierde din vedere valoarea, ceea ce înseamnă că judecata critică nu le mai funcționează, devin un soi de marionete ale propriilor umori. Parcă Preda descria o scenă cu dictatorul care, lipsit de argumente, a prins cu dinții marginea covorului și-a tras de el ca să-i răstoarne pe cei din fața lui. Cam așa mi-l imaginez și pe criticul olimpiant. Trăgând cu dinții de un covor ca să răstoarne puzderia autorilor între a căror valoare nu mai e capabil să discearnă și îi vede pe toți la fel, mărunți și insignifianți!

15 decembrie

• Drum avia în sens invers, Varșovia-București. Carpații sunt mai înzăpezii decât acum o săptămână. Portativele albe – mai prelungi. Notele brune, negre ale petelor-pietrelor – mai puține. Melodia iernii – mai sobră, mai zgârcită. O oarecare turbulență aerorarefiată ne trezește îngrijorarea. Dar – nu durează mult în acest zbor auriu de amiază fără nori. Dejunul, – ba nu, acesta l-am avut la hotel; deci, prânzul – în vase de plastic. Plus, ce mai dorești – bere, suc. Eu iau deja... tradiționala (a doua oară, totuși!) sticlută de un sfert de litru cu vin alb. Argentinian. Vinul. (Nu-i dau numele, să nu-i fac reclamă... Ha!) Pentru că licorile românești sau moldovenești vede-se că nu i-a impresionat pe piloții companiei aeriene „Lot” („Zborul”), asociată cu instituția similară din România. Berea e poloneză, iar sucurile – ... internațional-globalizante.

Dar să mai rămânem la vinuri. Oriunde m-aș fi uitat-interesat în magazinele specializate din orașele poloneze prin care am hălăduit, nu văzui sigle de Cricova, Romanesti, Milești sau Purcari. Deocamdată, probabil. Fiindcă nu e deloc ușor să intri pe o piață unde, iată, te... energizează la înălțime (și) îndepărtata Argentina transoceanică. Poate o batem, cândva, și la vinuri, cum o băturăm, în 1994, la fotbal... Pentru că e posibil, nu?

• La aeroport ne așteaptă domnul Jaroslav Godun, directorul Institutului Polonez din București, om de o rară solicititudine, predispus, parcă ereditar, la prietenie și bune relații interumane. Cafeaua la Institut, unde, pentru bibliotecă, las antologia de poeme „În caz de pericol” care, asta e, a călătorit cu autorul ei în Polonia. Îi mulțumim dnei Eliza Săvescu pentru grijuliu, excelentul ghidaj. Apoi dl director, la volan, mă lasă la Gara de Nord, de unde am a lua trenul spre Chișinău: Acest tren e o adevărată relictă pe drumurile... europene!... Poate că doar... cvasieuropene, drumurile. În aceste vagoane încă multe amintesc de uniunea sovietică, de imperialismul rus, de dezmățul vameșilor, acum nu prea mult timp... Chinuitoare, cele două ore, cât se așteaptă în vama Ungheni, unde se schimbă ecartamentul...

16 decembrie

• E drept, te cam întreb de ce ar sta trenul o oră întreagă și în gara Nicolina, unde ajungem pe la 3.30 și unde controalele vamale nu iau mai mult de 20 de minute...

Acesta e tabietul, un fel de zaț al politicii amare ce mai continuă, mai continuă...

din Basarabia

Leo BUTNARU

Carnet polonez (7)

• Plus bizareriile care se pot întâmpla în acest tren al „neconcordanțelor”, incompatibilităților moldo-române și moldo-europene. De data aceasta actantul e un tip – nu-l văd, nu ies să-l văd – mi-e greață de el, – însă pe care îl aud că se dă drept colonelul Galagan, supărat că – i s-a părut lui – vameșii de la Nicolina nu ar fi fost prea atenți cu mânia sa fitecinele!... Si-i dă cu prezentarea bătoasă-hazoasă: că el a fost la război, că este veteran... (Dar, mă rog, ce război victorios o fi avut Republica Moldova, ca să te arăți cu obstinație că ești veteran, că ești... că?... Galagan e avan! – zice că va provoca (păi, dacă e... provocator!) un scandal diplomatic (el, diplomatul? Uf...), să fie chemat șeful de tură al vameșilor, șeful de grăniceri... Domn'le, să vezi ce pretenții are Galagan ăsta, să te crucești nu alta!... Dar, de fapt, e comportamentul unui ins abject chiar în grad de colonel fiind. Unde mai pui că astăzi cam oricine poate ajunge colonel de poliție și doctor habilitat în ceva... în... vid!... Dar să vezi că Galagan e tâmpit rău de tot și ține să-și etaleze măreția și, de cum ajunge la Ungheni, adică – acasă, cum ar veni, unde face, fahnlicul de el, către un biet militar: „Domnule raporșoric, mie nu-mi place că, ca colonel, sunt trezit din somn!” Ho-pa! – pentru Galagan trebuie schimbat urgent regimul vamal, să se facă în așa fel, ca trenul de la București să ajungă la Ungheni deja când colonelul s-a trezit!... Și din beție, pentru că se înțelege că e cu alcoolul în el. Uite-l, bre, cere să se comporte lumea cu el precum – se zice – cu un ou. Sau, poate, – cu un... bou nărăvaș. Sigur că nu mai rabd și strig: „Lasă-ne, colonele, că ne-am plictisit deja de mofturile tale colonELialiste!” Parcă s-ar potoli. Nu-i place opinia publică, vocile care-i pun la îndoială suprameritele, probitatea de gradat veteran, de, pe scurt, – Galagan. A-a, – la Nicolina țipă că e „cetățean român” și el, că... Vai, cu ce odor s-a pricopsit țara! Vroia să arate tot ce este și tot ce știe....

Cam puțin... Halal... polcovnic, coană Chiriță!... Înșă, chiar în pofida bruiajului dezmățat pe care îl produce Galagan, aș putea spune că cele trei ore „pierdute” în vămile... vătămătoare Nicolina și Ungheni mi-au fost benefice: singur în compartiment, după

ce se potoli javra, mi-am meditat și așternut în caietul de călătorie un subiect de proză sau, poate, că chiar o nuveletă propriu-zisă. Ideea mă prinse cam din vară încoace și iat-o că se... coace abia acum, iarna. Nu este întinsă, o pot reproduce aici.

Probabil, nu există ființă omească – nici chiar cea cu țeava armei la tâmplă sau cu ștreangul de gât, ființă aflată, adică, în preclipa fatalității desprinderii de viața sa, de viața lumii, – care și-ar putea imagina, virtual, sau și-ar putea spune, real, că Dumnezeu nu ar mai avea grijă de ea, că ar fi uitat-o definitiv. Să creadă și să-și spună că Dumnezeu nu mai are nevoie de ea, ființa, persoana respectivă. Înșă și „a nu avea în pază”, „a nu mai avea nevoie” e puțin spus, în comparație cu – ar crede omul foarte necăjit – că Dumnezeu pur și simplu îl... urăște! Nu, nu, sigur că Atoatecreatorul nu-și poate urî copilul, creatura...

Cam acesta ar fi fost și subtextul consolatoarei binecuvântări – parcă așa ceva ar fi putut să fie – a bătrâiorului boschetar, care șontăcăia pe peronul Gării de Nord și se adresa, în general, tuturor celor aflați pe bănci sau la ușa vagoanelor, celor care își cărau bagajele sau deja priveau de la geamurile rapidului, acceleratului sau personalului ce așteptau ora plecării:

– Dumnezeu vă iubește și vă are în pază! vorbea el către noi, călătorii, în general, sau în particular, oprindu-se în fața vreunei tinere sau unui tânăr din cei ce stăteau pe una din băncile pe jumătate ocupată de bagaje:

– Dumnezeu te iubește și are grijă de tine... Te are în pază... Să-ți fie calea fără primejdie și să ajungi cu bine... După care, de primea sau ba ceva, pornea mai departe, târșându-și adidașii scofălcii peste literale de jumătate de metru ale unei inscripții – direct pe peron, sub geamurile vagoanelor: „TE IUBESC, TAVI!” – „TE IUBESC” fiind scris cu vopsea, iar „TAVI” – cu cretă.

Unii dintre cei binecuvântați, la hurtă sau în particular, scoateau leul nou sau câteva monede pe care i le ofereau

necăjitului generos în benedicțiuni, boschetar bătrâior care, la ale sale, arăta parcă mai deschis, mai senin, decât – în majoritatea lor – călătorii îngândurați ce dădeau evidente semne de oboseală, îngrijorare, nemulțumire, tristețe sau lehamite.

Benedicțiunea

Binecuvântătorul se apropie de scara unui vagon al trenului București – Chișinău, mai bine zis – doar Chișinău – București tur-retur, – însă conductorul îl împiedică să urce. În genere, acest tren seamănă, oarecum, cu un fel de cvasiînchisoare CFM-CFR pe roți, o detenție pe durata a 13 ore, trei din care sunt repartizate, asimetric, între vama Nicolina și celebra gară ce te înalță cu tot vagon (de parcă, de fapt, te-ar... cobori, te-ar înjosi...) – Ungheni. Înșă, chiar oprit din tentativa de a urca în vagon și de a-i blagoslovi pe cei dinăuntru, bătrânul nu se dezminț, rostindu-și în continuare refrenul consolator, îmbărbător, pentru unii:

– Dumnezeu vă iubește și vă are în pază... Vă urez cale fără primejdie și bun ajuns la cei dragi inimii domniilor voastre... Unii din călători coborără, lăsându-și obolul în palma canonitului, alții, dinăuntru, îl îndemneau să se apropie de geamurile vagonului, de unde lăsau să scapete, legănat, bancnota... De lăsau să cadă monede, bătrânul le prindea în chipul său zebnat în alb-vișniul echipei de fotbal „Rapid”...

În fine, trenul cvasiînchisoare-pe-13-ore pornește și, în monotonul său legănat-zdruncinat, sigur că îți vine să discuți cu condrumetul care ți-a fost repartizat la casa de bilete a gării; discuțați despre... libertate. Despre ce altceva?

Așadar, colega, ce ar fi libertatea? Nimic altceva decât conștientizarea, cât mai lucidă, a necesităților. Da, sigur, și demnității de om... tu-tuc, tu-tuc.... U-u-ul... •••

Pe aproape de ora patru, în vagoane urcă grănicerii și vameșii, exercitându-și funcția în mersul trenului, cei dintâi verificând pașapoartele, ceilalți – interesându-se de bagajele călătorilor, din când în când mai întrebând:

– Droguri?... Arme?... Obiecte de preț?... Câtă valută aveți asupra dumneavoastră?

La un moment dat, însă, unul din vameși se așază pe bancheta din cușeta noastră, își puse geanta pe genunchi, scoțându-și chipiul cu cocardă și trecându-și palma peste frunte. Privi la condrumetul meu, apoi spre mine, zicând:

– Frați basarabeni, v-ați născut în cămașă... Cu toate chinurile prin care ați trecut și mai treceți, aveți, totuși, ceva noroc... Se vede că Dumnezeu nu v-a uitat cu totul și vă mai iubește... Are El grijă de voi... de noi...

...Curând, prin vagoane călătorii se treziseră de-a binelea și, înfrigurați, nu discutau decât despre un singur lucru: minunea lui Dumnezeu – pentru că nu putea să fi fost altceva! – prin care se reușise a evita o groaznică avarie – coliziunea dintre trenul nostru și o garnitură de vagoane-cisterne încărcate cu azotat de amoniu – așa ceva...

– Slavă ție, Doamne! rostea, febril, câteveunul dintre călători.

În fine, trenul ajunsese la Nicolina, grănicerii și vameșii ne urară drum bun, coborând. Cu titlu de excepție – de, se mai întâmplă uneori, – ne permise și nouă să coborâm, scurt, din vagoane, să respirăm aerul proaspăt al preînsozării. În iunie, pe la ora patru jumătate-cinci, deja se luminează, lumea se pune în mișcare.

La un moment dat, de undeva dinspre vagoanele din spate, răsună o voce care ne era oarecum cunoscută... Aha, o auziserăm și aseară, în Gara de Nord:

– Dumnezeu vă iubește și vă are în pază...

Era același bărbat bătrâior sau un altul?... Acesta părea să nu șchiopăteze... Sau, poate, aseară doar ni se păruse că generosul binecuvântător ar fi aliniat... Nu este exclus ca el să fi ajuns ceva mai înainte, cu un tren ce avu prioritate...

Conductorul vagonului nostru se îndreptă spre boschetarul canonit și-i puse în mână o bancnotă. Mai mulți dintre noi făcurăm la fel...

– Dumnezeu vă iubește și vă are în pază... Vă urez cale fără primejdie și bun ajuns la cei dragi inimii domniilor voastre... •••

• De mai mult timp, adică – de mai mulți ani, în călătorii sunt însoțit, „asistat”, aproape totemic, de câte o felie de pâine de acasă. De obicei, pâine neagră. Pe care o las în geantă după ce mănânc seara, dimineața pe tren. Feliă de pâine merge cu mine în călătorie. Aceasta a fost deci în Polonia. Înainte de a cobori pe peronul gării din Chișinău, gust din felia de pâine. Și ea „mă reduce” la realitatea basarabeană.

Pentru orice scriitor rămâne provocarea de a-și asuma scrierea unui roman care să își intersecteze marile întrebări în jurul unei povești de dragoste. Apariție destul de cunoscută, de prim rang pentru literatura universală, Vicente Blasco Ibanez ar putea rămâne plasat în sfera unui fals realism, creator al unor pagini ce reflectă nimic altceva decât zbuciumul unei vieți deosebite. Cu certitudine, scriitorul nu face parte din categoria celor rătașiți pe câmpuri total imaginare. De altfel, pe Vicente Blasco Ibanez îl găsim când fatalmente interesat de literatură, când scăpând acesteia, cu scopul declarat al experimentării in vivo al propriilor crezuri. Pentru unii ar putea fi cunoscut datorită ecranizării romanului „Los Cuatro Jinetes del Apocalipsis”; alții ar fi putut fi interesați de controversele pe care le-a dezvoltat în plan politic: să nu uităm, însăși viața i-a fost la un moment dat pusă în pericol, Ibanez fiind împușcat. Luând militant partea republicanilor, este cel care a fondat și condus pentru o bună bucată de timp ziarul *El pueblo*, apariție ce a fost de mai multe ori cenzurată. Printr-un straniu joc al legilor nescrie, la vârsta de șaiszeci și unu de ani se stinge în Franta, Menton, mai precis în Fontana Rosa (supranumită și Casa Scriitorilor), grădină de o frumusețe aparte, a cărei construcție în stilul belle époque este poate curios dedicată scriitorilor al căror mare admirator fusese și Ibanez: Shakespeare, Cervantes, Dickens.

„Maja desnuda” ar putea fi citită voit metatextual. Totuși, printr-o perfidă inginerie instrumentată de uneltele re-construcțiilor artificiale, am putea fi văduviți de „plăcerea textului”, de plăcerea împărtășirii acelei povești de dragoste ce transcende timpul.

dinspre Dickens

romanul înfățișează izbândă în timp a unui copil ce părea vitregit de soartă. Acțiunea pare a fi simplă, liniară: fiu al unui fierar – descris a fi „un ciclop bun la suflet”, micul Mariano nu avu șansa unei atenții deosebite din partea mamei, ce rămăsese în adâncurile memoriei sale drept o femeie palidă, bolnăvicioasă, „cu ochi serioși, duși în fundul capului, care își lăsa cusutul, neori, ca să îl sărute pe cel mic cu o violență fără de veste de parcă se temea că n-o să-l mai vadă vreodată”. Acest stil mascat indirect liber, filtrat de conștiința nebulos motivată a scriitorului, îi semnaleză din timp lectorului avizat posibile desfășurări ulterioare. Deși băiatul ura școala, manifestând mare repulsie pentru mediul constrângător, se va bucura de înțelegerea tatălui care îi prețuiește cum se cuvine priceperea într-ale desenului. Fire la început introvertită, micul Mariano începe

literaturbahn

Marius MANTA

maja desnuda, opera supremă

să străbată lumea, în dorința de a-și perfecționa stilul. Către final, îl regăsim în apropierea *Muzeului Prado*, acolo unde ajunge să se bucure până și de aprecierea oamenilor de rând. Devenise între timp Pictorul prin excelență, un simbol al artelor spaniole.

dinspre Cervantes

sîmțim parfumul cochet don-quiotesco, al celui ce e în stare să se bată până și cu morile de vânt, scopul final fiind acela de a surprinde frumusețea sub toate formele ei. Din această perspectivă, romanul îmbracă un ton confesiv, eul narativ făcând aproape eforturi disperate de a-și motiva propriile slăbiciuni. Cu timpul, tânărul pictor o va cunoaște pe „draga lui Josephina”, cu care se va însura și va rămâne aproape tot restul vieții. Asistăm de acum la rescrierea sentimentelor. Deși fericiti cu noua lor viață, odată cu trecerea timpului, cuplul va fi doar împăcat cu șirul din ce în ce mai convingător al deziluziilor experimentate, pentru ca, în final, iubirea de la început să fie conjugată într-o ură de o expresivitate aparte. Nevoia de

perfectiune nu moare pentru eroul principal; se va înconjura de modele dintre cele mai diverse, de vârstă ori proveniență diferită. Infidelitatea omului acapară de neîngrădite provocări ale artei mari se consumă în primul rând în plan ideatic. Din acest punct de vedere, l-aș asemăna pe Ibanez (Renovales) cu artificialele personaje masculine ale lui C. Petrescu ori cu „disprețuții” lui Alberto Moravia. Conștient mai mult sau mai puțin de greșelile pe care le comite în fața soției sale, Mariano Renovales se (auto)închipea fondatorul unei estetici totale: „O vreme visase la o capodoperă. O avea în imaginație cu totul, până la cele mai mici detalii. O vedea când își închidea ochii exact așa cum ar fi trebuit să arate dacă ar fi reușit vreodată să o picteze. Era Phryne, faimoasa frumusețe a Ateei, apărând goală înaintea gloatei de pelerini pe plaja de la Delphi. Toată omenirea suferindă a Greciei păsea pe malul mării către vestitul templu, căutând intervenția divină ca să scape de toate relele, schilozii cu mădularele diforme, leproși respingători, oameni umflați de

hidropizie, femei palide, suferinde, bătrâni cuprinși de tremur, tineri desfigurați cu expresii hidoase, brate uscate ca niște oase goale, picioare diforme ca de elefant, toate fazele unei Naturi pervertite, expresiile deplorabile, disperate ale durerii omenestii”. Prin urmare, frumusețea ar trebui să aibă funcție taumaturgică. De ce nu, Renovales nu avea cum să uite că încă din adolescență învățase de la unul din primii lui profesori că „pictura trebuie să fie religioasă, primele desene din lume au fost inspirate de religie, în afara acesteia viața nu oferea nimic altceva decât un material josnic și păcate dezgustătoare”. Și totuși... jalonând în căutările sale, Mariano Renovales ajunge să își dorească dispariția propriei soții, pentru a fi liber în a face noi cuceriri. Josephina înțelesese (cu acea intuiție aparte) sentimentele soțului. Aflați într-un dialog ce prefigurează categoria grotescului, cei doi formulează pe rând întrebări retorice ori răspunsuri tranșante. Doar femeia are totuși curajul de a i se destăinui până la capăt: „Eu te-am iubit, știi asta? Te-am

iubit, dar acum nu te mai iubesc. La ce bun? Știu că chiar dacă îmi juri în genunchi nu mi-ai fi niciodată credincios. Ai putea să fii și legat cu șnururile de la fusta mea, însă gândurile tale ar năzui să mângâie acele frumuseți pe care le adori tu. Ai un adevărat harem în cap”; răspunsul: „compasiunea tandră care îl făcuse să reziste la crizele de nervi ale soției îi dispăruse. Ce aștepta mai mult de la el? Cât de departe avea să mai ajungă? Ducea o viață de pustnic înfrânându-și pasiunea lui sănătoasă, păstrând o fidelitate castă din obișnuință și din respect, căutând o scăpare în capriciile fanteziei lui, și până și asta era o crimă! [...] Mânia lui îl făcuse insensibil și dur”.

dinspre Shakespeare

reconsiderăm afirmațiile tuturor personajelor, dându-ne seama că marea metaforă a volumului de față este fie falsitatea unei lumi ai cărei regizori vrem cu orice preț a fi, fie – tragic percepută – lipsa de izbândă a fiecăruia dintre noi în a aprecia acea frumusețe a echilibrului total, fatetă a adevărului suprem. De neuitat ultimele pagini, atunci când, oboșit de escapadele avute, maestrul Renovales îndrăznește să reintre în camera soției. Odată cu re-vederea lucrurilor acesteia, pictorul trăiește sentimente exaltate: suntem sub stăpânirea unei desfășurări simbolice; își reia lucrul pentru zile întregi, într-un final recompunând imaginea supremă a Josephinei. Într-un joc perfid al subînțelesurilor, toți ceilalți par a nu recunoaște chipul din tablou.

Aflat în cimitir, Mariano Renovales „o imploră să îl ierte pentru că trăia”, „plânse; vărsă, în sfârșit, acele lacrimi fierbinți, sincere, ce atrag iertarea. Era plânsul după care tânjise atâta timp. Acum simțea că se apropiase unul de celălalt, că erau aproape împreună, separați doar de bucata de marmură și de puțin pământ. [...] Il iertă; trupul ei se ridică înaintea sa, așa cum fusese în tinerețe, așa cum îl pictase. Ochi săi adânci erau fixați asupra ochilor săi, ochi ce străluceau de iubire”. Totuși... doar peste câteva pagini, anarhic, sub forma unui manifest de această dată neîncirrat, Renovales strigă „din afara” lui Goya ori Velasquez (cei odată urcați la rangul de zei): „Cădeți, turnuri ale iluziei! Năruți-vă, castele ale închipuirii, clădite cu dorința de a înfrumuseța drumul, de a ascunde orizontul! Drumul a rămas neatins, sterp și pustiu.” Adevăr, minciună...

Premiul pentru literatură al Uniunii Europene

2009 este primul an când Uniunea Europeană acordă premiul pentru literatură unui număr de doisprezece scriitori din cele douăsprezece țări selectate: Austria (Paulus Hochgatterer), Croația (Mila Pavicevic), Franța (Emmanuelle Paganon), Irlanda (Karen Gillece), Italia (Daniele Del Giudice), Lituania (Laura Sintija Ėrniauskait), Norvegia (Carl Frode Tiller), Polonia (Jacek Dukaj), Portugalia (Dulce Maria Cardoso), Slovacia (Pavol Rankov) Suedia (Helena Henschen) și Ungaria (Szécsi Noémi), pentru cărți publicate între anii 2004 - 2009.

Prin acordarea acestui premiu se urmărește promovarea atât a valorilor culturale europene prin cartea tipărită, circulația acestor valori, dialogul intercultural între cei care produc creații artistice cât și a excelenței într-ale scrisului. Prin acest premiu, Uniunea Europeană recunoaște și celebrează talentul scriitorilor contem-

porani, care, prin romanele lor, dau expresie artistică diversităților identitare ale acestui spațiu continental.

Ceremonia de acordare a premiului va avea loc la Teatrul Flagey din Bruxelles, pe 28 septembrie 2009, fiind încadrată de alte două evenimente culturale importante la nivel european: conferința *Cultura în mișcare* (28 septembrie) și Forumul Cultural European (29 - 30 septembrie). Alături de personalități din domeniul literaturii, al culturii, în general, al vieții politice, va fi prezent și scriitorul Henning Mankell, patron onorific al premiului, simbol al scriitorului contemporan european, care a fost tradus în 41 de limbi și ale cărui romane au fost vândute în peste treizeci de milioane de exemplare.

Doina CMECIU
Europe Direct Bacău

DIAGONALE

nr. 3, mai-iunie 2009

Salutăm colectivul celor de la „Diagonale”, urându-le în același timp viață lungă și numere din ce în ce mai reușite! Voi semnala editorialul lui Radu Voinescu „Sensul clasicismului”, text ce readece în discuție importanța unei culturi solide, ce nu uită de rolul „limbilor moarte”. Prima pagină se află sub semnul grafic al reproducerii lui Voltaire, în timp ce Mihail Gălățanu îi semnaleză lui Gelu Ciorici datele „unei lumi care se apropie de normalitate”. Octavian Soviany se dovedește a fi același eseist scriitor, capabil de a găsi legături dintre cele mai nefirești, armonizând demonstrația și clarificând întreaga construcție printr-o elocvență de invidiat: de această dată, despre onirism, experimentalism, variante de postmodernitate. Dens, te ține cu sufletul la gură – jurnalul literar despre bombardamentele NATO pentru oprirea acțiunilor sârbe din Kosovo – autor Besa Saliu. Nu m-a încântat proza Victoriei Duța, am luat act de Festivalul Național de Epigramă „Cât e Buzăul de mare”, am parcurs „calma” lectură a Laurei Baboi (punct de referință fiind volumul „Primul secol după Beatrice” de Amin Maalouf), mi-am imaginat o pseudo-istorie a cafenelelor literare, având drept punct de plecare articolul lui Florin Dochia „Premii literare – o privire fără prejudecăți”.

OGLINDA literară

Revista de cultură, civilizație și atitudine

nr. 93, septembrie 2009

Și dacă tot era vorba de cafenele, iată-l și pe Gabriel Fonica găsindu-și punct de plecare pentru editorial fix în savoirea acestei licori, cu un istoric cultural de invidiat. Corectă întrebarea retorică – „ce nu rezolvai acum douăzeci de ani cu vreo câteva boabe de cafea?” La urma urmelor, pe acest fir se va ajunge la conștientizarea faptului că „marile doctrine economice nu sunt decât niște aproximative teorii pentru a diminua chiorăitul mațelor. Prin regim politic trebuie să înțelegem regim alimentar. Trebuie să urci pe baricade pentru a impune un anumit sos, un anumit număr de calorii. În tot războiul ideologic, comunismul a luptat împotriva Colesterolului. A combătut osânza ignorând că, într-un târziu, se va revolta scheletul”. În subsidiar, se autogenerază o altă discuție, despre situația actuală...

Istoriile literare rămân un subiect gras, Radu Bărbulescu oprindu-se asupra „Istoriei critice a literaturii române” de Nicolae Manolescu, în timp ce

Corin Bianu opinează asupra analizelor-sinteză din „O istorie a literaturii române de la origini până în prezent” – Ion Rotaru. Adrian Dinu Rachieru se ocupă de un poet mai degrabă uitat, Dumitru Matcovski, cărui îi face un portret atent întocmit. Poate ușor ciudată este apariția și în „Oglinda literară” a aceluiși jurnal semnat de Besa Saliu. În fine, o altă practică a revistelor noastre...

Ionel Necula rămâne atașat de figura lui Cioran și de reflexia acesteia în conștiința contemporanilor săi din exil. Elena Buică prezintă „Liliacul alb”, carte a jurnalistului și scriitorului băcăuan Eugen Verman, la care apreciază în special arta de a zugrăvi chipuri umane.

CRONICA

revista de cultură

nr. 8, august 2009

Cu prilejul *Serilor Poetice de la Struga*, datorită intervenției roștite, Valeriu Stancu caută noi legături între muzică și poezie. Considerată mai mult o „libertate a exilului interior”, „în România care construia semedele – adică societatea socialistă multilateral dezvoltată, de fapt, cea mai strâmbă dintre societățile care au existat vreodată – muzica avea două roluri distincte: pe de o parte, era suportul care sprijinea și transforma subproducțiile literare închinându-le partidului roșu și genialului său conducător... [...] Pe de altă parte, al doilea rol pe care l-a jucat muzica în raport cu poezia în perioada de tristă amintire a epocii de aur a fost acela de paravan unor poezii fără șansă de a fi tipărite și difuzate”. Corectă concluzia lui Valeriu Stancu: până la urmă, prin varii concursuri de împrejurări, ambele – muzica și poezia – „au ajutat un popor să supraviețuiască”!

Gh. Macarie pune la dispoziție un inedit dialog epistolar Ion Irimescu – Ioan Bărbăleanu, plus alți contemporani. Paula Bălan scrie o amplă cronică a *Concursului Internațional de Vioară „Ion Voicu”*, aflat la ediția a doua. În plină instabilitate a instituțiilor pedagogice, Cătălin Bordeianu ne restituie în cadrul rubricii „personalități ieșene”, o parte din teoriile despre psihologia socială, educație și învățământ ale lui C. Dimitrescu-Iași.

Ceea ce rămâne de urmărit este incursiunea Cristinei Frumos în universul tragic antic: „În Orestia, avem o adevărată istorie în care acțiunea este puternică, progresivă, conflictul culminând în crimă, răzburare și proces. Acțiunea e plasată în centrul contemplației, iar faptele și suferințele fiecărui personaj sunt văzute sub specie a eternității. Eschil și-a luat subiectele din pasta mitului. În mâna sa caracterele devin eroice, conflictele sunt tensionate”. Am

intuiția unei continuări de excepție, o analiză nouă, asupra întregului univers tragic marcat de Eschil, Euripide, Sofocle. Valeriu Stancu ne-o prezintă pe Claudine Helft; deși deloc convingătoare, voi transcrie poate cel mai izbit poem din seria propusă: „Ea se spală pe picioare / în fărâme de rouă. Singură / pe lume în adâncul dimineții, dimineța / îi aparține; între albastru și verde, / între tăcere și plenitudinea câmpurilor / în care pământul cântă luminându-se. / E ora opt; cerul e liniștit / viața în sfârșit începe” („Rouă”).

ASTRA

nr. 34, septembrie 2009

Voicu Bugariu rămâne oripilat în fața „idolilor efemeri” ai clipei; cu sau fără legătură, Mona Mamulea aglutinează în jurul ideii de „trădare” o bună parte a supra-inteligenției contemporane: „Am comentat în numerele anterioare ale „Astreii” modul schizoid de înțelegere a culturii și a filosofiei românești – o înțelegere prin ruptură, prin dezbinare, propusă de Gabriel Liceanu și (în prelungirea opiniilor sale) de H. R. Patapievi. Potrivit acestora, ideile românești sunt voci care au nimerit într-o peșteră fără ecou și plină de surzi, sunt lipsite de rădăcini, de crengi, de roade. Gânditorii români cuvântă precum protagoniștii unei piese din teatrul absurdului – izolați, autiști, fiecare cu tirada sa, incopriabilă pentru ceilalți”.

Ion Popa ne semnaleză la Muzeul de Artă din Brașov „Peisajele depărtării în culorile pictorilor români”, mai precis o restituire a acelor „vremi” în care pictorii noștri se lăsauf infestați de „microbul” impresionismului. Stabilind posibile filiații încă din titlu („Ana Blandiana și poezia paradisiului în destrămare”), Raul Popescu încearcă să descifreze sensuri până acum ascunse, ce evită delicat sumbrul, pesimismul ori pateticul. Constantin Cubleșan este unul dintre cei ce au rămas impresionați de fastuoasa construcție din „Cât ar cântări un inger”. Aici, Eugen Uricaru e interesat în dezvoltarea unei „parabole despre supraviețuire, despre nevoia de libertate umană în orice condiții existențiale”. Voie bună, o țăr de umor și situații banale dar frumos puse în pagină ne sunt aduse de George Pușcariu, atent la „fanfara cheferiștilor”. Una din importanțele apariții editoriale este „Dictatura autorială”. Eseu despre proza experimentală a lui Mircea Nedelciu de Ioana Geacă, în prezența Angelei Nache Mamier. Un mare plus pentru pagina de „cultură urbană” care se ocupă, grație lui Teofil Mihăilescu, de peisagistica în devenirea dis-

curșului urban, punctual de grădinițe baroce din Italia, Franța, Anglia.

TRIBUNA

nr. 168, 1-15 septembrie 2009

În contraeditorial, Ștefan Manasia se întreabă retoric dacă „poate stărni uragane o picătură-n oceanul de pixeli”, mai exact se arată confuz în fața utilității unui blog. Domnia sa este vădit nelămurit – mai ales deoarece găsește mai mereu bloguri arțăgoase și bloguri emo, bloguri ale răniților din dragoste ori bloguri ale tăciilor entuziaști. Ba chiar și blogul unui prieten, criticul Radu Vancu ori blogul unui pisicofil... Personal, nu sunt un exemplu demn de urmat deoarece pe blog puteți da peste... o sumedenie de urși! Cât despre site-ul personal, ce să mai zic? Ghidul internat este nimeni alta decât pantera lui Friz Freleng. Convingător de roz! Maestre, faceti cum vă îndeamnă amintirile din copilărie! Dinspre roz, facem un salt în negru, acolo unde luăm aminte la semnele apocalipsei literare. Jacob Taubes mărturisește în „Escatologia occidentală” un antinomism al înstrăinării, un sentiment al dezamăgirii cosmice care conduce treptat către deprimarea metafizică... Să îi recomandăm studiul despre Akekie a lui Gabriel Bunge? Mai bine ne mutăm către Ovidiu Pecican, interesat de această dată de „metempsihoză, arhetip și istorie în Adam și Eva lui Liviu Rebreanu”. Paginile de istorie, teologie și dezbateri, „se-ngână și-și răspund”: Florian Dumitru Soporan – „Premisele medievale ale construcției europene”, Radu Preda – „Cele două secularizări”, Sergiu Gherghina – „Evazionismul activ”.

În urma viziunii seriei BBC, mai zilele trecute simțeam nevoia să scriu despre Sir Arthur Conan Doyle și al său personaj literar. Mircea Oprea mi-a luat-o cumva înainte: plecând de la universul holmesian, ajunge să discute oportunitatea unor tipuri de probe considerate în contemporan ca fiind infailibile. Articolul e cu bătaie lungă... Deși nu explicit, resimțim acea teamă de altii răspicat formulată, în fața posibilității implementării cipurilor de povește... și nu prea, toate acestea conducând până la urmă către o libertate inumană, de o artificialitate parșivă: „Merită să-l cităm aici pe profesorul Cooks, ca unul direct implicat în cercetările pomente: „Dacă vin la dumneata și las o amprentă pe birou, o să ai la dispoziție fișa mea bio-medicală. Ai putea apoi încerca să afli cât mai multe despre mine, de la loțiunea pe care o folo-

resc dimineța, până la medicamentele luate la culcare”. Lucru oarecum neliniștitor, fiindcă avertizează împotriva unei noi și profunde imixțiuni în intimitatea privată. Ne ridică în față, încă o dată, spectrul tuturor manipularilor posibile. Din punct de vedere moral, Sherlock Holmes rămâne, totuși, corect”.

Axioma

literatură științe religie arte

nr. 8, august 2009

Am afirmat și cu alt prilej, revista „Axioma” și-a câștigat demulț un public al său, interesat atât de filiațiile între arte, cât și de legăturile ce s-au stabilit de-a lungul timpului între modelele culturale.

Editorialul lui Ieronim Tătaru se concentrează în jurul lui Correggio, cu prilejul a 520 de ani de la naștere și 475 de ani de la moartea sa. Antonio Allegri, adevăratul nume al maestrului renascentist, rămâne mai înainte de toate un strălucit colorist, originalitatea talentului stând în marile picturi murale create la Parma. Multă informație pertinentă conturează dramele unui pictor celebru, care a fost influențat, dar a și oferit modele de o valoare inestimabilă.

Sărind de la culoare către cuvânt, asistăm la „spectacolul parodiei și autoparodiei”, propus de Ștefan Al. Sașa și comentat de Constantin Trandafir. Cel din urmă ne reamintește însușirile unui epigramist veritabil: cultura, inteligența / umorul, stăpânirea desăvârșită a limbii și prozodiei. Se pare că Ștefan Al. Sașa are conștiința propriei valori, amestecând cu rost în parodiile sale ingredientele unui discurs adesea în răspăr.

Ștefan Ene scrie „la rece” despre o carte ce inflamase la momentul apariției sale două lumi literare ce păreau complementare. În discuție se află eseul Alexandrei Laignel-Lavastine „Cioran, Eliade, Ionesco: Uitarea fascismului. Trei intelectuali români în vâltoarea secolului”. Îl regăsim pe același Constantin Trandafir cu un „jurnal în preajma revoluției”, paginile tipărite acoperind perioada 7 – 18 noiembrie. Profesorul universitar Grigore Constantinescu ne propune o a doua întănire cu unul dintre vârfulurile componisticii românești – Paul Constantinescu. Tipărită la Viena, mai precis la prestigioasa Editură „Universal Edition”, opera lui Paul Constantinescu și-a continuat aventura europeană sub bagheta lui Ion Perlea. Eventuale alte nuanțări pot pleca și de la monografia lui Vasile Tomescu!

LecTop

La 1 iunie s-au împlinit 125 de ani de la nașterea, în Bacău, a lui Kristea Ovanes, cel ce avea să devină una din personalitățile proeminente ale meleagurilor noastre. Fiu al Mașincăi (n. Suceveanu) și al comersantului armean Ovanes Cristea, a urmat studiile primare și gimnaziale în urbea natală, în 1901 absolvind și cursurile Liceului „C. Negruzzi” din Iași. Pe când avea 14 ani, la 21 aprilie 1898, tatăl își schimbă numele în Ioan Cristoveanu, iar el devine Criste Cristoveanu, nume sub care va fi înscris la Facultatea de Drept din Paris (1902).

Rămas orfan de tată, după 3 ani petrecuți la Școala de Înalte Studii Sociale din capitala Franței (1902-1905) este silit să revină în țară, pentru a administra moșiile și afacerile lăsate moștenire. Se înscrie la Facultatea de Drept din Iași, unde își susține diferențele și obține, în 1907, diploma de licență în drept, cu o bilă albă și două roșii. Căsătorit în același an, la 18 ianuarie 1908 primește de la Decanatul Corpului de Avocați din Bacău diploma prin care i se atestă dreptul de a exercita profesia de avocat pe tot teritoriul regatului.

Aderă la mișcarea liberală, la 11 noiembrie 1910 semnând alături de alți tineri liberali un manifest prin care se cerea coeziunea partidului și acțiuni energice pentru recăpătarea vechiului renume al acestuia. După ce la 16 februarie 1911 candidase pentru Colegiul I de Cameră, iar la alegerile locale de la 6 și 8 martie pentru Colegiul I, în 1912 face disidență în Clubul Liberal de la Bacău și e foarte aproape de a fi exclus din el.

În 1913 primește o misiune în Bulgaria și înființează, după ce depusese o treime din capitalul social de un milion lei, Banca Bacăului, în al cărui consiliu de administrație este ales, fiind numit și director. Această calitate avea să și-o mențină în toți cei 18 ani de

Personalități băcăuane

Criste Cristoveanu

funcționare a băncii, sprijinind comercianții, proprietarii și întreprinzătorii din zonă în dezvoltarea propriilor afaceri. La 21 ianuarie e propus pentru Colegiul al III-lea de Cameră, la 6 februarie 1914 fiind ales deputat în Parlament, reconfirmat peste trei luni și la alegerile din mai. În iulie același an e confirmat de ministrul Industriei și Comerțului ca membru al secțiunii Bacău a Camerei de Comerț și Industrie Putna, Camera din Focșani alegându-l în august și ca membru al Comisiunii oborului de cereale din orașul Bacău.

Locotenent în rezervă fiind, în septembrie 1916 a fost numit șeful Biroului I din serviciul Artileriei Armatei de Nord, fiindu-i rechiziționată mașina ce o cumpărase în 1906. Donează bani în folosul răniților de război, notează gânduri în filele unui jurnal de front, iar în decembrie participă la deschiderea sesiunii Parlamentului, transferat în acele condiții dramatice la Iași. Prin Decretul Regal nr. 3597, la 5 decembrie 1918 e numit prefectul județului Bacău, primul în noua Românie întregită. Dând dovadă de un tact desăvârșit și ținând cont de distrugerile masive și de starea dezastruoasă a economiei, în această calitate și-a propus în primul rând să organizeze repararea și refacerea, concomitent cu aprovizionarea cu alimente a populației și cu materiale de construcții. A acționat prompt pentru refacerea căilor de circulație, în special în zona muntoasă, a clădirilor publice, a școlilor și bisericilor, a acordat ajutoare de la Prefectură și de la propria bancă, a înființat cantine pentru văduve și orfani, luând totodată măsuri de com-

batere a speculei cu alimente și de pedepsire a celor vinovați. A sprijinit, totodată, reînființarea Camerei de Comerț și Industrie Bacău, al cărui președinte va deveni apoi în două rânduri (15 noiembrie 1925 - 3 martie 1929 și 5 decembrie 1933 - 1 februarie 1938). Tot la intervențiile sale repetate s-a înființat Școala Superioară de Comerț, iar C.C.I. a fost transformată în Cameră de circumscripție, alipind instituțiile similare de la Neamț, Roman și Focșani. În pofda reușitelor, la începutul lui martie 1919 solicită aprobarea demisiei, dar cum se anunțau alegeri revine asupra deciziei, în 2-4 noiembrie 1919 fiind ales deputat, cu 6844 de voturi, pe lista nr. 1 a Partidului Național Liberal. Reales și în martie 1922, pentru legislatura ce a ținut până în 27 martie 1927, a făcut demersuri pentru finalizarea unor construcții școlare și începerea, în 1923, a construirii clădirii Școlii Normale „Ștefan cel Mare” din Bacău. Implicarea sa în acest domeniu avea să fie, de altfel, răsplătită încă din 8 mai 1915, când i s-a conferit Brevetul și Medalia „Răspłata muncii pentru învățământ”, clasa I, dublată la 26 martie 1926 de Medalia „Răspłata muncii pentru construcții școlare”, clasa I. Tot pentru merite, dar de altă factură, primise în vara anului 1920 Brevetul și Crucea comemorativă a războiului 1916-1918, fără barete, iar în toamna anului 1922 a fost numit, prin Decret Regal, membru al Ordinului Coroana României în gradul de Comandor. La 26 martie 1926, Ferdinand I l-a numit, de asemenea, membru al Ordinului Steaua României în grad de Ofițer, confirmând stima și

prețuirea de care se bucura în toate cercurile societății. Ales membru în Comitetul Executiv Central al P.N.L., la 6 noiembrie 1932 devine vicepreședinte și secretar general al organizației județene, iar din 11 mai 1934 acestor funcții alăturându-se cea de consilier în noul Consiliu Municipal al Bacăului, din partea C.C.I. Timp de 3 ani, începând cu 7 mai 1925 fusese și membru în consiliul de administrație al Centralei Obștilor Sătești și al Cooperativelor Agricole de pe lângă Ministerul Agriculturii și Domeniilor, aceeași calitate îndeplinind-o și în consiliile de administrație ale altor societăți.

După un interludiu în care a fost senator de drept (1927-1928) și chestor al Senatului, la 14 noiembrie 1933 a fost reales deputat, în vreme ce între 9 septembrie 1936 și 11 martie 1937 s-a remarcat în calitate de comisar al Guvernului la Banca Națională. La 8 martie 1937 a redevenit prefect, funcție din care și-a dat însă demisia în noiembrie, intenționând să se retragă la domeniile sale de la Albești, județul Neamț, unde avea să o și sfârșească, la 8 iulie 1938, în urma unui atac de cord. Regretat de toți cei ce l-au cunoscut, el a lăsat în urmă și alte fapte deosebite, în varii domenii, finanțând, de pildă, reeditarea „Plumb”-ului lui Bacovia, sprijinind liceele și construcția de biserici, subvenționând C.C.I. și lăsând-o cu o zestre impresionantă, aplanând conflicte și inițiind cantine muncitorești, înființând stadionul din Bacău, care în mod logic ar trebui să-i poarte numele, sprijinind agricultorii și pe oricine îl solicita.

Bancher, agricultor, comerciant, om politic devotat partidului și obștii, autor de jurnale cu înzeștrări scriitoricești, sprijinitor al școlilor și bisericilor, întreprinzător înnăscut, Criste Cristoveanu a fost readus în memoria noastră după 1989, iar multe din ideile sale ar trebui repuse pe tapet.

Cornel GALBEN

(urmăre din pag. 24)

Portugalia

Cu ochii Micaelei

Pentru mine așa a și fost, urmărind cu greu povestea, în ritm accelerat, despre prieten și roman, a lui José Xavier Ezequiel, autor de romane polițiste și inițiatorul acestei reeditări, pe care editura (Assirio&Alvim) a proiectat deja să o continue cu o casetă, în care să fie reunite prima și actuala ediție a celor trei romane polițiste ale lui Dennis McShade, împreună cu volumul inedit, al unui al patrulea, descoperit de Dulce în manuscris și amănat de Dinis, cu intenția de a-l revădea și de a-i mai pune carne. Cât despre momentul muzical de la sfârșit, el a aparținut, evident, unei ghitare spaniole, îndreptată ca o armă spre noi de un interpret zburliț, încrunțat și talentat. Dar surăsul din final al lui Dulce Cabrita, nu un surăș de scenă, un surăș în care au strălucit pentru o clipă, simultan, toate amiezile ferice ale anilor lor împreună, a fost cel care în cele din urmă ni l-a gravat în memorie.

Alături de aceste absente-prezente, alte cărți traduse de Micaela Ghițescu ne-au scos în cale, în caleidoscopul de sărbătoare și sărbătorile Lisabonei, întâlniri aievea cu autorii lor. Pe

două dintre acestea le-am așteptat cu o undă de plăcută emoție, intensificată de cadrul lor deosebit: Institutul Cultural Român din capitala lusoitană. O instituție căreia numeroși scriitori, intelectuali portughezi îi trec pragul și pentru manifestările atractive organizate aici, și pentru disponibilitatea și interesul real manifestat față de literatura țării gazdă de poetul și muzicianul Virgil Mihaiu, directorul ICR Lisabona, precum și de directorul său adjunct, traducătoarea Anca Milu-Vaideseșan. Este vorba de o puternică romancieră, Lidia Jorge, cu o primă carte, „Valea pasiunilor”, deschisă de curând cititorilor români de Editura Art din București, în tălmăcirea Micaelei Ghițescu, o carte multipremiată, care a început să colinde meridianele, alăturându-se celor care deja atrag atenția asupra literaturii portugheze actuale ca o literatură de prim-plan a continentului nostru. Și, de asemenea, de un scriitor cuceritor prin inteligența scrisului său, prin privirea ironico-meditativă cu

care, universitar, karatist, autor de spectacole-eveniment, iese în întâmpinarea vremii noastre cu interogații în măsură să destabilizeze indiferența, pasivitatea cititorilor lui, și care vede în cititori, în general, o umanitate capabilă să vizeze și să (se) amelioreze: Rui Zink, tradus în românește de Micaela Ghițescu, cu „Cititorul din peșteră”, dar și de Anca Milu-Vaideseșan, cu „Banca de rezerve”, participând la ediția din această vară a Zilelor și Noptilor de Literatură de la Neptun.

Comparabilă într-un fel - prin priveliști neașteptate, care îți întăreau prin acumulare sentimentul frumuseților neipușabile ale orașului - cu urcușul spre Castelo de Sao George și replică în timp a acestuia, călătoria la care ne-a îndemnat Micaela Ghițescu, pe Niadi și pe mine, în ultima zi a șederii în Lisabona, prin spațiile și printre rafturile unei librării ca FNAC ar putea să fie sărbătoarea cu care să sfârșesc aceste rânduri, nu pentru bogăția coples-

toare a cărților (și a audio-, video-cărților), ci pentru repețabila imagine, incredibilă, pentru noi, și pentru alții, a câte unui tânăr așezat comod jos, cu o sticlă cu apă sau suc alături, citind cu nesat, citind, nu răsfoind!, câte un roman, câte un volum de poezii, trăgându-se ușor într-o parte sau alta, fără să-și dezlipească ochii de pe carte, atunci când sesiza intenția unui cumpărător să vadă un titlu, un autor din raftul în fața căruia stătea. Imagine înrudită cu aceea a canapelelor de piele pe care se aflau vârstnicii, cufundați și ei în lectură ca într-o bibliotecă publică. Dar după atâtea locuri și bucurii așteptate, anticipate, pregătite

de ochii Micaelei, se cuvine să închei cu mișcarea ușoară a pleoapelor ei, ca atunci când te ferești de soare, când a primit în palme, ca pe un pui de rândunică sau ca pe un boboc de trandafir, una din acele, populare cândva, *livros de cordel*, astăzi un deliciu pentru bibliofili, pe care le văzusem la „A vida portuguesa desde sempre”, un loc de pe strada Anchieta, care încearcă să conserve miresma Portugaliei tradiționale: „Pastores versus Marinheiros e... Mulheres” de Micaela Ghițescu, Apenas, Lisabona, 2009, cu două din comunicările ținute la reuniuni științifice internaționale, surpriza prof. univ. dr. Ana Paula Guimaraes, îngrijitoarea încăntătoare colecții, pentru sărbătorită. Fiindcă, în iunie, Lisabona a sărbătorit-o și pe româncea Micaela Ghițescu, cum îi sărbătorește din totdeauna pe cei care o iubesc.

CONSILIUL EDITORIAL

Constantin Avram (Consizo Serv), Mihai Banu (Agribac Com), Daniela Burlacu (B.R.D.-G.S.G. Grup Bacău), Ioan Chiriac (Rolex), Petru Cîmpoșeu (Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național), Viorel Ghelase (Direcția Silvică Bacău), Viorel Grosu (Hidroconstrucția, Sucursala „Moldova” Bacău), Grigore Horoi (Agricola Internațional), Neculai Lupu (Universitatea „George Bacovia”), Gheorghe Popa (Centrul „George Apostu”), Mircea Nicolae Rusu, dr. ing. Ioan Vîziteu (Teltrans, Ag. Bacău).

starea de grație

Victor MITOCARU

În amintirea lui Gheorghe Hasan

Anul acesta în septembrie s-au împlinit patru ani de când biologul și universitarul ieșean Gheorghe Hasan a trecut în lumea umbrilor. A fost de o longevitate spectaculoasă, fiind născut în 1912, în același an cu George Emil Palade, care i-a supraviețuit încă trei ani.

Gheorghe Hasan a fost primul rector al Institutului Pedagogic de 3 ani de la Bacău, înființat în 1961. Semnatarul acestor rânduri s-a aflat printre studenții primei serii la Facultatea de Filologie. S-a spus cu oarecare îndreptățire că institutele acelea au fost o greșeală istorică (precum atâtea alte erori înregistrate în epocă), dar că, pe de altă parte, au completat necesarul de cadre didactice într-un învățământ în extindere prin politica de atunci. (Când remarc acum câtă sporovăială și ciondăneală politică, câte pertractări, propuneri și refuzuri au loc astăzi într-un învățământ ca vai de capul lui, cu universități cum e celebra „Spiru Haret”, mă mai liniștesc, comparându-le cu situațiile de pe atunci.) Realitatea e că în acei ani „studiul” studenților la acele institute se cam limita la cursul precar al profesorilor convocati de pe unde se putea să facă față grelei însărcinări universitare. Bibliografia era puțină și bine ținută sub obroc de vigilența politică. Nu puteai consulta orice izvor, decât ceea ce ți se indica și permitea. Cu oarecare înlesnire aveai acces la fondul documentar al unei biblioteci mai răsărite. De pildă, prin anul al doilea, îndemnat de Dumitru Alistar, care predă literatura universală, să întocmesc un referat privitor la influența *Vedelor* și a filozofiei lui Schopenhauer asupra creației poetice eminesciene, vrând să consult la Biblioteca regională *Viața lui Mihai Eminescu* de G. Călinescu (caracterizată drept „zăpăceală călinesciană” de către Dumitru Murărașu), a trebuit să mi se elibereze un aviz special, ca și cum respectiva monografie ar fi fost un text subversiv.

În contextul acela de oarecare deschidere totuși, numele lui Maioreșcu, Iorga și chiar ale altora mai întinați nu cu puțin timp înainte își făceau loc în dezbaterile culturale și luase naștere o atmosferă de optimism și de încredere în vremuri mai bune. Rectorul Hasan a fost una din persoanele în care puteai avea încredere. O figură luminoasă. Prin ființa lui se îndreptau către noi, tinerii de pe atunci, efluvii de căldură

sufletească și multă energie constructivă. Sângele lui iute (de oriental, ai fi zis) înzestra un temperament vivace, care se aprindea numaidecât în fața unei manifestări de indisciplină, după cum profesorul nu accepta indolența și lenea. Dar se domolea tot atât de repede și nu purta pică nimănui. Mi-amintesc că în ultimul an de studenție, în urma unei boboabe nevinovate, riscam să pierd bursa republicană, care mă ajuta enorm în acei ani de lipsuri. Rectorul Hasan mi-a ținut partea, m-a incurajat și, cum în sesiunea din iarnă am promovat cu note corespunzătoare, am reușit să-mi păstrez bursa.

După terminarea studiilor nu l-am mai întâlnit, iar peste câțiva ani profesorul s-a retras la Iași. Peste decenii, când mă transferasem de la revista „Ateneu” la Complexul Muzeal de Științele Naturii din Bacău, instituție care se voia patronată de numele savantului Ion Borcea (născut la Buhoci, lângă Bacău), directorului acesteia, Neculai Barabaș, îi veni ideea alcătuirii unei monografii dedicate acestui extraordinar creator de școală, stins printr-o întâmplare tragică. Dar

în anul 2000, cei care îl cunoscuseră și puteau oferi multe mărturii despre mentorul lor muriseră. Nefiind în specialitate, am opinat pentru o carte privind viața publică a savantului, cu oarecare referiri la evoluționism și la îndeletnicirile lui de a educa lumea satelor în spiritul promovării unei agriculturi sprijinite pe noile achiziții științifice și tehnice. Mai știam că dintre foștii studenți ai ilustrului profesor doar Gheorghe Hasan mai era în viață.

În muzeul de la Iași – creație a lui Ion Borcea – mi-a fost dat să-l reîntâlnesc pe fostul rector de la Bacău de câteva ori. Între noi s-a înfiripat și o corespondență din care voi reproduce câteva spicuiuri în cele ce urmează. Deși aflat în plină senectute, Gheorghe Hasan se mișca volubil în lumea amintirilor despre marele profesor Borcea. Ca student al lui, era în pregătirea tezei de licență, pe care nu a mai putut-o susține ca magistrul, acesta stingându-se la Constanța, lângă stațiunea de cercetări marine de la Agigea, la finele lunii iulie 1936. Gheorghe Hasan mi-a reprodat ca nimeni altul felul în care conferența Borcea. Omul în

vârstă din fața mea, bucuros că aveam să scriu despre savant, era când sentimental, când pe gânduri în arcele unei amintiri ce evoca tulburătorii și frământații ani politici din perioada 1920-1930, când tresărind sub impulsurile unui temperament ce mai zvâcnea, alimentat de vârtoșia unei tinereți încă prezente în fizionomia ctreierată de iluminări trecătoare. Despre viața politică a savantului recunosc faptul că nu știa aproape nimic, în afara tulburărilor interbelice în care a fost prinsă și universitatea ieșeană.

Iată și câteva rânduri cuprinzând informații despre Borcea, precum și interesul lui Gheorghe Hasan de a vedea apărută cartea, așa cum le-am preluat din scrisorile primite:

„...Vă mulțumesc și vă răman îndatorat moral pentru că, după cum văd, o bună parte din timpul Dvs. este consacrat elaborării monografiei marelui meu Profesor Ion Borcea (...) Vă mulțumesc, totodată, și pentru intenția de a include în monografie prețioasele elemente furnizate de mine în interviul din anii trecuți. Aș sugera – dacă sunteți de acord – să folosiți în completare și articolul meu din volumul editat de Muzeul de Științele Naturii Bacău la centenarul nașterii Profesorului în 1979 (pag. 69): «Aspecte didactico-pedagogice în activitatea profesorului Ion Borcea» (...) Știu că Dvs. v-ați orientat spre omul politic, dar despre o personalitate de dimensiunile lui Ion Borcea se poate vorbi mult și a insista,

subliniind cât mai multe aspecte, nu poate constitui o deficiență a monografiei, dimpotrivă. După opinia mea, sfera conceptului «politică» e atotcuprinzătoare. Borcea a fost și ministru la un moment dat. Dar noi, foștii săi studenți, l-am perceput ca pe un Om integru, dăruit cu toată pasiunea lui clocoțitoare poporului din care s-a ridicat și pe care s-a străduit să-l lumineze, să-l cultive. A fi «om politic» semnifică înfinit mai mult decât a fi un «politicianist» de felul unui parlamentar oarecare, ales de pe o listă propusă, mai mult sau mai puțin aleatoriu, de către vreun partid din zilele noastre (...) Dvs. ați făcut mult pentru mine în acești din urmă ani. Nu pot uita apariția în „Ateneu” a recenziei cărții „Om și Universul” iar acum monografia marelui meu magister în ale zoologiei, Ion Borcea ! Rog Pronia cerească să mă mai îngăduie să văd și această importantă lucrare a Dvs. (16 noiembrie 2001).

Pronia cerească l-a ajutat să vadă cartea. Primind-o, mi-a scris la câteva zile: „Ceea ce mă impresionează mult în evocarea personalității lui Ion Borcea de către Domnia Voastră este structura pe care ați conferit-o cărții. Urmărit însușirea celor două capitole, începând cu „Universul rural” și încheind cu „Ultima după-amiază la Agigea”, am avut senzația că mă aflu în fața unui roman sau a unui scenariu de film care-ți trezește interesul pentru lectură sau, respectiv, pentru vizionare.” (Iași, 8 iunie 2004)

codul bunelor manele

Bogdan ULMU

Părinți și copii

A fi părinte e lucru mare! Ne trebuie școli pentru condus motocicletă, pentru dresat câțelul, pentru slăbit, dar pentru educat, nu! Ptiu!

Păi cîți părinți fără talent am cunoscut în viață...oho-ho! Și nu mă gîndesc la talentul literar, ori muzical : ci la cel pedagogic, draci părinți ratați... Am auzit tați și mame care spuneau : „Fă-te marinar! A fost visul meu... Măcar tu să-l realizezi, băiete!”, ori „Am vrut să ajung balerină și nu m-au lăsat părinții...răzbună-mă, fata mamei!”.

Fals! Copilul trebuie lăsat să-și descopere vocația (cînd o are!) și nu trebuie folosit pe post de continuator al viselor eșuate, educatori ratați! Iarăși, nu trebuie să i se interzică orice opțiune care nu sună conformist : „Vreau să ajung spion!” – i-a spus un verșor, tatălui, și a luat bătaie pe chestia asta doi ani, zi de zi, cu o *bazooka*...De ce? Spion nu e totuna cu vidanjor, prostituată, ori hingher! Și trebuie să facă cineva și meseriile murdare, nu?! Că România a fost plină de țărani și proletați, încă din perioada interbelică, și nu cred că vreunul din ei își dorea să ajungă, cu ardoare, tractorist, plugar,

sculer matritei, primitor-distribuitor mosoroșe etc....

Cînd auziți că progenitura vrea să devină șef de stat, senator, barman sau bancher, de ce nu vă indignați? Că nu-s îndeletniciri mai pline de demnitate... Sau renunțați la ordine de tipul „neam de neam meu am fost ceferiști! Tu o să ajungi tot ceferist, prostule!”. E-te, scîr! Păi nu vedeți că s-au desființat 400 de gări, și au plecat în șomaj tehnic 8.000 de angajați de la *Căile Ferate*? Canalizați-vă, discret, copilul spre profesia pentru care dovedește aptitudini, fie aia chiar scafandru; și o să vă mulțumească, la maturitate...

Altă dovadă de tact patern/matern : evitarea unor interogații jenante, de tipul „bă, tu n-ai nici o prietenă? Că ești ditamai măgarul de 38 de ani!” ...Sau: „Dacă te mai văd cu boschetarul ăla pe drum, Zoico, bag cutițu’ de curățat peste-n el! Și pe tine te duc imediat la ginecolog, stricata naibii! Că eu eram virgină și la cinci ani după ce mă măritasem cu tac’u!”... Lipsa de tact poate produce hohote de ris, ori dezastre, curioși dvs.!

Fii discret și delicat, dați sfaturi numai cînd vi se cer și evitați cu eleganță să vă băgați cu bocancii plini de cemoziom, în sufletele tinerilor...

Dar, de fapt, cum pot, în ziua de azi, doi tineri să se cunoască și să înțeleagă că fiecare din ei este *sufletul-pereche* al celuilalt? Greu de spus! Greu și de făcut!... Pe vremuri exista expresia *a face curte*; a badedowa *ochi dulci*; ori, a *flirta*. Au dispărut. Păcat! Păcat și de dispariția unor gesturi dragălașe și nevinovate, cum ar fi a oferi o mușcată unei fete... nemușcate; ori a o invita la film (azi nu mai sunt cinematografe); e greu și să o inviți la cofetărie – că acolo mai intră doar preșcolarii, ghidonați de bunici. Cine mai oferă azi pechinezi afectuoși, sau ciobănești mioritici care spun legenda vrînceană? În 2009 veți primi, eventual, iguane și sconșii! Iar mărgelile de sticlă colorate, cine mai are anacronismul asumat de-a le face cadou? Nici aborigenii din Pădurile Virgine nu mai vor de-astea!...

A apărut o carte utilă, pînă la un punct: ea a făcut senzație, acum fo’ cincisprezece ani – *Femeile sunt de pe Venus, bărbații sunt de pe Marte*. Cu ăștia de pe Venus și Marte deci, ne-am lămuritără, țafu! Da’ ce ne facem cu ăilalți, coboriți de pe Jupiter, Neptun, Saturn, Olimp sau oricare altă planetă cu nume de localitate dobrogeană?!

Om muri și om vedea: în episodul viitor...

Portugalia

Cu ochii Micaelei

După scoaterea pansamentului de la operația la ochi, primul lucru pe care Micaela l-a văzut clar, cu surprindere și încântare, a fost flacăra albăstruiă a aragazului. De mult nu mai admirase ceva atât de suav și de frumos!

În contrast cu o lectură mai veche, în care adolescenței dintr-o povestire primii ochelari îi descoperă o lume pătată, ridată, urâtă, această mărturisire m-a emoționat. Și într-un anume fel, ea a devenit emblematică pentru răstimpul petrecut în Lisabona. Întâi pentru că îndelunga așteptare a întâlnirii cu așezarea care fusese acum șase secole *regina lumii* și bucuria pe care mi-o aduseseră cărțile câtorva dintre scriitorii săi îmi pregătiseră privirea, sufletul, în primul rând pentru minunate confirmări și revelații. Apoi pentru că m-am mișcat între oameni și operele lor condusă de prietena care îi cunoștea și îi iubea, Micaela Ghițescu, coordonatoarea volumului „A citade de Lisboa. Orașul Lisabona”, autoare de gramatică, dicționare, traducătoare în românește al celui mai mare număr de scriitori de expresie portugheză. Și cum atunci când e să fie bine, totul lucrează pentru și mai mult decât atât, Lisabona ne-a ieșit înainte cu însăși sărbătoarea ei. O sărbătoare a sărbătorilor. Sărbătoarea națională a amintirii lui Camões pe 10 iunie, o zi care încălzește luminozitatea de marmură a sarcofagului de la Jeronimos cu luminițele multicolore ale florilor care îl încoronază și care preschimbă întelesul versurilor sale, „*Aqui.../Onde a terra si acaba /E o mar começa*”, despre Portugalia, un pământ cu care începe Oceanul, săpate la Cabo da Roca, la capătul vestic al continentului european, în gândul despre pumnul de țărână al Poetului și despre nemărginirea Poeziei. Sărbătoarea nașterii lui Fernando Pessoa pe 13 iunie, scriitorul unic în existența sa literară multiplă și totodată geamănul într-un geniu, peste veacuri, al *printului poezilor timpului său*. Și, desigur, în noaptea de 12 spre 13 iunie, cu iureșul petrecerii sale populare, din Largo de São Miguel, săr-

bătoarea dedicată sfântului iubit al lisabonezilor, Antonio, care revarsă veselie pe străzi și înmiresmează casele cu *manjerico*. Toate trei însă nu sunt decât trei zile din cele treizeci ale lui iunie, cea mai frumoasă lună a Lisabonei, luna așa-numitelor *Festas da Cidade*, în care, generos întotdeauna, orașul ajunge la o vibrație a dăruirii comparabilă doar cu primăvara în curgerea anului și cu tineretea în curgerea vieții. Nu e curcubeul, nu e exuberanța Carnavalului din Rio. E lumina în care lucrurile își arată partea lor cea mai frumoasă, cea mai bună. Și în care inima a jinduit să le primească.

Adevărul este că am pășit în Lisabona nu atunci când a aterizat avionul, ci câteva zile mai înainte, când, mergând să asist la ceremonia investirii marelui prozator portughez António Lobo Antunes cu demnitatea de Doctor Honoris Causa al Universității „Ovidius” din Constanța, i-am citit pe drum romanul „Ordinea naturală a lucrurilor”, proaspăt apărut la Humanitas. O carte a orașului său natal, o carte în care oamenii se nasc, iubesc, trădează, trăiesc, visează, mor între un pământ și un cer stăpânite dintotdeauna de Tejo, ireali, amfibii, în realitatea lui densă, etern curgătoare. Lisabona candidatului la Premiul Nobel, Lisabona lui Antunes, văzută, citită însă din România cu ochii traducătoarei sale, ai Micaelei Ghițescu, prilej să mă gândesc cât de mult depinde soarta unui scriitor, cu atât mai mult soarta unui scriitor dificil cum este Antunes, la care în aceeași frază pot să coexiste timpuri și persoane diferite, de traducătorul său. Chiar dacă mai târziu, protagonistă a unei lansări de carte la Institutul Cultural Român din Lisabona, Micaela Ghițescu își mărturisea atașamentul în primul rând față de volumul la a cărei transpunere în românește lucrează, ea rămâne cu certitudine cel mai profund cititor al lui Antunes de la noi, în sensul unei priviri sub care cuvântul mișcător își găsește punctul care îi asigură stabilitatea și din care se mărește, apropiindu-se, ca la microscop, însă nu cu înfățișarea, cu întelesul său.

Scriitorul lipsea din capitala portugheză, atunci când am ajuns și era cu noi totodată, ca și Tejo dinspre celebra Praça do Comercio, respirație și prezentă, dar și distantă și impalpabilă, din cauza plaselor și panourilor de șantier întinse de-a lungul falezei: Portugalia a început de mult pregătirea marii sărbători din toamna anului viitor: Centenarul Republicii. Am întârziat uitându-ne spre Podul 25 Aprilie, unul din cele mai lungi din Europa, și spre uriașă statuie a Mântuitorului, plutind lent sub ceața dimineții pe fluviu și am vorbit din nou despre António Lobo Antunes. Și despre emoționanta carte cu care aveam să mă reîntorc emoționată acasă: „D'este viver aqui neste papel descripto. Cartas da guerra” („Despre această trăire de aici, pe această hârtie consemnat. Scrisori de război”). Abia absolvent de Medicină și abia căsătorit, Antunes a plecat în Angola, înrolat în ultimul război colonial, de unde i-a scris aproape zilnic soției. Păstrate cu sfințenie de ea până la moarte, fiicele, Maria José și Joana, i-au respectat dorința și i le-au adunat în acest volum tulburător, literatură, document biografic, cronică de război și poveste de iubire totodată. Participantă la lansarea lui, Micaela Ghițescu și l-a amintit pe Antunes: stătea în sală, în picioare, închis în el, lângă ușă. Fuseseră invitați camarazi de arme, care au vorbit despre António, despre ei, despre război. Fotografiiile cărții vorbesc despre splendoarea tineretii, chiar și pe fundalul tragediei, dar cu simțăminte nelămurite degetele ating ușor facsimilele acestor *cartas* vechi de-acum. Alcătuiesc probabil singura carte tipărită la prima mână a acestui prozator care își scrie și își rescrie de cel puțin trei ori romanele. O carte scrisă să nu fie carte și căreia i-a fost scris să devină carte...

Cum Portugalia fără *fado* este de neînchipuit, am profitat într-una din zilele Lisabonei de darul deosebit făcut de primărie locuitorilor și oaspeților lor și într-o după-amiază ne-am aruncat în aventură numită *eléctrico* (trambvaiul) 28, care, de la orele

16,00 și 19,00, oferea călătorilor muzică de-a lungul întregului său parcurs, prin cartiere tipice orașului, de la Martim Moniz până la Prazeres, trecând prin Graça, Alfama și Bairro Alto. O așteptare de aproape un ceas, într-o coadă lungă, răbdătoare, civilizată, nu ne-a împiedicat să rămânem fără locuri, în picioare (în câte un picior), dar nici pe lisabonezii ajunși în aceeași situație sau așezați comod (de regulă, vârstnicii, privilegiați la urcare) să întâmpine cu urale fiecare *fado* (sau *fadinho*, cum a spus, răsăfându-și cântecul unul din cei patru interpreți, trei fete și un băiat, acompaniați de doi ghitaristi și „moderați” de un neobosit domn José Beija, care îi dirija, îi aprecia, glumea și nu uita să laude această inițiativă a municipalității), să contribuie la refren și să aplaude generos *Ai, Maria!, Qero do fado* și toate celelalte. Acest tur al Lisabonei a reprezentat pentru Micaela și o întoarcere în locurile care însemnaseră ceva în viața ei din ultimele două decenii, începând cu locuința din Graça, în care stătuse în gazdă, bursieră a Fundației Gulbenkian, prin 1990. Atunci a rostit numele lui Dinis Machado, nume care pentru mine se asocia cu romanul său „bombă”, „operă-explozie”, „emoție-șoc” din 1977, „Ce spune Molero”, citit cu nesăț și de atâția români, în traducerea Micaelei Ghițescu, în 1981, adică într-un moment al maximumului său efect la noi, iar pentru Micaela, și cu amintirea unui om aparte, trecut prin mari vămi ale suferinței, dar în ciuda lor, cu o omenie caldă, capabil să-și ajute prietenii, să se găndească la celălalt și în cele mai grele clipe ale sale. De aceea,

în prima librărie în care am intrat, Librăria Pessoa, am cerut cea mai proaspătă reeditare din opera scriitorului, plecat de vreun an dintre noi. Zăbind, tânărul mi-a întins volumul pe care tocmai îl răsfoia, chiar atunci primit: „Mulher e Arma com Guitarra Espanhola”, semnat... Dennis McShade. Un roman polițist, de la începuturile carierei scriitoricești a lui Dinis Machado, publicat sub acest pseudonim nu din cauza genului, ci fiindcă atunci, în a doua jumătate a deceniului șapte, sonoritatea sa străină atrăgea mai mulți cumpărători. Desigur, lucrurile s-au schimbat radical după „monumentalul” Molero, cum iată, și după peste 30 de ani, continuă să fie considerat în Portugalia atâtor cărți mari de atunci încoaice. Lansarea acestui *policial*, organizată într-o micuță librărie din Passos Manoel, mi-a prilejuit, într-un cadru intim, plin de melancolia existenței după tiparul vremurilor de altădată în mijlocul unei lumi care admiră prețioasele operativitatea, eficiența și exhaustivul, inclusiv în materie de desfacere a cărții, un simțământ amestecat de bucurie, nostalgie și duioșie. În chenarul lui luminos și-a făcut apariția mezzosoprana Dulce Cabrita, artistă cunoscută, cu multe recitaluri și albume, dar mai ales soția și tovarășa de viață, o viață încercată de drame și speranțe, a lui Dinis Machado. Era însoțită de prietena sa Ana Pereira și în timpul îndelungii lor îmbrățișări cu Micaela Ghițescu, m-am gândit că asistam la punctul de vârf al manifestării.

Doina CERNICA

(continuare în pag. 22)

Inițiator al seriei noi: Radu CÂRNECI Redactor-șef: Carmen MIHALACHE

Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU (corectură)

Contabilitate: Anișoara TOMA Culegere text: Niculina MOISĂ

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Redacția: Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com •

• Materialele nepublicate nu se restituie. • Tipărit la SC LETEA S.A. Bacău, str. Letea 17, tel.: 0234 572900 • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona prin RODIPET și, direct, la redacție. • Poziția în Catalogul Publicațiilor Interne RODIPET: P1938 •

